§
ROMAN

Aslı Erdoğan

Kırmızı Pelerinli Kent

ASLI ERDOĞAN

Kitapları İngilizceden Arapçaya pek çok dile çevrildi, tiyatroya, dans tiyatrosuna ve baleye uyarlandı, Serra Yılmaz tarafından Milan La Scala'da seslendirildi. "MAHPUS" adlı öyküsü Fransa'da filme dönüşmekte.

Sait Faik, Yunus Nadi, Dünya Yılın Kitabı ödülü ("Hayatın Sessizliğinde"). Deutsche Welle gibi ödüllerin yanı sıra pek çok burs kazandı, 2012'de Zürih Şehir Yazarı seçildi, Norveç Lillehammer Edebiyat Festivali'nin ana konuşmasını yaptı (2011).

Fransız *Lire* dergisi tarafından 'Geleceğe Kalacak 50 yazar' arasında gösterilen Aslı Erdoğan'ın yapıtları birer 'çağdaş klasik' olarak nitelendirildi. *Le Monde*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Neue Zürcher Zeitung*, *die Welt*, *der Freitag*, *die Presse*, *der Tagesspiegel* gibi gazetelerde ve *Lire*, *die Berliner Literaturkritik* gibi başlıca edebiyat dergilerinde Aslı Erdoğan'ın yapıtları üzerine yüzden fazla çalışma, makale ve söyleşi, Ingo Arend, Ruth Klüger, Barbara Frischmuth gibi önemli yazarların değerlendirmeleri yayımlandı. *Mucizevi Mandarin* İsveç'te yılın kitapları arasına seçildi, *La Libre Belgique*, yazarı Antonin Artaud ve Malcolm Löwry ile kıyaslarken, Norveç *Aftenposten* gazetesi şu cümleyle değerlendirdi.

"Joyce ve Dublin, Kafka ile Prag nasıl birbirinden ayrılamazsa, bundan böyle Aslı Erdoğan ve Rio da birbirine aynı kopmaz bağlarla bağlanacak."

Yazarın Sait Faik ödüllü son kitabı *Taş Bina ve Diğerleri* önümüzdeki aylarda İsveç, Norveç ve Fransa'da yayımlanacak.

Everest Yayınlarındaki kitapları: *Hayatın Sessizliğinde, Kabuk Adam, Mucizevi Mandarin, Bir Kez Daha, Kırmızı Pelerinli Kent, Bir Delinin Güncesi, Taş Bina ve Diğerleri*

KIRMIZI PELERİNLİ KENT

Aslı Erdoğan

§

Yayın No **443**
Türkçe Edebiyat **107**

Kırmızı Pelerinli Kent
Aslı Erdoğan

Kapak tasarım: Utku Lomlu

© 1998, Aslı Erdoğan
© 2006; bu kitabın tüm yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

1-2. Basım: 1998-1999, Adam Yayınları
3-5. Basım: 2001-2005, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
6-9. Basım: 2006-2012, Everest Yayınları
10. Basım: Nisan 2014, Everest Yayınları
ISBN: 975 - 289 - 358 - 9

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap
facebook.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

SEN ölümümdün
Seni tutabildim,
Her şeyi yitirirken.
Paul Celan

KIRMIZI PELERİNLİ KENT

RIO SOKAKLARINDA BİR YOLCU I

"Dünyanın en güzel yeri," der Rio'lular kentleri için. Tek sesli bir koro biçiminde: "Dünyanın en güzel yeri..." Turist elkitaplarından egzotik baharatlı filmlere, geçmiş zaman kâşiflerinden paket turlarla gelen karnaval turistlerine dek, çeşitli ağızlardan dile getirilmiştir bu görüş. Ben de katılıyorum – ki bu "dünya" denen şeyden ne anladıklarını pek bilmesem de, onu yeterince gördüm sanırım.

İşte size bildik, sıradan, soluk kesici bir Rio fotoğrafı: Gümüş parıltılarla uzayıp giden gölgesiz kumsallar, kentin yüreğine dek uzanan Guanabara Körfezi'nin labirentimsi kıyıları... Yeryüzüne saplanmış hançerler gibi ufuk çizgisini parçalayan dağlar, baş döndürücü uçurumlar, yüce, yabanıl ve yırtıcı kayalıklar...

Tek parça granitten oyulmuş Pao de Açucar (Şeker Ekmeği) Tepesi – kimi günler onu bir başparmağa, kimi günler bir mezar taşına benzetirim. Binlerce yıldır gizlerini koruyan, bunca yağmalanmasına karşın hâlâ bakir, gençlik çağının ateşiyle kıpır kıpır cangıl... Tropiklere özgü keskin ışığın ve dağ yamaçlarını saran kızılımsı pusun altında, masallar diyarına dönüşen kent...

Rio'nun sayısız kez betimlenmiş, yere göğe sığdırılamamış güzelliğine bir de ben övgüler düzmeyeceğim. Zaten benim bu Rio'yla bir ilişkim kalmadı çoktandır. Yalnızca kentin belleğimdeki en eski imgesinin tam da bu fotoğraf olduğunu, onu ilk kez kötü baskılı, üç kuruşluk bir kartpostalda gördüğümü söylemekle yetineceğim. Tek kelimeyle büyülenmiştim. En çok kayalar etkilemişti beni, yeryüzüyle yaşıt, ölümcül bir devinimin yontuları gibi duran, kül rengi, tunç, bakır, menekşe, kiremit rengi kayalar... Daha duygusal biri olsaydım, o kartpostalı mum alevinde yakar; küllerini, silah seslerinin geldiği Santa Teresa Vadisi'ne savururdum. Bense yalnızca yitirdim.

Dünyanın en güzel yerinin yolcularına, yolculuklarını kazasız belasız atlatmalarını dilemekten başka bir şey gelmiyor elimden artık. Brezilya'daki bütün serüvenlerin sonunun kanlı olduğunu, bu vahşi toprakların, on altıncı yüzyıldan beri her gezgini, ipini koparmışı, altın avcısını, çılgın yürekliyi alt ettiğini anımsatırım. Rio'nun AIDS ve suç rekorlarını bir an bile akıllarından çıkarmamalarını, hiçbir koşulda tek başlarına dolaşmamalarını, saat, altın ya da altına benzer bir takı takmamalarını, kentin kanının üzerlerine sıçramaması için her türlü akılcı önlemi almalarını öneririm. Ayrıca Corcovado'dan (şu ünlü, devasa İsa heykelinin bulunduğu tepe) günbatımını izlemelerini -tropiklerde etkileyici ama çabucak olup biten bir gösteridir- ve kesinlikle taze papaya suyunu denemelerini...

Bir de gazetecilerin, uluslararası yardım örgütlerinin, insan hakları savunucularının, "sınır tanımayan" kuruluşların Rio'su var. Nüfusunun üçte birinin açlık sınırında yaşadığı, diz

boyu suça batmış, ucuz melezeti, kokain ve silah ticaretiyle palazlanan bir kent bu. Altı yüz tepesinin tamamına favela'larca el konmuş, sokaklarına yüz binlerce evsiz barksız, paslı çiviler gibi saçılmış. Toplu kıyımların, uluorta infazların, menenjit ve AIDS salgınlarının, bahçesinde sokak çocuklarının kurşuna dizildiği Candelária Katedrali'nin, kumsalları basan Uzi'li soyguncu çetelerinin, öldürdükleri insanların çetelesini tutacak kadar bile aritmetik bilmeyen "justiceiro"ların (adalet dağıtıcıları!) mekânı... Çok çalıştırılmış, az beslenmiş, iliğine kemiğine dek sömürülmüş bir halkı korumaya (kimden?) çalışan, iyi niyetli, eli açık, safdil örgütler... Rio, şeytani göz kırpışıyla gülüp geçer bunlara. Çabuk pes edeceklerini, vicdanları hesabına bir-iki sayı kaydettikten sonra, kurulu bir saat gibi tıkır tıkır işleyen, can sıkıcı, acılarında da, hazlarında da tutumlu I. Dünya'larına döneceklerini bilir. Sivrisinek ısırıkları, bağırsak parazitleri ve eline çabuk, konforlu, hijyenik serüvenlerin anılarıyla dopdolu... Henüz doyuma ulaşmamış olanlarınsa, bezginlik içinde kapağı Nikaragua'ya ya da Zapatistaların yanına atışını keyifle izler. Hiçbir zaman ele geçmeyen, delifişek, cilveli, düzenbaz Rio!

Görkemli Rio fotoğrafı ve onun negatifi, bir çift maske, o kadar; karnaval geleneğini yüzlerce yıldır sürdüren kentin büründüğü çeşit çeşit kılıktan yalnızca iki tanesi. Benim anlatacağım Rio ise ikiden fazla boyutta kurulu bir labirent, daha doğrusu hem zamanda, hem uzamda iç içe geçmiş labirentler dizisi. Çıkmazlar, kör noktalar, gizli odalar, ürkünç yankılar, çırpınışlar, belirsiz kehanetlerle dolu...

Az sonra Rio sokaklarına çıkacaksınız. Korkunçluğunu her an duyuran bir varlığın ok menzilinde bir yolculuk olacak bu; ölümün kötü kokulu soluğu sürekli yüzünüzde; karanlık ve sapkınlıkla yüklü bir bakış hep sırtınızda... Bir kuyunun üzerine eğilmiş ve ansızın, aslında onun sizi izlediğini fark etmişsiniz gibi... Arzunun derebeyliğinde acınası tahtına oturtulmuş, peşkeş çekilen insan bedeniyle karşılaşacaksınız. Etin hiç sönmeyen yan-

gını, budalalığı ve eşsiz güzelliği; hafif, uçucu kaçıcı, gelgeç bir yaşam ve her köşe başında bir ölüm...

İki yıl önceydi. Varoşlardaki bir bayram kutlamasında, paçavralara sarınmış, bacakları ve kaba etleri açıkta bir kadın görmüştüm. (Cinsiyetini anlamam dakikalar almıştı.) Toplama kampından çok geç kurtarılmış, birkaç gün içinde ölmeye yazgılı gibi duruyordu kadın. Yirmisinde de olabilirdi, yetmişinde de. Dişlerinin çoğu dökülmüştü, dirsekleri derisini yırtarak dışarı fırlamıştı. Samba yapıyordu. Zevkle kendinden geçmiş, kahkahalar savura savura... Yüzü, ancak çocuklarda görülebilecek, o saf, katıksız neşeyle ışıl ışıl... İşte, açlıktan ölmek üzere olan bir kadının bulanık, sisli, dipsiz gözlerine bakıp da mutlulukla, gerçek mutlulukla karşılaştığınızda Rio'nun labirentlerinden içeri dalmış olacaksınız. Bundan sonra göreceğiniz her şey için yaşamınızla ödeme yapacaksınız. Tıpkı benim yaptığım gibi.

Artık size -ve bana- gerekli olan bir parça cesaret. Bir tekneden karanlık sulara atlamadan ya da pokerde kartları açmadan önce gereken kadar belki. Unutmayın! Karşınızdaki Rio de Janeiro. (İsminin "Ocak Irmağı" anlamına geldiğini biliyor muydunuz?) Bu kent, sonsuz rastlantılar oyununda öyle ustalaşmıştır ki onun karşısında şeytan bile amatör sayılır. Blöf yaptığına inandırdığı an kare as çıkartır.

Şimdi gözlerinizi kapayın. İçimden ona kadar sayacağım. On dediğimde Rio'da olacaksınız. Ne yazık ki gözlerinizi ne zaman açmanız gerektiğini ben söyleyemeyeceğim.

HAVAİ FİŞEKLER GÜNÜ

Gezgin, kimsin sen?
Ne arıyorsun aşağılarda?
Böyle Buyurdu Zerdüşt

Sonunda gerçek bir serseriye dönüşmeyi başarmıştı. Güney Amerika'nın, sokak çocukları cinayetleri ve karnavalı ile ünlü kentinde kaybolup gitmişti. Bu gezegende sağa sola savrulan milyonlarca yersiz yurtsuzdan; astığı astık, kestiği kestik alınyazısının insafına kalmış yitik ruhlardan biri olup çıkmıştı. Serüvensever iyi aile kızı, o küçük, kırılgan, ürkek kız, şimdi su katılmamış bir serseri. Peri masallarına kanmıyor artık, karanlık sokaklarda tek başına yürüyebiliyor, yediği şamarlarla böbürlenmiyor. Kimsenin gözünün yaşına bakmayan bu kentte, bağırsakları deşilmişcesine yere serilmiş, ölüm düşüncesinde bile avuntu bulamıyor. Okyanusu aşmış, ekvator çizgisini geçmiş, hakkında hiçbir şey bilmediği bir kara parçasına basmıştı. Geride bıraktığı her şeyi

ateşe vermişti. Bütünüyle kirletilmiş bir evren çıkmıştı karşısına. Eski Dünya'nın eski yöntemleri geçersizdi burada. Değer yargıları, Türkiye'den taşıyıp getirdiği, ağır, kullanışsız bavulu gibiydi artık. Altı aşınmış, sapı kopmak üzere, tropiklerin neminde çürümeye bırakılmış. O hep ertelenen geri dönüşe dek gözden çıkarılmış.

Hayata kafa tutan kız çocuğu "dünyanın en tehlikeli" kentini seçerken, insanoğlunun karanlıklarına bakmak istemişti yalnızca. Güvenli bir uzaklıktan bakmak... Oysa yüzünü döndüğü cehennemde saçları alev alev tutuştu. Rio de Janeiro, bedenin baş döndürücü anarşisini saldı üzerine, akkor halindeki günleri, vaatlerle, tehditlerle, okşamalarla dolu geceleri, cinayetleri... Artık iradesi kas gücünden yoksun, kişiliği lime lime sarkıyor üzerinden. Yaralılarını geride bırakıp kaçan, bozguna uğramış bir ordu...

Silah sesleri ansızın yeniden başladı; ürküntüyle sıçrayan Özgür'ün sol elindeki bardak yere düştü. Bütün bedeni elektrik akımı verilmişcesine gerilmiş, titriyordu. Gövdesindeki her gözenekten ter fışkırıyordu ama öte yandan buz kesmişti. Gözlerine bir türlü akamayan, asit gibi yakıcı yaşlar dolmuştu. "Yeter artık, yeter! Dayanamıyorum! Tanrım, son ver artık bu işkenceye! Gücümün kalmadığını görmüyor musun?"

Sinir nöbeti iki-üç dakika sürdü sürmedi, kendini topladı. Bir uzman çavuş titizliğiyle, yarı otomatiğin monologunu dinledi. Silah seslerinin tepedeki favela'lardan -Brezilya'da gettolara verilen ad- değil de yanı başındaki vadiden geldiğini anlayınca içeri girmeye karar verdi. Tek bardağının çatlamadığını, defterinin üzerine bir damla bile çay dökülmediğini görmek içine su serpmişti. Hatta sağ elinin terli parmaklarının, bütün bir nöbet boyunca, kaleme sıkı sıkı yapıştığını ayrımsadığında gülümsedi.

Santa Teresa Tepesi'nin cangıla açılan yamacındaki iki dev

favela sekiz gündür savaşmaktaydı. Rio'nun olağanüstü güzel yüzünü çiçek bozuğuna çeviren altı yüz kadar favela, cunta döneminden beri, Latin Amerika'nın en güçlü örgütlerinden birinin, Commando Vermelho'nun denetimindeydi. Çatışmasız gün geçmezdi favela'larda; rakip çeteler kokain paylaşımı yüzünden birbirine girer ya da avantasını yeterli görmeyen polis, tepeden tırnağa silahlanmış ellişer kişilik birlikler halinde baskınlar düzenlerdi.

Gelgelelim, Özgür'ün Rio'daki iki yılı boyunca gördüğü en korkunç savaş Santa Teresa'da patlak vermişti. Geçen cumartesiden beri piyade tüfeklerinin, Uzi'lerin, el bombalarının gürültüsü sabahın ilk ışıklarıyla başlıyor, gün boyu aralıklarla sürüyordu. İki gece önce, barlarıyla ünlü Santa Teresa'nın artık lambaları yanmayan, ölüm sessizliğine bürünmüş sokaklarında dolaşan Özgür, pencerelerinden uzun namlular sarkan, tıka basa asker dolu, farları sönük yarım düzine otobüsün sessizce yokuşu tırmandığını görmüştü. Ordunun el koymasıyla çatışmalar kesilmemiş, tersine iyice çığrından çıkmıştı.

Daha bir gün öncesine dek, silah seslerini, gürültüsü patırtısı kesilmek bilmeyen Rio'da, bir başka gürültü kaynağı, dikkatini romanı üzerinde yoğunlaştırmasını engelleyen bir başka pürüz olarak görürdü, ya da öyle gördüğünü sanırdı. Sinir nöbetleri başlayıncaya dek...

Bu geri-dönüşsüz sürecin tam olarak nasıl başladığını saptamaya çalışıyordu. Sınırlarını çizip mihenk taşlarını belirleyebilirse, en azından aklın denetimine alabilirdi belki. Bir sıfır noktası seçmek zorunda kalsaydı, Copacabana'da melez kadınla karşılaştığı günü seçerdi. Rio'daki bütün saatlerin durduğu, sıcağın birdenbire kırkın üzerine fırladığı, kentin sıtmaya tutulmuşcasına titrediği Paskalya'nın son gününü...

Günlerden pazardı. Sıradan bir pazar... Önceki günler gibi yavan bir boşlukla, herhangi bir umut, beklenti ya da anlam içermeksizin geçip giden bir gün daha... Havai Fişekler Günü...

Aralığın ilk haftası olmasına karşın, Rio de Janeiro'nun korkunç sıcakları, dalga dalga kabaran bir okyanus gibi kenti sarmıştı. Bundan böyle haftalar, aylar boyunca kırk derecenin altına düşmeyecekti ısı. Kentin dört bir yanına serpilmiş sokak termometreleri, sarı hummalı bir hastanın koltukaltına tutulmuş gibi olacaktı: 42, 41.5, 43, 43.6, 42.4... Girintili çıkıntılı koyları, dimdik dağları ile okyanus rüzgârlarına kapalı Rio'da, "kurak mevsim" denilen aylar boyunca yaprak kımıldamaz, parlak, çivit mavisi gökyüzü tek bir bulutla lekelenmezdi. Cinnet gibi insanın üzerine çökerdi sıcaklık, gırtlağına sarılır, onu soluksuz bırakırdı. İnsan gövdelerinin diri diri, usul usul kızardığı koca bir fırına dönerdi kent. Güneş yıl boyunca taşıdığı cömert kraliçe maskesini çıkarır, öldürme tutkusuna kapılmış bir diktatör gibi davranırdı. Çekebileceği bütün nemi çekmiş hava, su kıvamına gelene dek yoğunlaşırdı. Tropiklerin dillere destan nemi...

Artık sokak çocukları dilenirken bir "salgadinho" -poğaçacık- yerine kola için yalvarırlardı. Bundan böyle dizanteri, kolera ya da düpedüz su kaybından öleceklerdi. Kentin bütün çeşmeleri, fiskiyeleri kurur; evsiz barksızların bedenleri daha da ağır kokmaya başlardı. Mesken tuttukları kaldırımlardaki açık hava tuvaletleri yağmurlarla temizlenemediğinden, sokakları dışkı, idrar ve çürüme kokusu kaplardı. Satıcılar "bombom" denilen şekerlemeleri, çikolata kaplı caju -bir fıstık türü- çekirdeklerini, muz pestillerini tezgâhlarından kaldırır, soğuk meşrubatlar ve taze hindistancevizi suyu koyarlardı. "Gelada, gelada..." (Buz gibi, buz gibi...) Kent halkı güçten kesilir, adımlar, konuşmalar, soluklar bile yavaşlar, yaşam kurumaya yüz tutmuş bir ırmak gibi ağır aksak, güçlükle akardı. Asansörlerde, bekleme salonlarında, otobüslerde ayaküstü sohbetler hep aynı cümleyle açılırdı: Que color! (Ne sıcak!) Rio'yu baştan başa saran reklam afişle-

rinde, İskandinav görünümlü kızlar, diz boyu karlar içinde, ışıl ışıl, sarışın gülücükler saçarlardı. Bedevilerin yeşil tutkusu gibi, Rio'luların yüreğinde kar tutkusu yatar.

Aralığın ilk pazarında, kent halkı ya kumsalları doldurmuş ya da dağ köylerine kapağı atmıştı. Zaman neredeyse durma noktasına gelecek denli yavaşlamıştı. Saatler ter damlası gibi ağır ağır kopup damlıyordu. Derin bir siesta'ya çekilmiş Santa Teresa Vadisi'nde çeteler kıyasıya vuruşuyordu.

Bir tekne gibi ince uzun salondan, "tabutluk" adını taktığı mutfaktan ve içi kalktığı için bir türlü yok edemediği sülüklerle dolu banyodan oluşuyordu Özgür'ün evi. "Beyaz Villa" gibi tumturaklı bir isme sahip, süt rengi, sütunlu mütunlu bir villanın altı stüdyo dairesinden biriydi. Santa Teresa Vadisi'ne bakan yamaç öylesine dikti ki, ön taraftaki balkon yerden en az üç metre yüksekteyken, arkadaki pencereler toprağa bitişikti ve yabani otlarla, dikenli çalılarla dolu bir cangıla açılıyordu. Sıcaklık yüzünden gece gündüz açık tutmak zorunda olduğu camlardan, etobur karıncalar, kertenkeleler, çekirgeler, el iriliğinde kanatlı hamamböcekleri, hatta bazen açlıktan gözü kararmış yabani kediler içeri dalıyordu. O da bir keresinde dışarı atlayıp cangılda ilerlemeyi denemiş ama daha iki adım atamadan elleri ve yüzü kesik içinde kalmıştı. Kediden büyük hiçbir hayvanın bu çalıları aşamayacağını bilse de, bahçeden gelen gürültüler geceleri ödünü patlatıyordu. Vantilatör alacak parası yoktu. Tiksindirici derecede zengin olmasına karşın, aşırı cimri, kazıkçı ev sahibi Prof. Botelho, Stockholm'de bir kalorifer kadar hayati olan klimayı esirgemişti kiracılarından. Sağcı belediye başkanının başdanışmanıydı; akademisyenliğiyle, katıksız Avrupalı köklerivle kurumlanır; kendine atalarının şanına yakışan soylu ve seçkin bir görünüm verebilmek için canını dişine takardı. Temizlik takıntılıydı üstelik; kurala, düzene, biçime tapardı. Bahçenin yola bakan tarafını pürüzsüz mermerden Yunan tanrıları, buram buram Paris kokan lambalar, muz ve mango ağaçlarının

arasından süzülürcesine inen zarif merdivenlerle donatmıştı. Stüdyo dairelerin döşenişi de yaldız kaplama kişiliğinin bir başka somutlaşmasıydı. Özgür'ün salonuna kocaman, çirkin, beton sertliğinde bir yatak, alüminyum kitaplıklar, belediye meclis binasından aşırılmış izlenimi veren suni deri bir koltuk-kanepe kırması yığılmış; bütün bu süprüntülerin ortasına ağır, ağdalı bir maun masa ile haddinden fazla yer kaplayan sekiz sandalye konmuştu. Bir de Rio evlerinin olmazsa olmazı bir hamak serilmişti balkona; kapıdaki iplere dizili deniz kabukları en ufak esintide çın çın öterdi. (Afrika kökenli bir Brezilya inanışına göre, deniz kabukları uğur getirir.) Hastane ya da adliye koridorları gibi tatsız çağrışımlar uyandıran gri duvarlarda, Prof. Botelho'nun New York Metropolitan'dan satın alıp özene bezene çerçevelettiği siyah beyaz bir afiş asılıydı. Öpüşen bir çiftin yakın çekim, hafifçe yağlı gibi duran, aralık dudakları... Fotoğrafın donuk, puslu, neredeyse resmi erotizmini bir zamanlar uyarıcı bulurdu. Özellikle yalnızlığını, evin yüksek basınçlı, boğucu atmosferinde, kendisinden bağımsız bir varlık, cıva gibi ağır, köpük köpük büyüyen, denetimden çıkan, patlama noktasına yaklaşan bir varlık gibi algıladığı gecelerde, dudaklarını, fotoğraftaki kravatlı adamın dudaklarına bastırmak isterdi. Öpüşmek için değil de, sanki daha çok, annesinin gagasına uzanan aç bir yavru kuş gibi.

Bu yarı-vahşi topraklarda, yepyeni bir özgürlük ve kuşatılmışlık duygusu içinde tek başımayım. (Yalnız, tek başına, sahipsiz, başıboş, kimsesiz... Türkçe'deki birçok sıfatı art arda dizebilirim ama sözcüklerle gerçeklik arasında bir köprü oluşturamam.) Bana gereksinim duyan tek bir kişiden, hatta bir gözlemciden bile yoksun olmanın mutlak, dört başı mamur, cehennemsi özgürlüğü... İstediğim yalanı savurabilir, kendime canımın çektiği geçmişi biçebilir, en günahkâr fantezilerimin peşinde koşabilirim.

Arka kapıdan sıvışmayı sağlama aldığım an, en korkunç suçları işleyebilirim. Bir kitapta okumuştum: Kafesinin kapağı açılan kanarya hemen dışarı atar kendini, pencereye uçar. Oysa pencere de açıldığında -yazara göre- en doğru kararı vererek kafesine dönecek, böylelikle ölümden kurtulacaktır.

Bazen, bölük pörçük birkaç anıyı, Atlantik'in öte yanına dek kovalıyorum. Tropiklerin çiğ ışığında geçmişin çizgileri silinip gidiyor. Okyanus, hırçın, fırtınalı, ölümsüz okyanus, bütün denizlerimi ezdi geçti. Papağan çığlıkları, martı seslerinden daha çok çağrışım sunuyor artık.

Demli çaydan vazgeçip filtre kahve içmek, sakin, alçakgönüllü bir içdenizde alabildiğine açılmak yerine Atlantik dalgalarıyla boğuşmak, Latince kökenli bir dilde rüyalar görmek... Bunlar üstesinden gelebildiğim değişimler ama asla yeri doldurulamayanlar da var. Beyazpeynir, adaçayı, Boğaz gibi kaprislerden söz etmiyorum. Çok daha basit özlemler benimkiler. Örneğin kiraz... Bazen yatağa uzanıp üzerinde incecik buz kalıpları olan bir kâse koyu kırmızı kirazı düşlüyorum. Erotik bir fantezi gibi işte. Öylesine yalın, karmaşasız, işlenmemiş. Mevsimlerin değişimini özlüyorum. Yaprakların önce yol yol kırmızı çizgilerle bezenip alev alev tutuşmalarını, içten içe yanan bir ateşle yavaşça kavrulup sararmalarını... Bir sabah aniden güçten kesilip yere doğru süzülmelerini... Yüzünde kamçı gibi bir poyraz, morarmış dudaklarla, nereye gittiğimi düşünmeden yürümeyi... Soğuğa dayanamayınca içilen zehir gibi çayın o benzersiz ilk yudumunu. Şu cehennemsi şubat ayında, hep nefret ettiğim karı bile özlüyorum. Hiç görmediğim karlı kayın ormanlarını, tundraları, bozkırları... Termometre tam altı haftadır kırkın altına inmedi ve deri ceketlerin kokusu burnumda tütüyor. Sonra... Saatimi cebime saklamadan, sürekli arkama bakıp çantama sıkı sıkı yapışmadan, her an başıma dayanacak bir tabancanın korkusunu duymadan, canım çektiğince yürümeyi özlüyorum. Silah sesleriyle deşilmeyen uykuları... Gözlerim hep fal taşı gibi açık, sürekli tetik-

teyim, sigaraları uç uca ekleyerek içiyor, ne yaparsam yapayım, dudaklarımın ikide bir titremesini engelleyemiyorum.

Bunlara karşın elime geçirdiklerim de var. Kimlik taşımak zorunda değilim sözgelimi, gittiğim barlar sabaha dek açık, sutyen takmadığım kimsenin gözüne çarpmıyor, hatta sıcaklığın kırkın üzerine çıktığı günlerde hiç iç çamaşırı giymiyorum. Popomun tam altında biten plili eteklerim, daracık şortlarım, tangalarım var ve kendi bedenimi, geç kazanılmış kadınlığı içinde izlemeyi seviyorum. Bir yıldır makas yüzü görmeyen saçlarımın, yabani taylar gibi sırtımda koşuşturmalarını duyumsamaktan zevk alıyorum. (Bu kent böylesine esintisiz olmasaydı, dürüstlük kaygılarımdan bir an için sıyrılabilseydim, "rüzgârda savrulmalarını" diye yazardım. Oysa Rio bütünüyle rüzgârsız... Bir soluğu, yani ruhu yok.) Lokantalarda, barlarda, kaldırımlarda dans edebiliyor, otobüslerde sigara içiyor, arzuladığım her erkekle sevişebiliyorum. En pespaye tutkularımı tıka basa doyurmama izin var burada. Dört yüz doları çıkartabilsem, bir kiralık katil bile tutabilirim. Yoksa ben, benliğimin bir parçası, belki de payandası olan Eski Dünya cenderelerini mi özlüyorum?

Kafesine dön, küçük kanarya, kafesine dön! Vakit varken... O açık pencere senin uçurumun!

Bu metni, eski defterlerini karıştırırken, topoloji notları ile Portekizce fiil çekimleri arasında bulmuştu. Tropiklerdeki ilk kurak mevsiminde yazmış olmalıydı. Çoktan yitirdiği bir tür masumiyeti, sızlanışlarının ardına gizlenen çocuksu saflığı sevmişti. "Yalnızlığımı asla yenemedim," diye düşündü, "ama sanki ondan dışarıya doğru büyüdüm – onu sarıp sarmalayacak denli büyüdüm. Bir cenin gibi içimde artık, bir madalyon gibi de göğsümde."

Önünde bir bira bardağı dolusu, ne kadar demlenirse demlensin koyulaşmayan, saman renginde Brezilya çayı, defterinin

başına oturmuş; bedeninin bir uzantısına, üçüncü bir protez ele dönüşmüş kalemini kemirerek düşüncelere dalmıştı. Havasız odadaki sıcağın gövdesine işlediğini, dokusunu yavaşça çözüp dağıttığını duyumsuyordu. Soluğu bir hızlanıp bir yavaşlıyor, düşünceler zihninde kör yarasalar gibi oradan oraya uçuşuyor, içtiği her yudumdan sonra bedenini yeni bir ter dalgası kaplıyordu. Koltukaltlarının ekşimtrak kokusunu algılıyordu, üzerine yapışmış ev elbisesinin rahatsız edici askılarını, ağzındaki ucuz tütün tadını... "Sıfır Noktası" gün bitmeden kesinlikle yazılmalıydı.

Birdenbire, vadideki silah seslerinin kesildiğini, şu sıralar favela'ların en gözde rap parçasının bangır bangır çalmaya başladığını fark etti. "Elle foi um bandito..." (O bir hayduttu ama iyi bir insandı...) Yüzeysellik harikası şarkının yüreğine işlediğini, özellikle de geçmiş zaman kipinin içini acıttığını şaşırarak anladı. Hiç tanımadığı haydutun ölümüne kederlendi. Tok, hüzünlü bir zenci sesiydi şarkıyı söyleyen, barut kokulu bir ses... Yarıotomatiklerin, bini bir paraya ölümlerin dünyasından geliyordu ve Özgür, adı gibi biliyordu ki, şarkıcı da, arkadaşı gibi, fazla ömrü kalmamış haydutlardan, iyi insanlardan biriydi. Belleğin bunca sandukasından bir anı... Bir başka şarkı... Derinlere işleyen bir başka şarkı... *Kırmızı Pelerinli Kent*'in sayfalarını çevirmeye başladı.

Rio'da ilk gün

Rio, sisli bir hava ve kurşuni gökyüzüyle karşılamıştı onu; tropikal düşlerle dolu yolcuyu daha ilk anda ters köşeye yatırmıştı. On sekiz saatlik uçuştan sonra bir taksiye yığılmış, uykusuzluğun verdiği uç noktada kayıtsızlıkla şoförü dinliyordu. Perişan İngilizce'siyle, "Rio dünyanın en güzel yeri, en güzel yeri," diye papağan gibi yineleyip duruyordu adam. Bir sigara yakmıştı ki favela'lar başladı. Binlerce, on binlerce iç içe girmiş yıkık dökük ev, kilometreler kilometreler boyu uzanıyordu, Rio'nun merkezine

dek. Damsız çatısız kulübeler, kerpiçten, kartondan, tenekeden barakalar, çamur deryasına diz boyu batmış labirentler...

Bir sigara içimi bile sürmemişti Rio'nun ilk dersini belletmesi. Doğup büyüdüğü topraklar, onu yaşamın uçurumlarından birinden, insanoğlunun düşebileceği sefaletin korkunç dipsizliğinden korumuştu. Bu kadarını hayal bile edemezdi. Güçlü bir önsezi, raydan fırlamış, son hızla giden bir trende yol aldığını, insan acısıyla beslenen bu kentte yitip gideceğini fısıldadı. Ancak, çabucak kent merkezine, sonra da "dünyanın en güzel yeri" Copacabana'ya vardılar ve Rio de Janeiro, akıllara durgunluk veren güzellikteki koyları, vahşi uçurumları, tropikal cümbüşüyle onu kıskıvrak yakaladı. Favela'ları unuttu. Hemencecik, tıpkı orta-sınıf Rio'lular gibi.

Brezilya'da bildiği tek adrese, profesörünün dairesine gitmişti, istenmediğini anında bildirmişlerdi ona; bir oda bile vermemişlerdi. Saatler sonra, bir koltukta uyuyakalmış soluk benizli yabancıya acımış, avluya bakan loş hizmetçi odasında şimdilik yatabileceğini söylemişlerdi.

Davul sesleriyle uyandığında karanlık bastırmıştı. Nerede olduğunu çıkaramıyordu bir türlü. İstanbul'da mıydı, yoksa uçakta mı? İnanılmaz bir uyumla çalan belki bir düzine davulun insanı ağlatacak kadar coşkulu, benzersiz, olağanüstü ritimleri... İçine işleyen, hüzünlü bir erkek sesi şarkıya başladı. Yalnızca bir zencinin olabilirdi bu ses ve ancak varoşlardan gelebilirdi. Yaşamın bütün çukurlarını, bataklıklarını, kamçı şakırtılarını tanıyordu sanki. İşte o an kafasına dank etti. Tropiklerdeydi. Okyanusun kıyısında, bambaşka bir yaşamın eşiğinde duruyordu. Rio de Janeiro'daydı. İlk uçağa atlayıp dönmek istedi hemen. Ama o ses! Geleceğe doğru yalınayak koşmak için güçlü bir arzu duydu içinde; kılıcını çekip atını yaşamın çetin cephelerine doğru doludizgin sürme isteği... "Yaşama sevinci" denilen duygu buydu herhalde.

Çayının son yudumlarını gerçek bir Bavyeralı edasıyla gırtlağından aşağı boşalttı. Susuzluğu hiç azalmamıştı. Sıcaklığın, otuz yedinin üzerine çıktığı günlerde, ne kadar sıvı alırsa alsın, ağzı hep zımpara kâğıdı gibi oluyordu. İçtikleri, damağına hiç değmeden dosdoğru midesine gidiyordu sanki. Tropiklere özgü bu susuzluğu daha önce hiç yaşamamıştı. "Çay filan kesmez beni," diye söylendi, "soğuk bir şeyler gerekiyor. Karpuz ya da guaraná -bir Amazon yemişi- gazozu."

Ilık çayın soğuk gazozdan daha iyi bir hararet giderici olduğunu biliyordu bilmesine. Kurak mevsimi sağ salim atlatması için gereken kuralları, her yarım saatte bir çeyrek litre su içme zorunluluğu gibi, pahalıya patlayan deneyimlerle öğrenmişti. Gözü kara ruhuna uygun yaratılmamış, nazlı, kaprisli bir bedeni vardı. İçine bir-iki damla Akdeniz suyu katılmış Kafkas kanı, Rio'nun acımasız güneşinde inim inim inleyen bembeyaz bir ten vermişti ona, zencilerin "gazete kâğıdı rengi" dediği, neredeyse saydam bir ten. Tozla yıkanmış caddelerde sürekli astım nöbetlerine yakalanıyor, çeşit çeşit haşaratın yol açtığı alerjiler yüzünden, üzerinde binlerce karınca geziniyormuşcasına gece gündüz kaşınıyordu. Midesi asitli tropikal meyvelerle, yağlı Brezilya mutfağıyla baş edemiyordu. Üstelik iyice kapıp koyvermişti kendini; uyarılara kulak asmamış, menenjitten AIDS'e her türlü salgının kol gezdiği semtlerde, sidik kokulu büfelerde yiyip içmiş, defalarca amip enfeksiyonları, bağırsak parazitleri kapmıştı.

Mutfağı çoktandır meyve sineklerinin, karıncaların istilası altındaydı; iğrenç görünümlü bir sıvının taştığı mısır konservesi kutuları sağa sola saçılmıştı. İçine bakmaktan çok, serinliğini hissetmek amacıyla buzdolabını açtı. Filtre kahve, sararmaya başlamış bir parça Minas peyniri -Güney Amerika'da beyazpeynirin uzaktan akrabası- ve çürümeye yüz tutmuş iki limondan başka bir şey bulamadı. Belki on gündür alışverişe çıkmamıştı, önceki kiracıdan kalma çamur bağlamış filtreyi çalıştırdı, çekici

beceriksizce kavrayarak buzluktan buz parçaları kırmaya başladı. Aylardır bir buz kabı ve filtre almadığı için bir kez daha kendine kızarak, iflah olmaz boş vermişliğine lanetler okuya okuya, kan ter içinde buzluğa darbeler indiriyordu. Bir bardak limonlu suya bolca buz ile yapay tatlandırıcı koydu; harcadığı emeğe kesinlikle değmeyecek içkisiyle salona döndü. Baştan aşağı tere bulanmış, içeceğinden daha fazla sıvı kaybetmişti. Bir sigara yakıp suni deri kanepeye firlattı kendini.

Otomatik silahların salvosu kesilmişti, üşengeç bir tabancanın senkoplu ritmi duyuluyordu. Üç-dört atış, boşluk, üç-dört tane daha... Öldürmek gibi bir niyeti olmayan, yalnızca sessizliğe katlanamayan bezgin bir silahşorun atışları. Rio'daki çatışmalar, filmlerde gördüğüne hiç benzemiyordu. Bandito'lar, insanüstü boyutlarda gaddar ve gözü pek Hollywood gangsterleri gibi bol keseden mermi yağdırmıyor; tutumlu davranıp işlerini ağırdan alıyorlardı. Rio'daki ikinci ayında, bir tiyatro binasının önünde oturmuş, sokak tiyatrosu oyuncularının sohbetini dinler gibi yaparken, ansızın silahlı çatışmanın ortasında bulmuştu kendini. Son hızla kaçan araba soyguncuları ile peşlerindeki polislerin arasında sıkışıp kalmışlardı. Deneyimli Carioca'lar -Rio'luların kendilerine verdiği ad- derhal yere atmışlardı kendilerini; oysa Özgür ayağa firlamış, bir elinde guaraná gazozu, ötekinde sigara, ilk kez piranha gören bir çocuğun merakıyla, ön camdan yarı-beline dek sarkmış, durmaksızın ateş eden soyguncuya bakakalmıştı. Onun büyüdükçe büyümüş, bütün yüzünü kaplamış gözlerinde bir av hayvanının dehşetini göreceğini sanmıştı. Ama korkunun izi bile yoktu. Hiçbir şey yoktu. Adam, yaydan firlamış bir ok gibi tek bir hedefe yönelmişti: İyi nişan almak. Arkasındaki bir araba dolusu ölümü durdurmak için yalnızca tabancası ve titremeyen parmakları vardı. Belki bir de işe çıkarken yanından ayırmadığı muskası... Ölüm korkusu, yoğunlaştıkça siliniyor olmalıydı, mutsuzluk gibi. Roberto, Özgür'ü belinden kavradığı gibi yere yıkmış ve hayatını kurtarmıştı.

Pazar ekleriyle yüz sayfayı aşan *O Globu*'yu, henüz okumadığı bir şeyler bulma umuduyla kendine doğru çekti. Sütunlar dolusu magazin, aşk-meşk, dedikodu, futbol, suya sabuna dokunmayan politik yazılar, derinliğin kırıntısını içermeyen beylik görüşler, astroloji, kişilik testleri... Fuhuş sektörünün ilan sayfaları... Melez panterler, sarışın, mavi gözlü "Avrupai tipliler," eli kamçılı Amazonlar... Her şeyi karman çorman eden, cart renkli, bozuk perspektifli bir Rio gravürü... Kent, resmi açıklamalara göre günde yirmi cinayetiyle, gazetenin "Şiddet"e ayrılan iki sayfasına çoğu zaman sığmaz, bir üçüncüyü talep ederdi. Özgür bu haberleri didik didik okur, bir istatistikçinin kılı kırk yaran olgu düşkünlüğüyle notlar alırdı. Dilleri ve kulakları kesilen muhbirler, pazar çantalarına sıkı sıkıya yapıştıkları için kurşun yağmuruna tutulan ev kadınları, maskeli polislerce hadım edildikten sonra öldürülen sokak çocukları... Üç-beş cümleye sıkıştırılmış tüyler ürpertici öyküler derinlemesine sarsardı onu. Hem cinayet kurbanları, hem de polisin eline düşen gangsterlerle özdeşleşirdi. İçten içe, suçlulukla dolu sapkınca bir zevk duyduğunu da seziyordu. İnsan kanının erotik tadını almıştı Rio'da. İçinde boğulduğu batağın korkunç boyutlarını bilmekte yatıştırıcı bir yan vardı üstelik. Aritmetiğe indirgenen ölüm, kişisel bir trajedi olmaktan çıkıyordu.

Maria de Penha (42): Belediye otobüsü silahlı çatışmanın ortasında kalmış; bütün yolcular yere yatarken, o turnikeye sıkışmış.

Bir başka Maria (13): Okulu asıp gittiği kumsalda serseri bir kurşunla başından vurulmuş; yapılan otopsi sonucu hamile olduğu anlaşılmış. Ne katili belli, ne de bebeğinin babası.

Sokak çocuğu Joao (9) ile söyleşi:

"En sevdiğin kitap?"

"1. sınıf okuma kitabı. Başka kitap okumadım ki."

"Hayran oldukların?"

"Pele, Romario, Ayrton Senna."
"En iyi özelliğin?"
"Sokakta yaşayan kızları korurum. Onları dövmem."
"En kötü özelliğin?"
"... (Duraksıyor)... Sanırım... Hırsızlık."
"Kime benzemek isterdin?"
"Benzemek isteyebileceğim denli... iyi birini tanımadım."

Hava raporu, Rio'nun 37°, açık ve güneşli olduğunu yazıyordu. İstanbul ise iki dereceymiş ve kar yağıyormuş. "Orada olsaydım, canım salep çekerdi," diye düşündü Özgür. Limonlu suyu henüz bitirmişti; ama ağzındaki pas tadı yok olmamıştı.

Kasımın sonlarına doğru, İngilizce dersi verdiği kurs yaz tatiline girmişti. Bir mumyayı dağılıp çözülmekten koruyan sargılar gibi Özgür'ün boşlukta asılı kalan günlerini derleyip toparlayan azıcık düzen ve görev duygusu da gitmişti böylece. Artık zorunlu durumlar dışında evden hemen hiç çıkmıyordu. Haftada iki günü özel derslerine ayırmıştı. Sabahın köründen gece yarısına dek, ikide bir kaytaran, haber vermeden ders iptal eden, ya da düpedüz ortadan kaybolan öğrencilerinin peşinden koşuyor; çoğunlukla da birikmiş alacakları için, tehditten yaltaklanmaya, kişiliğine hiç uymayan yöntemler kullanarak uğraşıp didiniyordu. Öteki günler ise öğleye doğru güçbela uyanırdı. Fokurdayan bir bataklıkta can çekişmeyi andıran, karabasanlarla sürekli bölünen, huzursuz bir uykudan sonra, terden sırılsıklam, yatağa girdiğinden daha bitkin bulurdu kendini; gözkapakları açılmayı reddediyormuşcasına birbirine yapışmış olurdu. Rüyalarını hatırlamazdı, ama her gece -hem de her gece- uykusunda sessiz hıçkırıklarla, usul usul ağladığını biliyordu. En gerçek, en içten gözyaşlarıydı döktüğü. Dakikalarca nerede olduğunu, hatta kim olduğunu çıkaramaz, keskin öğle ışığında kamaşan gözlerini ovuşturarak gerçekliğe geri dönmeye çalışırdı. Belki de çalışmazdı, çünkü sonuçta, en korkunç kâbustan bile korkunç ger-

çeklik acımasızca gelir bulurdu onu. Rio de Janeiro'da olduğunu kesin bir şaşmazlıkla hatırlar, alışılagelenden çok daha derin bir iç çekişle doğrulur, ağzında berbat bir kül tablası tadı, Türkçe küfürler savura savura mutfağa yollanırdı. Çaydanlığı ocağa koyduktan sonra geri döner, buruş buruş, ağır kokulu, ıslak çarşafa yığılırdı, boş bir çuval gibi. Günün ilk sigarası... Ruhunda bir çentik daha açmaya kararlı günün karşısında, ciğerlerini sinsi, sevecen bir dumanla dolduran ilk sigara...

Bir bira bardağı dolusu çay, iki sigara daha... Yeniden çay, yeniden sigara... Demlik tazeleniyor, ikinci paket açılıyor... Gece boyunca tıka basa dolan iki küllüğünü boşaltmaya üşendiğinden, akşam yemeğinden kalma boş bir konserve kutusunu yanına çeker, şezlonga serilirdi. Kayda değer hiç ama hiçbir şey düşünmemeyi başararak, kendisine ilişkin herhangi bir çözümleme ve yorumdan özellikle kaçınarak, vermesi gereken kararları ustalıkla hasıraltı ederek, dış dünyaya kapalı gözlerle duvarlara bakardı. Bütün saatler onundu; ama kullanılmak için değil, içerdikleri sonsuz boşluğa bir ceset gibi yayılıp kalmak için. Demlikler dolusu çayla bir paket sigaradan sonra, midesinde bir sancı, artık pek anımsamadığı açlık duygusuna benzeyen bir kazınma algılar, yalnızca sigara içmeye devam edebilmek için bir parça Minas peynirini, Brezilya'da "Arap ekmeği" diye adlandırılan pideyle yerdi. Koca bir günü, nöbet yerinden hiçbir koşulda ayrılmayan bir asker gibi, şezlongda, ancak kuyruksokumunun acısına dayanamadığında oturuşunu değiştirerek, hep kol menzili içindeki bardağı ve sigaraları ile geçirirdi. İnsanın başka hiçbir şey yapacak gücü kalmamışsa; gözünü sağır duvarlardan ayırıp bir kitaba bile uzanamıyor, bakışlarını muz ağaçlarına ya da Santa Teresa Vadisi'nin vahşi cangılına çeviremiyorsa, çocukluktan kalma en masum, en sevimli anıya gülümseyecek, günbatımından duygulanacak hali yoksa, çay demlemek ve sigara içmek, yaşamsal eylemlerdir. Aylardır Özgür'ün evini paylaşan kertenkele de gün boyunca, "Öpüşen Dudaklar" fotoğrafının

üstünde kıpırtısız durur; derin düşüncelere dalmışcasına, halden anlar bakışlarla, kendisi kadar sessiz, devinimsiz devasa yaratığı süzerdi. Sanki ikisi de dünyanın boşluğundan, bayağılığından usanmış, umutsuz, aldırışsız, bütünüyle tükenmiş, yeryüzündeki son menzillerinde serilip kalmışlardı.

Ancak karanlık çöküp de komşuların bangır bangır televizyonu, gömütlüğünü yapay çığlıklarla, kahkahalarla doldurduğunda toparlanır gibi oluyordu. Bir kutu mısır konservesi yiyor ve romanının başına çöküyordu. Gece ilerliyor; dört numaradaki Adelino, yıllardır kovaladığı umutsuz düşü saksofonuna sarılıyor; Santa Teresa'nın köpekleri ulumaya başlıyor; favela'lardan pagôde -bir dans ritmi- ezgileri ve silah sesleri duyuluyor; altı numaradaki Joao'nun papağanı bu kakofoniye sövgülerle isyan ediyordu. Sonunda, tam üstündeki daireden gelen sevişme sesleri hepsini bastırıyordu. Sırasıyla Rosanna, Lucy, Katja, Thais adını alan kadınların -erkek hep Marcello'ydu- kahkahaları, inlemeleri, tepinmeleri dört bir yanı sarıyordu. Rio'daki bütün benzerleri gibi, abartmayı, ipin ucunu kaçırmayı pek seven çiftlerin, cinselliğin yaşanabilecek en muhteşem haz olduğunu cümle âleme kanıtlamaya kararlı gösterilerine karşın, AŞK, yazdıklarına en simgesel biçimde bile sızmıyordu. Kargacık burgacık harflerle, karalamalarla, sağdan soldan fırlayan oklarla doldurulmuş ak kâğıtlarda hep ÖLÜM vardı. Sürekli kafasını kaldıran, doğrulmak için debelenen, üzerindeki mavi mürekkepten ağı yırtmak için var gücüyle çırpınan bir ölüm... Latin alfabesi denilen çember ve çizgiler arasında vücut bulmaya, yassı, dümdüz edilmiş, törpülenmiş evreninden çıkıp üçüncü bir boyut yakalamaya çalışıyordu.

"Rio de Janeiro'yu nasıl anlatmalı?" diye mırıldandı kendi kendine. "Hangi Maria'nın öyküsünü seçmeliyim?" Çok fazla görünüm, çok fazla çelişki, çok fazla trajedi sunuyordu bu kent. Sürekli yoluna çıkan hilkat garibeleri, işkence izleri, cesetler ve cinsellik... "Dünyanın en pahalı" apartmanlarının dizildiği gör-

kemli İpanema kumsalı, onun hemen ardında, ayağa kalkmaya çalışan bir yaralının kambur sırtını andıran dünyanın en büyük favela'sı, üç yüz bin kişilik Rocinha... Yazmak, her şeyden önce düzene koymaktı ve Rio, tek sözcükle tanımlanabilseydi, KAOS'tu. Onu yakalamaya çalışmak, zehirli dikenlerle, timsahlarla, anakondalarla dolu bir yağmur ormanında, son derece kurnaz, yırtıcı bir kuşun izini sürmeye benziyordu. Rahat koltuğuna gömülmüş ve dünyanın en risksiz işine, okumaya dalmış, kentli, iyi eğitimli, hiç açlık sancısı görmemiş birine açlığı hangi sözcüklerle betimleyebilirdi? Kimin sözcükleriyle?

Kuzey akıntılarının tropik sulara fırlattığı, Rio'nun ağlarına yakalanmış yabancıları düşündü – ki bu kent, kucağına düşen her avı yutmuş, kolayca öğütmüştü. Belleğine kazınmış, göçmenliğin bütün hüznünü yankılayan Avrupalı adlar: Ronaldo, Mara, Lothar, Katja... Özgür'ün romanında kaptıkları irili ufaklı rollerden habersiz, serin iklimlerde yaralarını sarıyorlardı. Rio'da geçirmek zorunda olduğu günleri, bir hükümlü gibi takvimine işaretleyen dramaturg Ronaldo... Sıkı bir Budist ve gerçek bir aseksüel olduğu, asla partilere gitmediği, içkiden, danstan, gürültüden tiksindiği için, Rio'nun tiyatro çevrelerinde zırdeli sayılırdı. Daha ikinci ayını çıkaramadan, tütsülerle dolu eşyasız evine kapanmış, sağaltımı meditasyonda aramıştı. "Yeryüzünde yüzeysellik salgın halde ama bu kentte bir din olmuş," derdi. Hemen hemen aynı sonuca, tıpatıp aynı umutsuzlukla Mara da varmıştı: "Şu koca dünyada nereye ayak bastıysam, karşıma hep yüzeysellik çıktı, ama burada bir sanata dönüşmüş." Antropologdu Mara; Orta Amerika'da beş yıl dolaşmış, Nikaragua'da savaşmış, balta girmemiş ormanlarda yabanıl kabilelerle yaşamıştı. Bu çelik iradeli, ödünsüz, sert kadını, burnundan kıl aldırmayan akademisyeni bile yere sermişti Rio. İntiharın eşiğine geldiği bir aşk serüveninden sonra, "Brezilya'daki Varoşlu Melez Kadının Kendi Bedeniyle İlişkisi" gibisinden bir başlığı olan çalışmasını yarıda kesmiş, kendi değerlerinden bütünüyle

kuşkuya düşmüş bir durumda, apar topar, sisli puslu Londra'sına dönmüştü. Zavallı Mara! Tezlerden, çözümlemelerden, kurumlardan çok daha gerçek, acımasızca gerçek bedenin arenasında boylu boyunca yere serilmişti. Bir başka Nikaragua savaşçısı, eski tüfek Lothar, Rio öncesi dönemini "Masumiyet Çağı" olarak adlandırırdı. Cinsellik rüzgârlarıyla patlayacak denli şişmişti egosu. Her aşk gecesinin ardından, "Bu kent, insanda irade diye bir şey bırakmıyor!" diye memnun mesut söylenirdi. İyi niyetli kasaba güzeli Katja, evli bir adam tarafından baştan çıkarıldıktan sonra hayatının ilk ciddi depresyonunu geçirmiş, sırra kadem basmıştı. "Yalnızca kendini düşün," demişti, o zamanlar pek acemi, pek saf Özgür'e. "Bu kent, yabancı bir kadın için ölümcüldür. Kendini sevmeyi öğren çünkü başka kimse seni sevmeyecek." Hiçbir şeyin para etmediği, asla paylaşılamayan yalnızlıklarına kısa bir mola vermek için birbirlerine sarılmış, duygudaşlığın avuntusuna sığınmışlardı. (Bu da aşktan, özellikle de Rio'da bulunabilen tek tür aşktan çok daha güçlü bir ağrı kesiciydi, çünkü asla gurur kırıcı değildi.) Cana yakın, cilveli, mezhebi geniş kente uyum sağlayabilmek için çırpınmışlar; konserlere, danslara, politik gösterilere, favela'lara, hepsinden çok da aşk vaatlerine koşturup durmuşlardı. İnsan, gerçekte gereksinim duymadığını tüketmeye bir türlü doyamıyordu.

Telefon çaldı. Silah seslerine benzer bir tepki gösterip sıçradı Özgür ama herhangi bir eyleme de girişmedi. Yalnızlığı arttıkça dış dünyadan soyutlanışı da artmıştı; ilgi arsızı aygıtın her çığlığında yerinden fırlamaktan çoktan vazgeçmişti. Üstelik, Prof. Botelho'nun eşi bulunmaz cimriliği sonucu, tek bir hattı beş ayrı kiracıyla ve onların sevgilileri, kardeşleri, kuzenleri, hizmetçileri vb. ile paylaşmak zorundaydı. Titreyip duran, kurbağa vıraklamasına benzer sesler çıkaran, en az yirmi yıllık, belki de Brezilya'daki ilk modellerden biri olan almaca bakıyor, soğukkanlılıkla olasılık hesapları yapıyordu. Annesi onu yalnızca pazarları, havai fişekler gününde arardı. İki yıl önce, hiç aksama-

dan her hafta gelen telefonlar giderek seyrekleşmiş, gözü yaşlı özlem konuşmaları kendi karikatürlerine dönüşmüştü. Haftanın en sıkıcı gecesinde listesini tüketmiş, şansını bir de soğuk revani Türk kadınıyla deneyen, on beş ile elli beş yaşları arasındaki sayısız erkekten biri de olabilirdi. Akşam yemeği, domingueira -pazar dansı-, festa, bar, "um choppinho" -bir biracık- ya da motel çağrılarından kusma noktasına gelmişti. En kötü olasılık ise "geciken kira konusunu tartışmaya açmak" isteyen ev sahibi ya da Lizboa'ydı. Bu Copacabana'lı, tuzu kuru avukatla, yaklaşık bir buçuk yıl önce, Portekizce'yi kafasını gözünü yararak konuştuğu günlerde, yanlış düşen bir numara sonucu tanışmıştı. Nedense adam aklını takmıştı Özgür'e. Her pazar arıyor, bir saati bulan monologlarında, işyerindeki makul başarılarını, yatak odası serüvenlerini, körpe sevgililerini anlatıp duruyordu. Doğum günü partisine kırk dokuz kişinin katıldığı ya da son üç haftada beş ayrı kadınla yattığı gibi ayrıntıları tam bir sonradan görme zevksizliğiyle vurgulayarak. Bunların yalan olmadığını bilecek kadar tanıyordu artık Carioca'ları. Yalnızca yüzünü hiç görmediği bir kadına açılabilen yaşını başını almış çapkının, sayıların ardına gizlenmiş, kuru kalabalıkta ve saat başına tutulan motellerde unutulmaya çalışılan yalnızlığını çok iyi anlıyordu. Belki de Eli... Eli olabilir miydi arayan? İmkânsız!

Son anda karar verdi; kanepeden fırlayıp telefonu altı numaranın telesekreterinden önce kaptı.

"Quem esta fallando?"

"Hello. I-want-to-talk-to-ÖZ-GÜR."

Annesi, ağır aksanlı İngilizce'siyle tane tane konuşuyordu, sağır dilsizlere haber okuyan bir sunucu gibi. İçinde gerçek bir sevincin kıvılcımlanışını duydu.

"Merhaba, anne."

"Hello, I want..."

"Anne, benim! Sesimi alamadın mı? Nerelerdeydin?"

O kadar uzun zamandır Türkçe konuşmamıştı ki kendi sesi-

ni anadilinde duymak bir tuhaf geliyordu. Uykusunda mırıldanıyordu sanki. Annesi ne kadar yalanlasa da, artık hafif bir Brezilya aksanı edindiğine, vurgulamalarının yanlış olduğuna inanıyordu.

"Sen miydin? Ne iyi. O adam, Joa mıdır, nedir hep suratıma kapıyor telefonu. Kusura bakma, epeydir arayamadım. Yazlığa gitmek zorunda kaldım. Evi su basmış. Nasılsın?"

Bir süre ne diyeceğini bilemedi, sonra kös kös, "Hep aynı," diye yanıtladı. "Sen nasılsın? Neler yapıyorsun?"

"Ocakta Moskova'ya gitmeyi düşünüyorum. Turlar bayağı ucuzladı şu sıralar. Fazla uzun konuşamayacağım ne yazık ki geçen ay tam üç milyon geldi fatura."

Özgür hiçbir şey söylemedi. Saydam mermiler gibi yağmıştı beynine annesinin sözcükleri. Çelik bir el, başını iki yanından kavramış, onu yere çekiyordu. O tanıdık bulantı...

"Eee, ne var ne yok?" diye sürdürdü annesi, soracak bir şeyler bulmakta zorlandığı apaçık. "Sağlığın nasıl?"

"Hiç iyi değil. Hiçbir şey yiyemiyorum. Yemiyorum."

Annesinin, son iki cümle arasındaki yaşamsal ayrımı anlayacağını ummuyordu doğrusu; anlamadı da.

"Sigarayı azaltmışsındır inşallah."

"Saymıyorum."

Kirpi gibi dikenli bir sessizlik. Aralarındaki Atlantik Okyanusu'nun farkına varmıştı ana-kız. Hiçbir şey söylemeden, hiçbir şey söylememek için konuştuklarının...

"Ne işin var o korkunç şehirde? Neden hâlâ dönmüyorsun? Bir şey de yapmıyorsun üstelik. Aylaklık edip duruyorsun. Üniversiteyi bıraktın, işin gücün yok, sürekli parasızım diye sızlanıyorsun. Boş yere riske atıyorsun kendini. Burada her şeyin hazır, ev, araba... İstersen Moskova'ya birlikte gideriz."

"Rüşvet teklifi," diye düşündü Özgür, "tek başına yolculuk yapmaktan korkuyor."

"Döneceğim."

"Ne zaman? Ocaktan önce gelirsen..."

Annesinin sözünü kesti. Artık yalnızca mekanik bir aygıtla, terli avuçlarının arasındaki eski püskü plastik nesneyle konuşuyordu.

"Döneceğim. Rio ile hesaplaşmamı bitirir bitirmez. Şimdi kaçarsam ona sonsuza dek esir düşmüş olurum. Beni anlayabiliyor musun anne?" Sessizlik...

"Bu kent beni öldürüyor anne, her gün, her an, her fırsatta, her şekilde öldürüyor. Yavaşça, sinsi sinsi... Derinden... Elimde avucumda ne varsa teker teker çalıyor. Hem içeriden, hem dışarıdan kuşatılmış durumdayım. Rio'yu yazmak zorundayım. Pek iyi anlatamadım galiba..."

"Seni duyamıyorum. Ne çok gürültü var. Gene şu havai fişekler! Geçenlerde arkadaşlara anlattım. Rio'daki favollo'ları... Favollo'ydu, değil mi? Her pazar, haftalık kokain favollo'ya vardığında, havai fişeklerle alıcılara haber verildiğini... Kentin dört bir yanını havai fişeklerin sardığını... Kimse inanmadı bana. Rio'yu bilmedikleri için, saf saf, 'polis görüp de el koymuyor mu?' diye sordular."

"Ne HAVAİ FİŞEĞİ anne, ne HAVAİ FİŞEĞİ?" Öfkesi dizginlerini koparmış, dörtnala koşuyordu artık. Aşılamayan dikenli çalılarla dolu cangıla doğru

"Makineli tüfek sesini tanımıyor musun? Bunlar MAKİNELİ TÜFEK, havai fişek filan değil. Silahlı çatışmayı bile ayırt edemiyor musun Allah aşkına?"

Uzun, acılı bir iç çekişten sonra konuşmaya başladığında, annesinin sesi incecik bir buz tabakasıyla kaplanmış gibiydi. Karlar altındaki İstanbul'dan gelen bir kuzey rüzgârı...

"Neler oluyor orada? Ordu gene mi operasyon yapıyor? Bak kızım, beni endişeden hasta ediyorsun. Durup dururken çektin gittin. Hepimize sırtını döndün... Babanla görüşüyor musun?"

"Eylülden beri aramadı."

"Okulu bıraktığın için kızıyordur sana. Bunca yıl dirsek çürüt, sonra kendini serseriliğe ver! Akıl almıyor yaptıklarını. Baban da anlayışsız herifin teki!"

Babasına arka çıkmak gereksinimini duydu nedense.

"Ama bir bavul dolusu giysi yolladı. Bir de lokum!"

Giysilerin Rio'ya göre fazla kalın ve kapalı olduklarını söylemedi elbette. Kızının ağzına lokum koymadığını bunca yıldır fark etmediği için babasını suçlamadı da.

"Bana lokum yollamış. Lo-kum..."

Şekere bulanmış koca bir parça lokumu, ağzında oradan oraya taşıyor, yavaşça emiyordu sanki. "O", "K" ve "U" harflerinin böyle art arda gelişinde komik bir yan vardı. Kıkırdamaya başladı.

"Lo-kum. Naneli, güllü, limonlu, Antep fıstıklı..."

"Neler oluyor sana? Ağlıyor musun?"

Güçlükle konuştu.

"Hayır gülüyorum. Ama komik değil mi? Yani lo-kum?"

İçin için kaynayan bir bataklıktan ansızın yüzeye fırlayan kabarcıklar gibi kahkahalar...

"Senin sinirlerin iyice bozulmuş. Bu silah sesleri hiç hoşuma gitmedi."

"Aa, niye öyle diyorsun? Benim çok hoşuma gidiyor. Yani, Türkiye'nin nasıl lokumu ünlüyse, Brezilya'nın da silahlı çatışmaları ünlü. Sen bakma öyle karnavalmış, futbolmuş..."

Tekrar gülmeye başladı. İçinden bir ses, "Yeter artık, kes saçmalamayı, kendini toparla," diyordu. Kusmak üzereydi.

"Neyse, şimdi kapamalıyım. Bir şeye ihtiyacın var mı?"

Hiç hoşlanmadığı soru da buydu işte. "Evet, çok şeye," diye bağıracaktı neredeyse. Gülmesini bastırabilse... "En çok da bana gereksinimlerimin ne olduğunu soracak birisine." Yanıt vermedi.

"Hadi... görüş..."

"Anne, dur! Haftaya arayacak mısın?"

"Sanmıyorum. Belki Moskova dönüşü. Hadi, seni çok özledim canım kızım. Kendine dikkat et."

"Anne, dur bir dakika!" Uzun, upuzun bir sessizlik.

"Evet?"

"Anne, lütfen, lütfen beni bırakma. Biraz daha konuş," diye yalvarmak geçti içinden. Onun yerine kıkırdadı.

"Hadi, inşallah ocakta Moskova'dayız. Hoşça kal."

"Hoşça kal anne."

Telefonu ölü bir kuşmuşcasına elinde tutmayı, uzayıp giden sessizliği, sözcüklerden daha anlamlı, daha can yakıcı sessizliği dinlemeyi sürdürdü. Sağırlaşmış gibiydi, "HOŞ-ÇA-KAL" sözcüğü, hücresinde voltalayan bir mahkûm gibi, beyninin içinde bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Türkçe'nin düzgün dağılımlı, kısa, asker adımlarıyla rap rap yürüyen heceleri... Çakıltaşlarından seke seke akan bir ırmağı andıran Rio Portekizcesi'nin tersine, taşıdıkları anlamı hiç oyalanmadan, baştan çıkarmaya çalışmadan bildiriyorlardı. İletişim denilen çağdaş masal, telefon tellerinden pul pul dökülmüştü, lokumun üzerindeki pudraşekeri gibi. Çayın altını yakmak için mutfağa giderken içi üşüyordu.

Birdenbire, karşı konulmaz bir dürtüyle, suyun kaynamasını bile beklemeden, masanın başına geçti. El değmemiş, yepyeni bir sayfaya başlığı koydu: "LİMANSIZ YOLCU." Dakikalar boyu, hiç durmadan, neredeyse soluk bile almadan yazdı. Bir cümleyi bitirebilme kararlılığını bile gösteremeyen bir yazarın noktasız, ünlemsiz cümleleriyle...

Kalemini, ünlü bir müzikal sahnesinde kendi başlarına dans eden pabuçlara çeviren itki yok olana değin yazdı. Sol dirseğinde iri bir kiraz tanesi büyüklüğündeki sivrisinek ısırığını kaşımaya başladı. Önce kalemiyle usul usul, sonra parmağının ucunu kabarıklığın çevresinde döndüre döndüre... Ancak kaşıntı azalacağına giderek şiddetleniyor, başa çıkılmaz bir duruma geliyordu. Öfkeyle uzun, kirli tırnaklarını şişkinliğin tam ortasına bas-

tırdı, çatlamış toprağa tırmığını saplayan bir çiftçinin hıncıyla, incecik bir kan sızıntısı bileğine doğru yola koyulana dek derisini paraladıkça paraladı. Yatışmıştı sonunda.

Çaydanlığın sızlanmalarını fark edince sigara paketine uzandı. İşte, bir talihsizlik daha, yeterince berbat bir günün bir başka felaketi! Yalnızca üç sigarası kalmıştı. Yedek paketi bulmak için, can havliyle, darmadağınık masanın altını üstüne getirmeye başladı. Prof. Botelho'nun soyluluk özlemlerinin yansıması maun masayı, seçkinlikten nasibini almamış, birbirinden ucuz, birbirinden bayağı nesnelerle donatmıştı. Paraguay malı, on iki dolarlık bir teyp, her taraflarından sargı bezleri sarkan savaş gazileri gibi yığılıp kalmış tozlu kasetler, eğilip bükülmüş is karası çay kaşıkları, sigara külüyle dolu konserve kutuları, kullanılmış yara bantları, tropiklerin nemine üç hafta bile dayanamadan tıkanmış tuzluklar, vidalar, çiviler, mandallar, piller, ilaç kutularından oluşan tam bir görüntü sefaleti... Her boyda, genişlikte kâğıtlar: Gazeteler, dergiler, sinematek programları, biletler, afişler, kullanım kılavuzları, yaşını başını almış karalama defterleri, kızağa çekilmiş gemiler kadar hüzünlü eski fotoğraflar, artık gerçekliklerinden bile kuşkuya düştüğü insanlardan gelmiş, yanıtsız bıraktığı mektuplar... *Kırmızı Pelerinli Kent*'in yazıldığı fıstık yeşili defter... Her yerde hazır ve nazır kalemler... Deniz kabukları... Kerpeten, tornavida, süzgeç, konserve açacağı gibi ufak tefek, çelimsiz ama bir bekâr evinde hayati öneme sahip alet edevat... Daha deneyimli ellerde, asgari ücrete talim eden bu özelliksiz, içi dışı bir nesneler proletaryası, Özgür'e her fırsatta kazan kaldırır, bağımsızlığı uğruna kıyasıya dövüşürdü. Yoktu, bu keşmekeşte sigara paketi yoktu! Onar dakikadan üç sigara; en fazla yarım saat içinde dışarı çıkması, silahlı çatışmaların sürüp gittiği Santa Teresa'da açık bir büfe araması gerekiyordu.

Bezginlik içinde bir sandalyeye çökmüş, çayını tazeledikten sonra elbette; bir yandan sivrisinek ısırıklarını yoluyor, bir yan-

dan da evini inceliyordu. Yatak odasına ilk kez adım attığı erkek hakkında ipuçları arayan bir genç kız gibi. Bir tür yazarlık alıştırması...

Kıdemli bir göçmendi, insan için "vazgeçilmez" olanın bir çantaya sığabileceğini, geriye kalan her şeyin gözden çıkarılabileceğini çoktan öğrenmişti. Nesneleri, mekânları sahiplenmekten, kişiliğinin yansımalarına çevirmekten herhangi bir doyum almazdı. Tropiklere özgü çürüme kokusunun boydan boya sindiği evde, işlevselliği olmayan, estetik duygusuna yönelik tek bir şey yoktu. Vazo, biblo, çiçek, örtü, vb. Çocukluğunda bebeklerden nasıl içtenlikle nefret ettiyse, yetişkinliğinde de "kadınsı" diye nitelendirdiği nesnelerden, ölümcül bir virüs taşıyorlarcasına uzak duruyordu. O kadar parasızdı ki, televizyonu, çamaşır makinesi, avizesi, aynası, halısı, hatta perdesi bile yoktu. Kornişleri, yeni geliştirdiği bir teknolojiyle çamaşır asmakta kullanıyordu. Prof. Botelho'nun kendi elceğiziyle daktiloya çektiği on iki maddelik yasaklar listesinde balkona çamaşır sermek de bulunuyordu çünkü. Sıcaklık kaç olursa olsun, nem yüzünden günlerce kurumayan, daha toplanmadan yeniden kirlenen çamaşırlar çabucak çürüyüp dağılıyor, dikiş yerlerinden isyan ediyordu. Zaten tropiklerin nemine hiçbir şey uzun süre dayanamıyordu. Meyveler iki-üç saatte çürüyor, sütler ekşiyor, ayakkabıların altı bir ayda açılıyor, giysiler dolapta küfleniyor, her çeşit mantarın, bakterinin saldırısına uğrayan kitaplar sararıp soluyordu.

Vedalaşmak istercesine, bakışlarını alüminyum rafları dolduran kitaplarda gezdirdi. Özenle seçip getirdiği elli Türkçe kitap -burada bir yıl kalacağını sandığı için hafta başına bir adet diye hesaplamıştı-, elden düşme İngilizce romanlar, ilk sayfasındaki Nâzım Hikmet şiiri yüzünden satın aldığı tek Portekizce kitabı, Boal'ın hapishane günlüğü... Roberto'nun Amazonlar'dan getirdiği bir Kızılderili tanrısı, kanlı gözlü ve kanlı dişli yılanadam, Tolstoy'a sırtını vermiş, yağmur ormanlarından koparılmış olmanın hıncıyla Özgür'ü süzüyordu. Görkemli günlerini

geride bırakmış, nicedir aranıp sorulmayan bir boksör eskisi gibi, köşesinde somurtan irikıyım bavulu...

"Bu ev benim için yalnızca bir barınak," diye düşündü, "bense süslemelere gerek duymayan tinsel bir mekânda yaşıyorum." Aylar önce, casuslara özgü sır vermez tutumundan vazgeçmiş, hastane odasını dost canlısı kılmak isteyen bir kanserli gibi, duvara kişisel anlamı olan bir şey, bir bale posteri asmıştı. Oysa, bir ay bile geçmeden, evde olmadığı bir gün, Prof. Botelho dairesini denetlemiş, posteri yerinden söküp çöp tenekesiyle eş tuttuğu masaya firlatmış ve "yasaklar listesini" gözden geçirmesini öğütleyen bir pusula bırakmıştı. (Anlaşılan Prof. Botelho, kiracıların beğenisine güvenmiyor, duvarları süsleme ayrıcalığını kendi tekelinde tutmak istiyordu.)

İncecik kartondan, sudan ucuz, siyah-beyaz bir posterdi; baskısı öyle kötüydü ki, dansçıların yüz hatları, suda çözülen Arap harfleri gibi dağılmıştı. Ne fotoğrafçının, ne de balenin adı belirtilmişti ama hemen tanıdı: Orpheus. *Balanchine'nin* Orpheus*'u. İlk insanın kusursuzluğa ulaşmış deviniminde somutlaşan, bir yontuya dönüşen tutku, başkaldırı ve umutsuzluk... Tek bir devinimin, bir tek ânın içinde yakalanan sonsuzluk... İnsanoğlunun ölüm karşısındaki anlık, aciz, mutlak zaferi... Gözünün önünde canlandırabiliyordu: Ev sahibi, peşinde safkan Alman kurdu Oscar ve ondan daha sadık, safkan Rio melezi kâhyayla birlikte, Romalı bir kumandan haşmetiyle salonu kolaçan ediyor; sineklerden içi kalkarak, burnunu bir kâğıt mendille örtüyor; kitaplarını alıcı gözüyle inceleyip sayfalarını karıştırmak için Marcus Aurelius'u seçiyor; soylu parmaklarının ucuyla uyduruk posteri duvardan söküp atıyor.*

Sonuçta, evini simgelerden, söylencelerden arındırarak, ruhunun tek izdüşümünü yok ederek bir ders vermişti ona: Vampirlerin kentinde aynalar boştur. Bunca cinayet, işkence, ölüm karşı-

sında, sanata sığınmanın safdilliğini göstermiş, bomboş duvarları işaret etmişti. Sıvaları kabarıp çatlamış, dev gözyaşlarını andıran lekelerle, ölü sineklerin bıraktığı yol yol kan derecikleriyle, örümcek ağlarıyla kaplı donuk, beyazımsı duvarlar...

Özgür, yazdıklarını aylar sonra okurken, o âna dek bütünüyle aklından çıkmış bir rastlantıyı, Rio'ya ilişkin gördüğü ilk filmin *Siyah Orfe* olduğunu anımsadı. *Siyah Orfe,* favela'lı bir müzisyen, maskeli bir ölümün götürdüğü Öridiçe'nin izinde, toplu çılgınlığın, ölümün ve kaosun hüküm sürdüğü Rio karnavalında bir yolculuk yapıyor; kilitli kapıları açan gitarıyla Ölüler Ülkesi'nin derinliklerine varıyor, bir candomblé -Afrika kökenli bir din- ayininde sevgilisine kavuşuyordu. Ancak tam alt etmişken ölümü, ayin boyunca kapalı tutması gereken gözlerini açıyordu. Tarihteki bütün Orfe'ler gibi, vaktinden önce... Bir favela'da ölüp gitmeye yazgılı Siyah Orfe'den geriye yalnızca gitarı kalıyordu.

Özgür son sigarasını yakmış, beyaz duvarlara dalıp gitmişti. Yüreğinde kemirici hayvanlar vardı sanki. Onca beklediği telefon konuşmasını harcadığı için kızıyordu kendine, evini bu pazar da toplamadığı, bir türlü yedek paket bulundurmayı başaramadığı için. "Sıfır Noktası" olduğu yerde sayıyordu. "Yazabildiğim sürece umudumu bütünüyle yitirmiş sayılmam," diye düşündü, "Gerçi *Kırmızı Pelerinli Kent,* pikapta Chopin noktürnleri dönerken okunacak bir metin değil, olamaz da. Çünkü benim yazdığım yerlerde silah sesleri duyuluyor."

Ölümüne çalıştırılmış bir yük hayvanı gibi parmaklarının arasından sarkan kalemi seyretti uzun uzun. Sonra boş sayfanın ortasına dev harflerle adını yazdı: ÖZGÜR. İsminden nefret ederdi; bütün kör kör parmağım gözüne simgelerden ettiği gibi. Bundan daha saçma, daha ironik bir isim olamazdı herhalde; insanı kendi gözünde bile alay konusu yapıyordu. Dakikalar bo-

yu, bir sigara içimi süresince "Ö"nün içini resimlerle doldurdu. Dört yapraklı yoncalar, kurukafalar, sol anahtarları, sonsuzluk işaretleri...

Ansızın doğruldu. Kanepedeki giysi yığınından, çay lekelerini göstermeyen siyah bir bluz ile dizleri sökülmüş kot pantolonunu seçti. Yeni bir pantolon alacak parası yoktu. Yama yapmayı becerememiş; sökükleri büyütmek, otuzuna merdiven dayamışken, punk kılığına bürünmek zorunda kalmıştı. Cüzdanına on reallik bir banknot koydu. Salıya dek topu topu on beş reali kaldığını kayıtsızca kaydetti. Küçük bir valiz büyüklüğündeki deri çantasına çakmakları, kalemleri, güneş yağını, kol saatini, telefon defterini, anahtarlarını yığdı. Bir de işe yaramadığı defalarca kanıtlanmış deniz kabuğundan uğur kolyesi ile yeşil kapaklı defter...

Romanını muska gibi hep yanında taşır, iç dünyasına kapanmak istediği her an, nerede olduğuna aldırmadan yazardı. Otobüslerde, büfelerde, kumsallarda... Silah sesleri kesilmişti, ortalık şimdilik sütlimandı. *Seksek* romanına sakladığı son kokaini ve cep aynasını çantanın gizli bölmesine sakladı. Kapının önünde diz çöktü ve bu yolculuğu sağ salim atlatabilmek için dua etti. On yedi yaşındayken, bir din dersinde ayağa fırlamış, ona canlı canlı derisini yüzmek istermiş gibi bakan sınıfın önünde tanrıtanımazlığını ilan etmişti. Gelgelelim, ömrü boyunca inkâr ettiği tanrılara yalvarmadan Rio'da bir adım bile atamıyordu.

"HAVAİ FİŞEKLER GÜNÜ! Bir zamanlar amma safmışım." Her pazar altı yüz favela'dan gökyüzüne fırlayan havai fişekleri Brezilyalıların yaşama sevincine bağlamış, bu coşkulu halka hayran kalmıştı. Yapay kuyrukluyıldızların kokain sevkıyatını haber verdiğini aylar sonra öğrenmişti. "Neydi acaba o gün yitirdiğim şey – gökyüzünün 'ışıltılı labirentini' çözdüğüm gün? Masumiyet mi? Yok canım, böyle iri iri, yaman sözcüklere sığacak bir şey değil."

RIO SOKAKLARINDA BİR YOLCU II

Rio sokaklarında amaçsız, başıboş dolaşan bir yolcu; bir salyangoz kabuğuna nasıl çekilirse, öyle sığınmış kendi benliğine; her an kafasına dayanacak bir silahın korkusu içinde; ağzı zımpara kâğıdı gibi; adımları titrek; koltukaltlarında iri ter halkaları... Ufku bakışlarıyla sınırlı ve yorgun gözlerinden başka güvenecek şeyi yok.

Çok değil, daha üç yüzyıl öncesine dek, bu toprakların kayıtsız şartsız tek hâkimi olan cangıl hâlâ burada; demir parmaklıklarla çevrili dev apartmanların arasında sesini duyuruyor. Ayak bastığı her kara parçasına, kanlı haçını -ve kılıcı, ateşi, işkenceyi, tüberkülozu, frengiyi- taşıyan Avrupalı, tropiklere yenik düşmüş. Cangıla, kaosa, bilinmeyene katlanamayan, elini attığı her şeyi

bir an önce çözmek, çözümlemek, yönetmek isteyen Beyaz Adam, bu topraklarda yamyamlığa, çılgınlığa sürüklenmiş. Tropikal nem iliklerine işlemiş, yağmurun, güneşin altında ahlaki dokusu çözülüp gitmiş. Öz oğlunu çarmıhta terk eden ve tüfeği keşfetmiş Tanrı, Afrikalı Eros'u yenememiş, onu satışa çıkartmış, kirletmiş, suça dönüştürmüş. Candomblé ritimleri, ilahilerle, ağıtlarla, kamçı sesleriyle iç içe geçmiş.

Oğlak dönencesinin tam üstündeki bu kentte, insan soyunun bütün olasılıkları gözler önünde. Başka bir gezegenden gelen konuğa sunulurcasına... Zenci-beyaz, Kızılderili-beyaz, Kızılderili-zenci melezleri, Japonlar, Hintliler, Ruslar, Almanlar, Alpler'i az buçuk andıran her tepede koloniler kuran İsviçreliler... Latin Amerika'ya çöl ezgilerini ve içli köfteyi taşıyan "El Turco"lar, yani Suriyeli Araplar... Derebeyliğin bugün de sürdüğü "sertao"dan -kıraç topraklardan- göç etmiş, ömür boyu kursaklarından kahve ve manyok kökünden başka şey girmemiş kavruk "Nordestinolar" (Kuzeydoğulular)... Kırk kuşak köleliğin kanlı izleriyle kaplı Bahiano'lar... Dünyanın en kapalı bakışlarına sahip Amazon yerlileri... Ve bütün olası karışımlar... Çivit mavisi gözlü zenciler, saman sarısı saçlı Kızılderililer, Afrika dudaklı Japonlar, Kalmuk alınlı Araplar... İnsan teninin alabileceği her renk ve ton... Tarçın rengi, toprak rengi, turunç, sütlü kahve, bal, kakao...

Bedenin baş döndürücü anarşisi... Giz diye bir şeyi hiç öğrenmemiş, kalın kazakları, çizmeleri, ahlakın bin bir hapishanesini tanımamış gövdeler... Her daim taze ve diri, çıplak, söylencelerinden sıyrılmış... Tanrı sonsuz bir yaz, sonsuz bir gençlik bağışlamış bu topraklara. Rüzgârda uçuşan rengârenk etekleri kadınların, kumsalları saran marihuana dumanı, alev alev yanan kaldırımlardan kalçalara dolanan ritimler, yırtıcı bir kuş gibi kendini uçurumlardan salan arzu... Cinselliğin buharında soluk alıp verebilen bir kent: Rio de Janeiro. Hep çırılçıplak ama hep maskeli... Hep doygun ama hep aç...

SANTA TERESA'NIN DELİSİ

Bir noktadan sonra artık geriye dönüş yoktur.
İşte varılması gereken yer o noktadır.
Kafka

Serseriliğin vazgeçilmez koşulu olan parasızlık, önceleri usul usul sızmıştı yaşamına; sinsice gelişen bir urun metastaz yapıp bütün bedeni sarması gibi, onu aniden kıskıvrak yakalamıştı. Üniversiteden kovulduğunda, kentin dört yanına dağılmış yüzlerce İngilizce kursundan birinde öğretmenlik yapmayı umuyordu. Gelgelelim, evdeki hesap çarşıya uymadı. Bütün iyi işler ya Amerikalı yaz tatili serüvencileri ya da İngilizce eğitimine hayatını adamış, atmaca gibi profesyoneller tarafından çoktan kapılmıştı. Kimsenin haritada yerini bile bilmediği bir ülkeden gelen tuhaf isimli kadına güveni yoktu. Sıcaklığın gölgede kırk dört dereceyi bulduğu ocak ayı boyunca, ağır insan kokusuyla dolu, tıklım tıklım otobüslere atlamış; ayılıp bayılan yolcular

arasında, çeşitli özgeçmişler yazarak, sabahtan akşama dek, bir semtten ötekine koşuşturup durmuştu. Birbirinden şık, birbirinden kurumlu yöneticilerle sonuçsuz kalan görüşmeler yapmıştı. İngilizce öğretmenliğini dünyanın en önemli işi sanan -onların yaptığı her iş öyleydi kuşkusuz- âdemelmalarını sergilemek istercesine çenelerini hep yukarıda tutan, kartvizitlerine âşık, genç profesyonellerdi bunlar. Karşılarındaki solgun benizli kadını bir bakışta çözümlüyor, biçimsizleşmiş çantasını, topukları aşınmış pabuçlarını, aylardır makas yüzü görmemiş saçlarını yerli yerine oturtuyorlardı. Uzun çabalar sonucu girebildiği bir kurstan da, öğrencilerin suyuna gitmediği, dediğim dedik üniversite hocası tavrını sürdürdüğü için çabucak kovuldu. Güçbela birkaç özel öğrenci edindi; yalnızlıktan bunalmış, bilgisayarlarıyla ensestvari bir ilişki geliştirmiş mühendislerdi çoğu ve İngilizce hevesleri, geri çevrilen ilk yemek davetiyle sönüyordu. Özgür giderek önlemlerini, kısıntılarını artırmak zorunda kaldı. Yeni giysiler satın alması, berbere, dişçiye, restorana gitmesi söz konusu değildi artık; semt pazarlarında utana sıkıla pazarlık ediyor, gazeteyi haftada tek gün okuyor, yalnızca bedava konserleri, gösterileri izliyordu. Yeni Dünya'da palazlanan göçmen öykülerinin tersine, onun yolculuğu, kentin gözde semti Copacabana'da başlamış; gösterişsiz, "orta-sınıf;" kilisesi, hastanesi, süpermarketi bol Botafogo ile Flamengo Körfezleri boyunca, kumsaldan içerilere, kent merkezine doğru bir rota çizmişti. Beyaz tenli, turistik, klimalı, gösterimdeki Rio'dan melez, hasır altı edilmiş, cehennemsi, gerçek Rio'ya... Doymak bilmeyen bir iştahla kazanan Rio'dan, sürekli kaybettiğinin farkında bile olmayan Rio'ya...

Japon mutfağının yerini önceleri ayaküstü yenilen yağlı çörekler, daha sonra, nanemolla, "küçük burjuva" midesi isyan edince de düpedüz açlık almıştı. Taze sıkılmış Amazon meyve sularının yerini sütlü kahve, kariyer sahibi kadınların sigarası Parliament'in yerini de kasiyerlerin L.M.'i. Akademisyenlerin

seçimi, bir bakıma adaşı sayılan FREE'ye bile parası yetmiyordu artık.

Her kuruşun hesabını yapmak ağır geliyordu ona; "parasızlık" denilen o illetle, dünyanın onda dokuzunun çektiği sıradan, basit, bayağı durumla baş edemiyordu. Sorunu kişiselleştirmeyen, kendini maddi dünyanın üzerinde gören entelektüel tavrı özgüvenini ayakta tutamıyordu ne yazık ki. Durup dururken eski takılarını gözden geçirmiş, fularlar, şapkalar, koca koca tahta kolyeler takmaya başlamıştı. "Aç adamın havası fazla olur," der ya Afrikalılar... Ne zaman parası bitmeye yüz tutsa, onu daha müsrifçe harcıyor, küçük hovardalıklara, kaprislere, egosunu pohpohlayacak armağanlara çarçur ediyordu. Kilosu on iki dolara ithal şeftaliler alıp sularını akıta akıta, parmaklarını eme eme yiyordu sözgelimi. Sinemateklere dadanıyor, soğuk iklimlerde geçen, sessizliğin hüküm sürdüğü filmleri art arda izliyor, bazen bir işportacının tezgâhındaki bütün İngilizce romanları topluyordu. Elinde avcunda kalanı, kızara bozara bir sokak çocuğuna verdiği de oluyordu. Parasını "özel bir şey" için harcamak, hayatla ateşkes imzalamak gibiydi. Küçük küçük zevk yudumları, acıyı da küçük küçük kadehlerde içmesini sağlardı belki.

"Para bir baston gibidir, insanın dik durmasını sağlar." Yıllar önce İstanbul'da bir taksi şoföründen duyup içerdiği bilgeliği ancak Rio'da kavradığı bu cümleyi her Allahın günü anımsıyordu. Her eğilip bükülüşünde, yağ çekişinde, alttan alışında... "İyi yetiştirilmiş" insanların en temel ilkelerini çiğneyişinde...

Bir cuma akşamı, Flamengo'da bir döviz bürosundaydı. Koca bir hafta sonu için yalnızca on doları kalmıştı. Akıllara durgunluk veren Brezilya bürokrasisi paranoya derecesindeki güvenlik önlemleri yüzünden, imzadan imzaya, elden ele dolaşan paralarda bir karışıklık olmuştu. Üzerindeki tulumdan çırak olduğunu

çıkardığı on yaşlarındaki bir çocuğun parası ona verilmişti. Tam tamına yirmi üç real, kırk centavo. Birkaç saniye kıpırtısız durdu; yanakları alev alev yanıyor, kulakları uğulduyordu. Önünde iki uzun gece ile iki uzun gün vardı, bir de defalarca tökezlemesine karşın hâlâ işleyen, ağır, paslı, kırık dökük vicdanı... Parayı cebine attı. Bürodan kanatlanmışcasına çıkarken, çırak çocuğun, elindeki desteyi sayıp dehşet içinde donakaldığını, sonra da ağlamaklı bir ifadeyle gişeye yöneldiğini fark etmişti.

Cezaevinden kaçmış biri gibi sokaklarda dolandı bir süre. İlk gördüğü İtalyan lokantasına daldı ve bütün parasını -çırak çocuğun parasını- bedeli çok ağır yirmi üç real, kırk centavoyu, tek bir akşam yemeği için harcadı. Erdemlerden de vazgeçilmez şeyler vardır. Çaydaki limon gibi, pazar gazetesi ya da İtalyan mozzarella'sı gibi...

Romanın belki de en içten bölümüydü bu. El yakacak denli kişisel olduğu için kupkuru, dümdüz, aka ak, karaya kara diyen bir biçem kullanmıştı. Ne var ki yazmak bile bu utanç dolu anıdan arındıramamıştı Özgür'ü. Çırak çocuğun gözleri, belleğinin karanlık koridorlarından, dev bir ahtapot gibi sürüne sürüne yaklaşır, onu en ummadığı zamanlarda sırtından yakalardı.

Beyaz Villa'nın portador'u (kapıcı-bekçi) Kızılderili melezi Romario'yla karşılaşmamak için kapısını usulca kapatmış, merdivenlerden hayalet gibi süzülmüştü. Bir elli boyunda, kavruk, boynu bükük kapıcının utana sıkıla kirayı bir kez daha hatırlatmasına katlanacak durumda değildi. Son çalıştığı kurstaki iki aylık maaş çeki karşılıksız çıkmıştı; haftalardır buldog suratlı, Al Capone kılıklı -purolar, rugan ayakkabılar, melon şapkalar vb.- patronu nakit ödemeye ikna edemiyordu. Aslında ikisi için de yüz kızartıcı bir konuşmadan esirgemek istediği Romario'ydu. Adamcağızın, yeni doğmuş bebeğini gösterdiği tek kiracı kendisiydi sonuçta.

Bu saatlerde ev sessizdi, çatışmalar başladığından beri pek ortalıklarda görünmeyen Villa Blanche sakinleri, kumsallara ya da dağ köylerine gitmişlerdi. Romario da izbe odasında on altı yaşındaki sevgilisi ve iki aylık bebeği ile uyuyor olmalıydı. Prof. Botelho'nun medar-ı iftiharı, safkan Alman kurdu Guardar (Koruyucu), güneşin altında ayna gibi parıldayan terasta, boş yere gölgelik bir köşe aramış, alçak duvarın altında yığılıp kalmıştı. Romario, Beyaz Adam'la kapanmamış hesabını savunmasız hayvana çıkartır; onu, gün boyu, cehennemsi terasta aç susuz bırakırdı. Bu zavallı köpeğe Özgür dışında kimse yakınlık göstermezdi zaten.

Bugün şansı yaver gidiyordu. Üç asma kilitli bahçe kapısını sessizce açmış, kimseye yakalanmadan sıvışmıştı. Pazar akşamları, Santa Teresa'da sigara alabileceği tek yere, yokuşun başındaki küçük büfeye doğru ağır ağır tırmanmaya başladı. Sıcaklık bir anakonda gibi üzerine atılmış, boğazına sarılmıştı. 36-37 dereceden fazla olamazdı; iki yıllık deneyimiyle, beden ısısının üzerindeki dereceleri, bütün gözenekleri bir anda kaplayan terden anlardı. Rio için ılık, sıradan bir yaz günü! Gene de, bir dönercinin tam önünde duruyormuş gibi hissediyordu kendini; ne yöne giderse gitsin, bir türlü kurtulamadığı bir ateş...

Turist elkitapları, gül pembesi kalıplarıyla, "bohem hayatın merkezi" diye tanımlardı Santa Teresa'yı ve yalnızca serüverseverlere, "kısıtlı bütçeyle" yolculuk yapanlara önerirdi. Arnavutkaldırımlı yokuşları oflaya puflaya tırmanan yüzyıllık tramvayı, bir de "Sobre Natural" adlı barı salık verir; kesinlikle kol saati, altın ya da altına benzer bir takı takmamayı öğütlerlerdi. Yaklaşık iki ay önce, soygun girişimine direnen bir Japon işadamı tramvaydan düşüp ölünce (hem de Japonya-Brezilya dostluk haftasında!) uluslararası bir skandal patlak vermiş, seferler durdurulmuştu. Böylece Özgür, yarım saatte bir evini sıtmaya tutulmuşa çeviren sarsıntılardan, boğazlanan devasa, metalik bir kuşun çığlıklarını andıran fren seslerinden kurtulmuştu. Ne ya-

zık ki ulaşım yalnızca otobüse kalmıştı artık; çünkü hiçbir taksi şoförü, araba soygunlarıyla ünlü Santa Teresa'ya ayak basmazdı. Tarifesi, kafası her daim kıyak şoförce belirlenen, balık istifi, Allahlık Santa Teresa otobüsleri... Hele gece yarısı seferi! En az yirmi dakikalık bir gecikmeyle, yavaşça, telaşsızca Lapa durağına yaklaştığında, çevredeki barlarda bir koşuşturma başlar; Santa Teresa'nın içkiye düşkün ahalisi, ellerinde son biraları ya da cachaça'ları -bir tür rom- kapılara doğru atağa kalkardı. Hemen tamamı sarhoş seksen kadar insanın otobüse dolması da bir yirmi dakika alır, gün görmüş biletçi ile semt sakinleri arasındaki kayıtlara geçmemiş anlaşma uyarınca bilet kesilmezdi. Şoförün payını da göz önüne alarak, herkes bütçesine göre bir şeyler verirdi. Gönlünden ne koparsa... Karnı burnunda bir kadın gibi ağırlaşmış otobüs, homurdana homurdana, arada bir öksürüp tıksırarak, hıçkırıklara tutularak, dimdik yokuşu tırmanmaya koyulurdu. Her durup kalkışında da birbirine kenetlenmiş gövdeler arasındaki sınırlar iyice belirsizleşirdi. Arka sıralardan fitil gibi sarhoş bir zenci sesi sambaya başlar; önce birer ikişer, daha sonra topluluklar halinde şarkıya katılan öteki sesler duyulur; bir yerlerden bir davul eşliğe girişir; en sonunda da, yaşlı başlı biletçinin bilet kutusunu ters çevirip ritim tutmasıyla iş çığırından çıkardı. Bir gece yarısı festa'sı doğuverirdi kendiliğinden. Yolcuların çoğunun favela'lı, ayyaş, hırsız, gaspçı, uyuşturucu satıcısı olmasına karşın, gece on iki seferinde değil silahlı soygun, tek bir yankesicilik bile görülmemişti o güne değin. Elleri kanlı Rio'da, balkabaklarının kupa arabalarına, kurbağaların yakışıklı prenslere dönüştüğü, gelip geçici bir eşitlik ve kardeşlik masalı işte...

Kentin, favela'ların el koymadığı tek tepesiydi Santa Teresa; aynı zamanda sanatçılara, özellikle de zenci sanatçılara ait tek semti. Sefaletten, yetenekleri sayesinde kurtulmuş müzisyenlerin, dansçıların, ressamların, el oymacılığından koku yapınına bin bir türlü işle uğraşanların kurtarılmış bölgesi... Karnaval res-

mi açılışından bir gün önce burada başlar; Nelson Mandela'nın, tarihin ilk siyahi cumhuriyetini kuran efsanevi direniş önderi Zumbi'nin doğum günleri, yalnızca burada kutlanırdı. "Acının çocuğu, mutluluğun babası" sambanın usta yorumcuları, Santa Teresa'nın salaş barlarında çalarlardı. (Karanlık bastıktan sonra "zenci mekânları"na girecek denli babayiğit turistler, çürük dişli, berduş kılıklı adamların, adları plak kapaklarında kuzey yarımküreye varmış müzisyenler olduğuna bir türlü inanamazlardı.) Tahta tabureleri, kırık dökük masaları her zaman tıklım tıkış; yalnızca fıçı birası ve cachaça satan; musluksuz tuvaletlerinin önünde upuzun kuyruklar ve sidik birikintileri bulunan bu barlarda, kesinlikle orta-sınıfın gözbebeği, sade suya tirit bossa-nova çalmazdı. Samba pagôde'ye, pagôde maracute'ye, maracute saf Afrika ritimlerine dönüşürken, gringo'lar dışındaki bütün müşteriler, davullarla, marimbalarla, kibrit kutularıyla ritim tutarak, avaz avaz şarkı söyleyerek, dans ederek çalgıcılara eşlik ederlerdi.

Sürekli karnavalda yaşayan Santa Teresa'da, büyükelçilerden, politikacılardan, gözden uzak kalmak isteyen mafya babalarından, küpünü doldurmuş eski polis şeflerinden oluşan bir azınlık, yüksek duvarlı villalarda, korumaları ve dobermanlarıyla yaşar, sokaklarda asla boy göstermezdi. Özgür'ün ev sahibi Prof. Botelho da bu kasta dahildi; İngiltere tarihinin en büyük tren soygununu gerçekleştirip kapağı Brezilya'ya atan gangsterler de...

Cam kırıklarıyla, elektrikli tellerle korunan villalardan birinin, Mavi Konak'ın duvarının bitişinde, Özgür'ün "İstanbul Noktası" yer alırdı. Göçmenlik yaşamının her gelip geçici durağında, okyanus kıyısındaki kasabalardan, Alpler'deki Orta Avrupa kentlerine dek, sığındığı her limanda, kendine bir İstanbul noktası bulur ya da yaratırdı. Doğru açıdan, doğru ışıkta ve kuşkusuz doğru ruh haliyle bakıldığında, İstanbul'u andıran bir görünüm sunan yerler... Kartal tepesi uçurumlarla birbirinden ay-

rılmış kumsalları, Amazon ırmakları gibi iç içe geçen, yılanlar gibi kıvrılan koyları, ufuk çizgisini parçalayan vahşi kayaları, kentin üzerine atılmış dev bir balık ağını andıran uçsuz bucaksız cangılı ile Rio, İstanbul'a hiç benzemiyordu kuşkusuz. Aşırı uçları, çelişkileri, ölçüsüzlüğü seven, baştan çıkarıcı bir güzelliği vardı. Acımasızca çullanıyordu insanın üzerine; onu sarhoş ediyor, kıskaca alıyordu. Afrika maskelerinin ürkütücü tılsımına sahipti. Oysa doğup büyüdüğü kent, ametistlerle işlenmiş, antika bir gümüş bilezik gibiydi; durgun, zarif, mağrur, sır vermez, buğulu... Ancak tam burada, yalnızca bu noktada, tramvay durağının yanındaki büfeyi geçip Mavi Konak'ın duvarlarına çok yaklaşmamaya özen göstererek ulaştığı yerde, şaşırtmacaları seven Rio, tropikal maskesini çıkarır, Özgür'ün istediği kılığa bürünürdü. Yelelerini savura savura kente doğru dörtnala koşan Atlantik Okyanusu, Guanabara Körfezi'nin ağzında ansızın duraklar, sonsuzluğu yankılayan dalgalarını yatıştırır, uçsuz bucaksız tahtından feragat ederdi. Yosun yeşili, nazlı, solgun bir iç denize dönüşür; Niteroi'nin yumuşak eğimli, alçakgönüllü tepelerine doğru, bir kedi dili gibi, usul usul sokulurdu. Piyer Loti'den seyredilen Haliç...

Evden çıkma gücünü bulabildiği her gün buraya gelirdi Özgür; evsiz barksızların, ayyaşların, kokainmanların yığılıp kaldığı tahta bankların arasında dimdik, kıpırtısız durur, okyanustan gelecek bir esintinin onu geçmişine taşımasını beklerdi. Çoğunlukla da gelirdi bu esinti, ama bir çöl fırtınası biçiminde. Gözlerini kumla doldurur, su almış bir tekne gibi hızla belleğinin diplerine gömülen yaşamından, uçucu kaçıcı, titrek görünümler, talaş tozları gibi sağa sola savrulan anı zerrecikleri yağdırırdı. Yerli yersiz, zamanlı zamansız, eli sıkı, deniz-ötesi anılar... Kendisiyle geçmişi arasındaki engin suları aşmaya soluklarını yetmeyen... Bir koku, bir ses, bir vapur düdüğü, nar rengi bir günbatımı... Çocukluğa doğru pupa yelken gidiş ve hep kilitli bir kapı... Var güçleriyle kanat çırpınalarına karşın bir türlü ha-

valanamayan kuşlar üşüşürdü belleğine, yalnızca yüzeyde kalan kıpırtılar ve hafif -çok değil, can yakacak kadar değil- bir hüzün... Böyle anlarda yazmak isterdi Özgür... Ancak silik çizgilerin üzerinden bir kez daha geçtiğinde bir çehreye kavuşuyordu geçmişi.

Oysa tropiklerin basık, buyurgan göğü altında, bazen "bellek" bile edebiyatçıların uydurduğu bir kavram gibi görünüyordu. Yalnızca bir sözcük. Ne ruhu, ne de özü barındıran içi boş bir kabuk... Gerçeğin karşısında en güvenli sığınak... Özgür sözcüklerden kurulu, iki boyutlu bir evrende var olabiliyordu artık. Ölümün art arda dizili "Ö", "L", "Ü" ve "M" harflerine indirgendiği bir evrende...

Bugün gerçekten de şanslı günündeydi, tahta banklar boştu. Huzur içinde çantasından yeşil yaprak desenli defteri çıkardı. "Salve a Naturesa. A extinçao é para sempre" yazıyordu arka kapakta: "Doğayı Koru! Yok Oluş Sonsuza Dektir."

Neden seçtim bana öldüresiye düşman bu kenti? İnsan acısından lif lif dokunmuş kırmızı peleriniyle benliğimi sarıp sarmalayan, keskin dişlerini karnaval maskelerinin ardına gizleyen Rio de Janeiro'yu?.. Yalnızca tek bir şey adına güvenli suları terk eder, kendi köklerimizi keseriz. Âdem'in, uğruna ölümsüzlüğü teptiği tek şey adına: BİLİNMEYEN.

Çok, çok uzun zaman önceydi. Yalnızlığımı bir zırh gibi kuşanıp okyanuslara açıldım. Vardığım bu son durakta anlıyorum ki bir çember üzerinde dönüp duruyormuşum. Paslı kalkanlarımın ağırlığı altında iki büklüm, ucu küt kılıçlarla donanmış. Asla odak noktasına yaklaşamadan, her defasında sadece yörünge değiştirerek... Beni serüvenden serüvene sürükleyen, ne tutkuymuş ne de cesaret. Belki kaçma isteği, ama geçmişimden değil, geçmişimle birlikte kaçıyormuşum. Çarptığı cüzdanla son sürat koşarken paraları sağa sola döken bir yankesici gibi...

Her yeni yolculuk bir dekor değişikliği, o kadar. Cami siluetli pano kulise çekiliyor, altın sarısı güneş desenli sahneye çıkıyor. Üç-dört palmiye ağacı, göz boyayıcı kumsallar, birkaç fırça darbesiyle oluşturulmuş bir evren... Ucuza çıkarılmış bir dekor, amatör figüranlar, başoyuncu içinde yer aldığı drama çoktan yabancılaşmış. Müzik? Şu sıralar samba.

Geçmiş, yitik Atlantis'e dönüşmüş, kentin karanlık gölgesi bütün gelecek düşüncelerinin üzerine çökmüşse eğer, "şimdiye" sığınmak zorundasın. Deniz ile cangıl arasında, beyazla zenci kollar arasında, kolaycacık doyurulan ama eskisinden de beter bir susuzluk yaratan bir bedensel hazla ötekisi arasında savrulmaktan başka çaren yok. Islak dudaklara, gövdenin her gözeneği suyla dolup taşıncaya değin yapış, mangoları ellerinle parçala ve parmaklarındaki şekeri em, sigaradan saf oksijenmişcesine nefesler çek ve dans et! Her davul vuruşuyla kendi benliğinden bir parça daha uzaklaş. Unutma! O müzik, seni omuzlarından kavrayıp çılgınlık ülkesine çeken o müzik, Siyah Orfe'den geriye kalan tek şeydir.

Alanın ortasında unutulmuş, mavi selofan kâğıda sarılı bir armağan paketini andıran, gazete bayii büyüklüğündeki büfeye doğru yöneldi. Guaraná gazozu ile sigara için ölebilirdi şimdi. (Sultanahmet'te tarihi görünümlü turistik bir büfeye doğru yürüdüğü ağustos ikindisini anımsamıştı ansızın. Sırtını ısıtan güneş, tozlu cadde, simitçiler... Zeytin ezmeli, beyazpeynirli sandviç satardı o büfe. Ama Sultanahmet'te değil, Beyazıt'ta, nargile içtiği kahvenin girişindeydi. On sekiz yaşındaydı, üniversite öğrencisiydi, o gün kayda değer hiçbir şey olmamıştı.) Sadece içki, sigara ve kimsenin el sürmediği yıllanmış Paraguay bisküvileri satan büfenin müşterileri Santa Teresa'nın en gariban, yani en gerçek ayyaşlarıydı. Evsiz barksızlar, otobüs şoförleri, çalıntı araba ticaretiyle geçinen küçük favela'nın çekirdekten yetişme

mühendisleri, bıçaklarla gösteri yapan capoeira (rakiplerin birbirine asla temas etmediği, eşzamanlı, ani atak ve geri çekilmelere dayanan Afrika kökenli dans-dövüş sanatı) dansçıları... Ayaküstü, yani yıkılana değin ayakta kalarak içmeyi yeğleyenler... Özgür, erken uyanabildiği ender sabahlarda, alanın cam kırıklarıyla, kan lekeleriyle kaplandığını görürdü.

On sekiz-on dokuz yaşlarındaki yalınayak bir melez, kaldırıma boylu boyunca serilmiş, horlayarak uyuyordu. Üzerine üstünkörü bir deri kılıf geçirilmiş kafatasına benzeyen, etsiz yüzü sinek kaynıyordu; sağ bacağı büyük olasılıkla kendisinden sızan bir idrar birikintisinin içindeydi. Başucunda safkan bir Sibirya kurdu acı acı havlıyor, sızlanıp duruyordu. Rio'ya özgü tuhaflıklardan biri daha işte. Sokak insanlarının çoğu köpek beslerdi, hem de doberman, Alman kurdu, Afgan tazısı gibi cins bir köpek... Doğrusu aklı almıyordu Özgür'ün. Kendisine yetecek besini bile bulamayan biri, neden hayatını tehlikeye atarak bir yavru çalar, bin bir özveriyle büyütürdü? Dostluk gereksinimi miydi bu, yoksa güvenlik mi? Köpek, bir süre umutsuzca havladıktan sonra -bu arada Özgür'ü gözucuyla incelemiş, ondan da bir hayır gelmeyeceğini anlamıştı- küskün küskün sahibinin yanına uzandı, başını karnına koyarak çabucak uykuya daldı. "Sıfırı tüketmiş insanlar, çaresiz hayvanlar kadar bile sevecenlik uyandırmıyor," diye düşündü Özgür. "Zorlama bir acıma duygusu, dehşet, çoğunlukla da tiksinti... İnsan, kendi türüne karşı çok insafsız."

Büfenin demir çubuklarla kaplı el kadar penceresinin önünde, karanlık bakışlı iki favelado duruyordu. Tezgâha dayanmış, soğuk fıçı birasının tadını çıkarıyorlardı. Gözlerini dört açmayı çoktan öğrenmiş Özgür, adamların sağlam ayakkabı olmadıklarını derhal sezdi. Kalçalarına dek inen uzun tişörtler, ateş pahası spor ayakkabıları, altın kaplama saatler... Belki de Commando Vermelho'nun, iki çatışma arasında bira molası veren gangsterleriydiler. Adamların arasından nasıl sıyrılıp da pencereye yakla-

şacağını kara kara düşünmeye başlamıştı. Rio Ölüm Seyir Defteri, yanlış yerde, yanlış bir ifadeyle dolaştıkları için delik deşik edilenlerle doluydu, ama ölesiye susamıştı. Üstelik tek bir sigara için, bir gladyatör gibi dövüşmeye hazırdı.

"Um guaraná por favor e um L.M. Lights," diye iki metre uzaktan bağırdı, en kararlı, en buyurgan tonlamasıyla. Bir tiyatro sahnesinde olsaydı, sesi en arka sıraya kolayca erişirdi.

Büfenin yetmişine merdiven dayamış Portekizli işletmecisi, tüm Rio tezgâhtarları gibi, müşterilerin karşısında duvar kesilir, ancak üçüncü-beşinci yinelemeden sonra, çektirdiği eziyetten yeterince doyuma ulaşırdı. "Patladın mı, cehenneme mi geç kaldın?" Özgür bu kentte ne haksızlıklara, aşağılanmalara, kazıklara göğüs germişti, ama hâlâ tezgâhtarların kabalığıyla çileden çıkıyordu. Sinirli sinirli, dirseğindeki kanlı bir yaraya dönüşmüş sivrisinek ısırığını kaşımaya başladı.

"Por favor, um guaraná bem gelado e um L.M. Lights" (Lütfen, buz gibi bir guaraná ve L.M. Lights). Portekizli, hiç istifini bozmadan bira şişelerini dizmeyi sürdürüyordu. Kanı beynine sıçradı Özgür'ün. Elinde bir silah olsaydı o an, şu kasıntı, vurdumduymaz kaburga kemiklerinin arasına bir kurşun sıkardı!

"Baksana bana, amca. Bir guaraná vermeyecek misin? On dakikadır güneşin altında bekliyorum."

Portekizli, romatizmalı bir hasta gibi yavaş yavaş doğruldu. Özgür'ü baştan aşağı süzdü. Ölü balık gözlerini andıran, açık sarı gözleri vardı; iris ile gözakı arasındaki sınır belirsizdi, aynı bardağa konmuş su ile zeytinyağı gibi. Karşısındakini yok etmekten çok, hiç var olmadığını düşleyen birinin bakışlarıydı bunlar. Yaşamın karşısında kepenklerini çoktan indirmişti Portekizli. "İşinin ehli bir cinsi sapık, bir pedofil," diye geçti Özgür'ün aklından.

"Bir dakikacık gringa!" diye yanıtladı adam, üç sözcüğe sığdırabileceği kadar hor görmeyi ve küçümsemeyi sığdırarak. Portekizli göçmenler, yüzyıllar boyunca iliğine, kemiğine dek sö-

mürdükleri bu topraklarda ayak işlerine bakmayı bir türlü kabullenemez, hınçlarını öteki yabancılardan çıkarırlardı. Korktuğu başına gelmişti işte; iki favelado, "gringa" sözcüğünü duyar duymaz, polis köpekleri gibi dikkat kesilmiş, gizlemek için hiç çaba göstermedikleri ağır, karanlık, yağlı bakışlarla onu incelemeye başlamışlardı. "Saati, takısı yok, çantası eski püskü ama kaliteli deri, belli ki Arjantin malı. Ayakkabılarının topukları aşınmış. Hele pantolonun dizleri... Çulsuzun teki. Ama gelip geçici bir parasızlık onunki, hayata torpilsiz, pistonsuz başlayanların arasında yalnızca bir mola vermiş. Bizler acı çekmeye yazgılı doğarız, onlar ise bunu sonradan seçer. Dünyayı, ancak kendi koşullarıyla kabul etmekten vazgeçtiği, ufak tefek ödünlerle durumu kurtarmayı öğrendiği gün yuvasına dönecek, kolayca çarçur ettiği ayrıcalıklarına yeniden kavuşacak. Oysa bize hiç kimse hiçbir şey vermedi; bu yüzden de canımızın çektiğini, gücümüzün yettiğini koparır alırız."

Önsezileri, karanlıkta avlanan bir canlınınki kadar keskinleşmişti artık Özgür'ün. Kuyu gibi gözlerde beliren nefreti, virgül atlamadan okudu. Gene de, dizginleyemediği bir öfkeyle yanaştı. Hem çocuksu, hem de erkeksi bir devinimle, büyük olasılıkla John Wayne filmlerinden öğrendiği bir devinimle, bira şişelerini kenara itip dirseklerini tezgâha dayadı. Guaraná'sıyla sigarasını almadan çekip gitmeyeceğini bildirmişti. Elinde nesi var, nesi yoksa ortaya süren bir kumarbaz gibiydi ve bütün gerçek kumarbazlar gibi, aslında kaybetmek istiyordu.

"Bir guaraná," dedi tane tane, "hemen şimdi. Bir de L.M... L.M. Lights."

Sağındaki ince bıyıklı melezin buzlu suya atılmışcasına donup kaldığını hissetti. Ona doğru döndü. Fişekler gibi üzerine boşalan bakışlarla karşılaştı. Korkunç bir hata yapmıştı! Şu haddini bilmez gringa esaslı bir dersi hak etmişti. Lanet olası Portekizli! En azından guaraná'yı uzatsa da sıvışıp gitse! Üzerine sanki ateş topları gibi yapışıp kalmış bakışlar... Özgür bütünüy-

le savunmasız olduğunun bilincindeydi ama yine de dövüşmeye karar verdi. Belki de o değildi karan veren, bambaşka, soğukkanlı, sinsi, aşkın bir güç. Tek bir şeye odaklanmıştı o anda, ortalarında duran bira şişesine... Onu kırıp kıramayacağını, kırsa bile sonra ne yapacağını... solundaki ikinci adamı düşünmüyordu bile. Yalnızca bir sonraki hamle! Ayağının altındaki asfalt ıslak kumlara dönüşmüştü, dizleri çözülmek üzereydi. Ruhunun en diplerinden kabaran kana susamış dalgayı algılıyordu. Şehvete benzeyen ölüm duygusunu... Bakalım kim önce kapacak? Silah kabzalarına alışkın siyah el mi, yoksa kalemden başka hiçbir şeye söz geçiremeyen beyaz mı? Pıhtılaşan, cıva gibi saçılan saniyeler... Dünyaya sonsuzca daralmış bir açıdan bakıyordu artık Özgür: Bira şişesi ve melezin gırtlağında saat gibi atan damar... İki rakip, az sonra valse başlayacak bir çift gibi, neredeyse yontuya dönüşmüş durumda karşılıklı duruyordu. Aynı dansı yapacaklardı – ama hiç acımıyorlardı birbirlerine. Kentin şeytani istemine boyun eğen kuklalardı onlar yalnızca. Gülünç, acıklı, katil kuklalar... Vadiden pompalı bir tüfeğin üç el atışı duyuldu.

"Merhaba gringa. İşler yolunda mı?"

Soluğu kesilen bir koşucu gibi saldı kendini Özgür. Bütün kuvveti bir anda kaslarından geri çekilmişti. Neredeyse yere yığılacaktı. Az daha yaşamını yitirmesine yol açacak "gringa" sözcüğüyle benliğine geri dönmüş, gene kendisi olmuştu. Eduardo'ydu bu, eski Rio Emniyet Müdürü'nün yeğeni. Kurtulmuştu şimdilik. Toparlanması dakikalar sürdü; elleri titriyor, yüreği kulaklarında atıyordu. Terden sırılsıklamdı. Sonuçlanmayan ölüm dansı, yarıda kesilen bir sevişmeye benziyordu; patlama noktasına ulaşamayan beden, biriktirdiği enerjiyi ürpermelerle, kasılmalarla, titremelerle boşaltmaya çalışıyordu. Kırmızı Pelerinli Kent'le bir oynaş, bir cilveleşme, bir capoeira daha atlatmıştı.

"Merhaba. İyiyim... İyiyim," diye kekeledi neden sonra.

Santa Teresa'nın en cana yakın berduşu Eduardo, arabasına atılan bir el bombasıyla paramparça olmuş babasından kalan tek

mirası, Murtinho Sokağı'nın bitimindeki konağı, kamu hizmetine sunmuş, evsiz barksızlara, ayyaşlara, kokainmanlara, polisten kaçan ya da kapana kısılanlara bağışlamıştı. Küçük favela'nın yanında, kendi elleriyle yaptığı, Amazon bitkileri, kaktüsler, orkidelerle tıklım tıklım doldurduğu sazdan bir kulübede yaşardı. Gerçi çoğunlukla son gittiği barda ya da bir kaldırım köşesinde sızar kalırdı. Yetenekli bir ressam olduğu söylenirdi ve ödünsüz bir kokainman. Su katılmamış bir serseriydi; duygusal, iyi kalpli, dünyayla hesabını süresiz ertelemiş bir tatlı-kaçık.

"Bonjour mademoiselle," dedi Eduardo, abartılı bir jestle, Japonlar gibi iki büklüm eğilerek. Ne saatten haberi vardı, ne de az önce, göz açıp kapayıncaya dek sergilenmiş ölüm dansından. "Bu sabah biraz keyifsiz görünüyorsunuz."

Eduardo'nun yüzü, çok uzun zamandır bir şey yememiş insanlara özgü grimsi renkteydi. Avurtları çökmüş, gözleri kanlanmıştı. Burnundan iri bir sümük parçası sarkıyordu. Yeni çekilmiş yüklüce kokainin belirtisi... Söküklerle, yağ ve boya lekeleriyle kaplı giysilerine, zift karası ayak parmaklarının göründüğü lime lime sandaletlerine, kuş yuvası gibi keçeleşmiş saçlarına karşın, sırtını döndüğü sosyal sınıfın izlerini taşıyordu hâlâ. Sokakta doğup büyüyenler gibi kokmuyordu sözgelimi ve her gün sinekkaydı tıraş oluyordu.

"Bonjour monsieur," diye yanıtladı Özgür, adamın yüzüne bakmamaya çalışarak. Beden sıvılarından kolay kolay rahatsız olmazdı. Rio, onu iltihaplı yaralara, kangrenlere, yolun ortasında dışkılayan ya da mastürbasyon yapanlara alıştırmıştı ama nedense sümükten tiksinirdi. Uğruna ateşe atıldığı guaraná'yı, bu sümük parçasının önünde içmek zorundaydı.

"Bir kolye almak ister misin?"

Eduardo yanında hep küçük bir tezgâh taşır; gününe göre incik boncuk, yarı-değerli taşlar, astroloji kitapları satardı. Aslında satmaktan çok sağa sola, özellikle de gözüne kestirdiği kızlara dağıtırdı. Parayla bir alıp veremediği kalmamıştı ne de olsa.

"Kolyeye harcayacak param yok."

Portekizce konuşurken kişilik değiştirdiğinin, sert, katı, lafi evirip çevirmeyen birine dönüştüğünün bilincinde değildi. Bu dili kusursuza yakın anlıyordu artık, ama kıvrak bir biçimde konuşacak düzeye de ulaşmamıştı. Kendini ancak en dolaysız biçimlerle dile getirebiliyordu.

"O zaman sana hediye edeyim. Seç bir tane! Hepsini al istersen. İşler boktan zaten. Bum-bum yüzünden."

Görünmez bir makineliyle Santa Teresa Vadisi'ni ve büfeyi taradı. Özgür, başını hafifçe eğerek soluğunu gürültüyle burnundan saldı, dudaklarını büzüştürdü. Gülümsemeye çalışmıştı.

"Hayır, teşekkürler. Gerçekten istemiyorum."

Eduardo solgun benizli, mahzun gringa'yı tepeden tırnağa süzdü. Afyon çekmişcesine durgundu kadının yüzü, ama çakıltaşındaki dalga izleri gibi yol yol çizgiler, hayatla fazlasıyla kapışmış, fazlasıyla hırpalanmış olduğunu ele veriyordu. Rio'lu kadınların fıkır fıkır neşesinden, çığırtkan cinselliğinden eser yoktu onda. Süssüz, sade, büyük ölçüde yitirilmiş bir güzellik... Santa Teresa'nın barlarında uzaktan uzağa izlemişti onu. Hep tek başına, kuytu bir masada oturur, sigara üstüne sigara tüttürür, peçetelere bir şeyler çiziktirirdi. Mutsuzluğunu kimseye bulaştırmayan yarı-canlı bir hüzün anıtı. Buram buram yalnızlık kokmasına karşın başına üşüşen çakalları tersler, kendini hiçbir koşulda kapıp koyvermezdi. "Yalnızlığın ta kendisi bu kadın," dendiğini işitmişti, Suriyeli bir yazar olduğu rivayet edilen kadın için, "kültü dağılmış, tapınakları graffitilerle kaplanmış bir Ortadoğu tanrıçası." Belki de aklına takılan bu cümle yüzünden, aslında pek çekici bulmadığı gringa'ya anlaşılmaz bir düşkünlüğü vardı; ona, şimdiye dek, her fırsatta armağanlar yağdırmıştı: Gümüş küpeler, astroloji haritaları, bir çift sandalet. Özgür'ün kulakları delik değildi, astrolojiye güler geçer, sandalet türü, ayak parmaklarını açığa çıkaran, ayakkabılardan da nefret ederdi. Gene de onları özenle saklıyordu. İki yalnız doğum günü

geçirdiği Brezilya'da, yufka yürekli, kaçık Eduardo dışında hiç kimse hiçbir şey vermemişti ona.

"Vali gelmiş Santa Teresa'ya. Gazetede okudum. Savaşa son vermek için."

Eduardo'nun yanardöner gözlerinde muzipçe bir ışık parıldadı. Uzun yüzüne çok yakışan hafifçe çıkık, yürek biçimli çenesinde incecik bir gamze belirdi.

"Vali ve bütün o takım elbiseli zerzevatı... Santa Teresa'nın içine edecekler. Her yarım kilometrede bir polis karakolu kuracaklarmış. Götümü yesinler. Bu büfenin yerine de."

"Gerçekten mi? Ama tarihi değil mi burası?"

"İşte canım, guaraná ve L.M. Lights."

Daha beş dakika önce, kaburga kemiklerinin arasından tek kurşunla yere sermeyi düşlediği yaşlı Portekizli, istediklerini uzatıyordu. Özgür utandı kendinden. Bu kentte yaşamaya başladığından beri bir dikit gibi yüreğinde büyüyen şiddet, artık sık sık ipleri eline geçiriyordu. Kendisiyle bağdaştıramadığı, dehşet verici, mide bulandırıcı fanteziler kuruyordu. Otobüs şoförlerinin, tezgâhtarların, patronunun kafasına bir silah dayadığını, mermiyi namluya sürüp maaşını ya da kahvesini derhal vermezlerse tetiği çekeceğini soğuk, kayıtsız bir sesle bildirmek gibi.

"Ben... ben çok teşekkür ederim."

Cüzdanını çantasından çıkarmadan bir beşlik buldu. Hem favelado'lara, hem de Eduardo'ya sırtını dönmüş; çantasını karnına yapıştırmıştı. Yeni Dünya alışkanlıkları... Tezgâha yanaştığında iki melezin artık kendisiyle ilgilenmediğini, az önceki ölüm capoeira'sı hiç yaşanmamışcasına sohbeti koyulttuğunu gördü. Korkunç bir kuşkuyla sarsıldı. Bütün bu olup bitenler -bira şişesi, kırmızı pelerin- iç kanamalı imgeleminin kurgusu muydu yoksa? Belki de kendi halinde pazar biralarını yudumlayan adamların onunla hiçbir dertleri yoktu. Kanını donduran bakışların meraktan ya da cinsel çekimden kaynaklanabileceği

neden aklına gelmemişti? Tıpatıp aynı salıneyi yazmıştı üstelik. Romanın adı henüz "Ö" olan baş kişisi, yarı-kurgusal bir "Özgür," Lapa'daki "Yeni Dünya" adlı salaş yerde, iki kodes kuşuyla az daha kapışıyor, bir rastlantı sonucu ölümden dönüyordu. "İçimdeki şiddet ve dışarıdaki şiddet... Aralarındaki sınır taşları teker teker yerinden sökülüyor. Yaşam ile yazı, karşı karşıya durmuş, karnından konuşan iki vantrilok gibi. Biri sürekli ötekinin sesini bastırmaya çalışıyor. Artık hangisinin sözlerini duyduğuma emin değilim. Çıldırmak böyle bir şey olsa gerek."

Guaraná'yı dikip şehvetle içti. Susuzluğu geçtiğinde şişeyi neredeyse bitirmişti. Beynine hücum eden şekerden çakırkeyif olmuştu. Dudaklarını uzun uzun yalayarak sigara paketinin jelatinini parçaladı.

"Bunu sen mi yaptın?" diye sordu, tezgâhtaki karakalem resmi göstererek.

İki yanağından bastırılmışcasına upuzun bir zenci yüzüydü bu, elmacıkkemikleri bir iskeletinki gibiydi. Kabuk bağlamış bir yarayı çağrıştıran, katı, kırılgan, hüzünlü bir anlatım... Hapisten henüz çıkmış sanki. Özgür, kirli otobüs camlarında arada bir izlediği iri gözlü, çökük kadında da aynı yüzü görüyordu; ama ona bu portreye acıdığı kadar bile acıyamıyordu.

"Evet gringa, ben yaptım. Resim yapan birine benzemiyor muyum yoksa? Bütün Santa Teresa ressam olduğumu bilir. Aynı zamanda mimarım da."

"Öyle mi? Bütün bunları sen mi yaptın? Bu büfeyi, alanı, Santa Teresa'yı?"

Sigarasını da yakınca keyfi iyice yerine gelmişti. Saatlerce güneşin altında dikilip ipe sapa gelmez laflar edebilirdi şimdi. Eduardo, bu tuhaf soruyu gringa'nın kıt Portekizce'sine yordu. Başını öne eğip yere tükürdü, kendi kendine bir şeyler mırıldandı. Belki de kafadan çatlaktı kadın.

Ansızın, belleğinin sayısız bilmecesinden birinin hiç nedensizce ortaya serildiğini sezdi Özgür. O gün, Beyazıt'ta zeytin

ezmeli ve beyazpeynirli sandviç yediği gün BİR ŞEY olmuştu. Onu derinden yaralayan bir... konuşma. Nargile içtiği avluda...

"İngilizce biliyor musun Eduardo?"

"Çok az. I love you, gringa!"

Özgür, Rio'da edindiği, gülümseme yerine geçen yüz buruşturmayı yineledi. İlkgençlik günlerinden beri bu cümleyi değişik dillerde ve tonlamalarda duymuş, bundan da alabildiğine sıkılmış gibiydi. Bir zamanlar güzel bir kadındı ama doğru dürüst kullanmayı öğrenemeden yitirmişti güzelliğini.

"Gerçekten de azmış."

"Bana gelsene. İyi cins beyaz var, biraz eğleniriz."

"Hayır, teşekkürler," diye yanıtladı Özgür, iki yılda hiç azalmayan Eski Dünya inceliğiyle. Sanki geri çevirdiği bir yemek önerisiydi. Sayısız yatak çağrısı almıştı böyle damdan düşercesine, teklifsiz, girişsiz. Yalnızca ilk seferinde, adını bir türlü çıkaramadığı bir tanışın tanışı, ayaküstü pizza yerlerken, boynunu okşamaya başlayıp onunla sevişmek için yanıp tutuştuğunu söylediğinde lokması boğazında kalmıştı.

Eduardo'nun yüzündeki değişimi sezince sustu. Yırtıcı bir kuşun gözlerini üzerinde hissetmişti. Adamın aniden ciddileşen bakışlarını izlediğinde, Santa Teresa'nın delisinin yanı başlarında durduğunu gördü. Hiç kimseye görünmeden büfenin arkasından çıkmış, sessiz leopar adımlarıyla yaklaşmış olmalıydı. Mavi, fosforlu gözlerini Özgür'e dikmişti. Eli ayağı tutuldu, delilerin karşısında bir kralın huzurundaymışcasına sersemler, onları ölülerden bile korkutucu, ulaşılmaz bulurdu.

Mart, upuzun kurak mevsimin sonudur Rio'da. Günler, geceler, haftalar boyu süren tropikal yağmurların başladığı ay. Karalara bürünmüş dev bir ordu ufuk çizgisini birdenbire kaplar; son hızla, dörtnala yaklaşır ve hiçbir uyarıda bulunmaksızın aniden saldırır. Korkunç, kaçınılmaz bir alınyazısı gibi çöker kentin

üzerine; kepenklerini kapatma fırsatı bile tanımadan. Öfkeli, vahşi, kin dolu, dayanılmaz, insafsız bir yağmur... Gökyüzü sonunda başkaldırmış, bütün bu pisliği -sokakları, gökdelenleri, kanı ve tarihi- söküp atmaya, kenti bir ırmağa dönüştürüp okyanusa akıtmaya karar vermiştir. Bu toprakları gerçek sahibine, cangıla iade etmeye... Zamanın akmadığı, o güzelim insan-öncesi günlere geri dönmeye... Asit gibi can yakar damlalar; renkleri nesnelerinden, en eski anılarını bellekten koparır alırlar. Her şeyi kaplayan, her şeyi yıkan sel... Korkunç kahkahalarıyla kenti kuşatan okyanus; köpüklerin arasında çılgına dönen martılar... Rıhtımlarda patlayan dev dalgalar, ayrım gözetmeksizin yollarına çıkanı sürükler götürür. Palmiyeleri, çöpleri, plaj şemsiyelerini, bisikletleri, sarhoşları, sokak insanlarını...

Doğum günüydü o gece. Kentin göbeğindeki göl taşmış, su anacaddelerde bile bel hizasına yükselmişti. Telefonlar bir haftadır kesikti. Sabaha karşı, Sobre Naturel'de, sokak tiyatrocularından oluşan bir topluluğun masasına ilişmişti. Canı öylesine sıkkındı ki, en içten gülümsemeye bile karşılık verecek gücü yoktu. Saatlerdir yağmurun kesilmesini bekliyordu. Evi bir taş atımı uzaklıktaydı ama dolu iriliğindeki damlaların altında dışarı çıkmayı gözü kesmiyordu. Gündoğumuna az kala, müzisyenler, "alkol takviyesi" için kısa bir mola verdiğinde, barın girişinde bir gulyabani belirdi. Saçı sakalı birbirine karışmış, çam yarması gibi bir adamdı; belinden sicimle tutturulmuş pantolonundan sular akıyordu. Ağır kokusu ondan önce içeriye girmiş, sis gibi nesnelerin üzerini örtmüştü. Sol kolunu bir sütuna dayamış, sfenks gibi duruyor; herkesi, teker teker, hiç acele etmeden süzüyordu. Kimsenin gözünün yaşına bakmayan, kül yutmaz, "insan ruhu" denen şeyin ne mal olduğunu bilen bakışlar... Kaynağı belirsiz, karşı konulamayan bir gücü vardı kalabalık üzerinde, sanki herkes, onun iplerini tuttuğu birer kuklaydı. Bakışları karşılaştığında, şiddetli bir rüzgârın çivilerini söktüğü bir tabela gibi titrediğini duyumsadı. Ömrü boyunca benzerini görmediği gözleri var-

dı delinin; kobalt mavisi, metalik, tuhaf bir parıltı yayıyor, neredeyse kütlesi olan bir ışınım saçıyorlardı. Karanlığı emmiş yüzünde parlayan iki yıldız, patlama noktasına yaklaşan iki süpernova. Hem yakıcı, hem dondurucu bir kimyasal alev bilincini sarmıştı.

Gulyabani, koskoca yeryüzünde başka hiç kimseyle bir alıp veremediği kalmamışcasına dosdoğru ona geldi. Heybetli bir çınar gibi tepesinde dikildi. Çok, çok uzun boyluydu; kartal kanadı gibi bir burnu, Kızılderilileri andıran, dümdüz, kuzguni saçları vardı.. Gözlerinin altında da iri iri, kara kara halkalar... Gerçekten çok çirkindi ama çirkinliğinde bile bir görkem taşıyordu.

"Seus olhos," (Gözlerin) dedi adam, seçilemeyen birkaç sözcük mırıldandı.

Tiyatrocu-akrobat Andre'nin, sesini alçaltmaya gerek görmeden, "Merak etme gringa, zararsızdır," dediğini işitti hayal meyal. Şaşkınlıktan dili tutulmuştu.

"Meus olhos?" (Benim gözlerim mi?) diye kekeledi, vurguları iyice bozulmuş Portekizce'siyle.

"Estrangeira?" (Yabancı?)

Uysal uysal başını salladı. Adam kusursuz bir Oxford aksanıyla İngilizce konuşmaya başladı.

"Sana gözlerinin benzersiz olduğunu söyledim."

Ağır bir uyuşturucudan sıyrılmak istercesine silkindi, yanında oturan İspanyol-Kızılderili melezi Tanja'yı işaret etti.

"Onun gözleri benimkilerden daha güzel."

"Ben 'güzel' sözcüğünü kullanmadım ki. 'Benzersiz' dedim."

"Benzersiz"le neyi kastettiğini sormak geçtiyse de içinden hâlâ sersem gibiydi.

İnsan giysisi dökme Demirdir,
Kızgın bir Dökümhane İnsan Sureti,
İnsan Yüzü damgalanmış bir Ocak...

O an, başının çevresindeki cam fanusun kalktığını duyumsadı. Aylardır aradığı buydu işte: Kendi dilini konuşan biri. Okyanusun ortasında susuzluktan ölen biri gibi, bunu aramıştı. Delinin bakışlarını ilk kez aynı yoğunlukta karşıladı, son dizeyi söyledi.

Onun aç Karnı İnsan Yüreği.

Gulyabaninin tepkisi çok şiddetli oldu. Upuzun, karmakarışık bir tirada başladı. Soluk almak için bile duraksamadan konuşuyor; makineli tüfek mermileri gibi sözcükler, cümleler, dizeler yağdırıyordu. Macbeth'den bir alıntı, Keats'in ünlü dizesi... Onun dışındakileri çıkaramadı. Adamın ne düşünme hızına yetişebiliyor, ne de çağrışım çizgilerini izleyebiliyordu. Kendisinin yol açtığı bu sabuklamaya -sabuklama olduğundan bile emin değildi- ne katılması, ne de el koyması olanaklıydı.

Birkaç dakika içinde bar sahibi Arnaudo, yanında iki garsonla koşarak geldi, üçü birden, o arada edebiyattan felsefeye atlamış, Locke'dan söz eden adamı kollarından kavrayarak, kurbanlık bir büyükbaş hayvanmışcasına, dışarıya doğru sürüklemeye başladılar. Aralarındaki bol küfürlü tartışmadan tek bir cümle anlayabilmişti.

"Ben onunla konuşmak istiyorum. Seninle değil ki ONUNLA. Yalnızca konuşmak..."

Tiyatrocuların el koymasıyla, deli fazlaca itilip kakılmadan kapı dışarı edildi. Doğum gününün tek armağanı, korkunç mucizesi yok olup gitmişti böylelikle. Berbat hissediyordu kendini, suçluluk duyguları içinde dertop olmuş, sigarasına sığınmıştı. Andre, Brezilyalılara özgü pişkinlikle kolunu omzuna atmış -âşıklar gibi birbirlerine dokunmadan duramazlardı- boynunu okşamaya başlamıştı.

"Bu adamı tanıyorsun, değil mi?"

"Hayır."

"Senhor de Oliveira."

"Oliveira"nın zeytinlik anlamına geldiğinden başka bir şey bilmiyordu.

"80'li yıllarda Brezilya'nın önde gelen ressamlarındandı. Hatta Brezilya resmini Avrupa'da tanıtan kişi. İngiltere'de yaşıyordu. İnanılmaz kültürlüdür."

Bir kez daha afallamıştı işte ama aslında şaşırmamıştı. Sıkıcı, sıradan, bomboş bir gece, ansızın derin anlamlar, işaretler, gizler yüklenmişti. Candomblé ayinlerinde ruhlar dünyasının kralları ogan'lara dönüşen otobüs şoförleri gibi.

"Peki, niye bu halde? Deli?.. Deli gibi?"

"Brezilya'ya döndükten sonra böyle olmuş. Deli değil, yani her zaman değil. Büfenin yanındaki Mavi Konak'ta oturur. Aklı başında olduğu zamanlar çok hoş adamdır doğrusu. Müthiş biri. Ama işte, bazen saati geliyor, kendini sokaklara salıyor."

"Hâlâ resim yapıyor mu?"

"Bildiğim kadarıyla bırakmış. Brezilya'ya döner dönmez."

Hararetli bir tartışma başlamıştı. Üçüncü Dünya'da sanatçının hakkının teslim edilmeyişi, en büyük değerlerin tüketilişi, vb. Sokak tiyatrosu oyuncuları, Oliveira'yla özdeşleşmiş, onun dehasından -herkes dâhi olduğuna ağız birliği etmişti- pay kapmaya çalışıyordu. Bu sırada, Arnaudo yanına gelmiş, ellerini ovuşturarak özür diliyor; kaçığın daha önce hiçbir kadını rahatsız etmediğini, bu yüzden zamanında önlem almayı akıl edemediğini söylüyordu. Doğma büyüme Santa Teresa'lı Arnaudo, Oliveira'nın kim olduğundan habersizdi. Ö., boğulacak gibi hissetmişti kendini, yağmura boşverip bardan fırlamıştı. Kırbaç gibi yüzüne inen, yakasından içeri süzülen damlaların altında, sağa sola koşmuş; umutsuzca Oliveira'yı, fırtınalı karanlığın içinde yok olan gulyabaniyi aramıştı.

İki ay sonra bir kez daha karşılaştılar. İstanbul Köşesi'nde. Siyah bir smokin giymişti Oliveira; öylesine şık ve gösterişliydi

ki, Özgür onu ancak kartal burnundan tanıyabildi. Yanında mücevhere, makyaja boğulmuş bir kadın vardı. Sanatın baş alıcısı olan sosyal sınıftandı besbelli. Kurum kurum kurumlanan, hafifçe tohuma kaçmış bir esin perisi... Özgür'ün ısrarlı bakışlarına karşılık vermemişti Oliveira, onu kesinlikle hatırlamıyordu. Gözlerinin o tuhaf, sihirli ışığı da kaybolmuştu; yıldızlar sönmüş, ölü gökcisimlerine dönüşmüştü.

Birkaç kez daha çakıştı yolları. Oliveira'nın sokak adamı olduğu ya da adsız sokak adamının Oliveira kabuğunu sıyırıp attığı nöbetler sırasında. Her defasında, ansızın Özgür'ün yanında bitivermiş, onu iskelete çeviren mavi, trajik bir ışıkla sarıp sarmalayarak, sessizce, kıpırtısız durmuştu. Karanlık cangıldaki tek ışık kaynağı fosforlu yapraklar gibiydi gözleri. Bir daha konuşmamıştı, yalnızca tek bir kez "Seus olhos" demişti. Özgür, denetleyemediği bir tedirginliğe kapılıp koşar adım uzaklaşmıştı her seferinde.

Bugün kaçmamaya kararlıydı oysa. Konuşmak istiyordu, ne pahasına olursa olsun, Oliveira'dan bir karşılık almak. Birilerine anlatmak zorundaydı artık olup bitenleri.

"Merak etme, zararsızdır." Sessizliği bozan Eduardo'ydu. "Kimseye bir şey yapmaz. Konuşmaz bile. Öylece durup bakar."

Özgür'ün içinden, "Ama BENİMLE konuştu," demek geçtiyse de vazgeçti.

"Beni hatırlıyorsunuz değil mi?" diye İngilizce söze girdi, "Hani o gece, geçen mart, William Blake'in ünlü dörtlüğünü okumuştunuz. Ben de son dizeyi..."

Kendini tam bir budala gibi hissediyordu. Gulyabani onu duymuyordu bile. Tıpkı Eduardo'nun dediği gibi, yalnızca bakıyordu. Görmeden... Tapınmaya varan bir hayranlıkla doluydu gözleri. "Ona başka bir kadını hatırlatıyor olmalıyım. Belki de aklını yitirmesine yol açan kadını."

"Seni anlamaz," diye araya girdi Eduardo. "Haftalarca hiç kimseyle konuşmaz, yemez içmez. Benim barakaya götürüyo-

rum çoğu zaman, biraz temizliyorum. Anlarsın ya, altını pisletiyor. İnanmayacaksın ama o bir zamanlar çok ünlü bir ressamdı. İngiltere'de..."

Özgür anlatılanları duymuyordu bile. Bir avcı gibi pürdikkat kesilmişti. Neyin izini sürdüğünü bilmiyordu aslında. Karanlıktaki sözün mü, sessizlikten yankılanan ışığın mı? Yoksa bir başka korkunç mucizenin mi?

"Yaşam bir budala tarafından anlatılan hikâyedir," dedi ağır ağır, sözlerinin sorumluluğunu sonuna dek üstlenerek. Ses ve öfke dolu... Gözleri dolmadan son dizeyi söyleyemeyecekti.

"Hiç... hiçbir anlamı olmayan."

Oliveira'nın gözleri kendi içinde batan bir güneş gibi parıldadı ansızın, granitten oyulmuş yüzü acı dolu bir dalgayla yıkandı.

"Ben onu götüreyim en iyisi. Bir kör kurşunla postu deldirecek."

"Senhor de Oliveira..." Artık neredeyse yalvarıyordu. Son kozunu oynayan pokercinin cesareti gelmişti üzerine. Bir insan adını bile unutacak denli yitip gidemezdi herhalde.

"Senhor de Oliveira. Size sormak istediğim bir şey var. Neden artık konuşmadığınızı değil de, onun yerine, neden bir zamanlar konuştuğunuzu sormalıyım belki."

"..."

"Senhor de Oliveira, neden artık resim yapmıyorsunuz? Ya da bir zamanlar neden yapıyordunuz ki? Madem sessizliğe sığınacaktınız?.. Anlamaya çalıştığım şu aslında. Ben artık yalnızca bomboş, beyaz bir kâğıdın önünde soluk alıp verebiliyorum -bir bakıma kendimi çivilediğim bomboş, sağır bir duvar- onu sözcüklerle dolduruyorum. İçleri boş sözcüklerin. Gene de büyük yaşamımı dolduruyorlar. Hatta onu bir kenara itip yerine geçiyorlar. Beni anlıyorsunuz, değil mi? Anladığınızı seziyorum."

Sessizlik... Boşluk... Oliveira basit, yalın, apaçık bir biçimde orada değildi. Yoktu, kendi gözlerinde bile. Birdenbire bağırmaya başladı Özgür.

"Allah aşkına, gözlerimde ne görüyorsunuz?"

Yanıtını duymaya hazır olduğu en son soru kaçıvermişti ağzından. Korkunç bir kehanetin önsezisiyle donakaldı. Anadili olmayan bir dilde verilmiş ölüm hükmü sözgelimi: "O MORTE!" Ama Oliveira merhametliydi, en azından sokaklara sığındığı günlerde. Özgür'den aldığını ona geri verdi: Boşluğu. Tek sözcük söylemedi. Eduardo'nun koluna girip kendisini sürüklemesine uysallıkla boyun eğdi.

"Bu arada, belki bilmek istersin, adı Eli," dedi bir ses, Portekizce.

"NE? NE DEDİN?"

"Adı Eli," diye yineledi Eduardo, başıyla deliyi işaret ederek. Bütünüyle iradesiz, ruhsuz, tepkisizdi adam. Kendi adına bile tepkisiz... Gözleri hâlâ Özgür'e dikiliydi.

"Eli, Eli, lama sabakhtani?"

"Anlamadım? Nece bu? Arapça mı?"

"Ona benzer bir dil. Aramca... İsa'nın çarmıhtaki son sözleri. Baba, baba, beni niye terk ettin?"

"Benim o tarakta bezim yok kızım. Tanrılarımı burada, içimde taşıyorum. Hadi, hoşça kal sevgilim. Kisses."

Acı acı gülümsemekten kendini alamadı Özgür.

"Aman dikkat et de dışarı kaçmasınlar. Devir kötü. Sokaklar fazla tehlikeli! Sana da öpücükler Eduardo!"

Bütün cesareti, gücü, içinde kalmış son yaşama arzusu mum gibi eriyip gitmişti. Baştan aşağı tere batmıştı gene. O sinsi titreme dudaklarının ucuna yerleşmişti. Portekizlinin çamurumsu bakışlarını sırtında duydu. Arkasına döndü. Favelado'lar gitmişlerdi. Kül rengi, berbat bir yalnızlık çöktü üzerine.

Bir sigara yakıp Santa Teresa yokuşundan aşağı yürümeye başladı. Eve dönmeye, allak bullak olmuş iç dünyasıyla baş başa

kalmaya katlanamazdı. Sessizliğin yankısı kulaklarındayken... Suçluluk duyuyordu. Kendi kozasının parıltısında tutsak Oliveira'yı sömürmeye kalkışmış, onun en uçlara varan ışık tayfından işine gelecek bir titreşim aramıştı. Kutsallığı Eski Ahit'te bildirilmiş söze çok fazla bel bağlamıştı.

"Allah aşkına. Gözlerimde ne görüyorsunuz?"

Ne cüret! Bu kentte her türlü "gelecek düşüncesinin" daha tohum halindeyken ölüm korkusuna dönüştüğünü nasıl unutmuştu? Deli ona adamakıllı bir ders vermiş, ölüm yerine yaşama mahkûm etmişti. Ansızın bıçak gibi keskin bir aydınlanmayla durdu – sigarası düşmüştü elinden. Dehşet içinde kaçtığı -ve kovaladığı- yanıt ölüm değildi. O, Oliveira'nın kendi gözlerinin yansımasını görmesinden korkmuştu. Özgür'ün gözlerinde de aynı görkemli yıldızların, cinnetin elmas uçlu oklarının varlığını sezmesinden... "Gene kuruntulara kapılıyorum. Ona bir başka kadını hatırlatıyorum, o kadar. Artık elini eteğini çektiği geçmişteki bir kadını."

Beyazıt'taki turistik büfenin önünde zeytin ezmeli, peynirli sandviç yediği günün neden sıradan olmadığını hatırladı, eğilip sigarasını alırken. On sekiz yaşındaydı, Bodrum'daki ilk tatilinden henüz dönmüş, sevgilisiyle buluşmuştu. "Yaz yağmuru gibi tutkulu bir macera yaşadım," demişti çocuk, "bir başkasına âşık olduğumu sandım. Ama anladım ki asıl sevdiğim senmişsin."

Çoktan unutulmuş bir ilkgençlik aşkının, on yıl sonra bile hafifçe can yakan acısı... Ama sanki o acının ortasında bile bir mutluluk vardı. Bir zamanlar, yeryüzünde bir kişi tarafından sevilmiş olmanın mutluluğu...

Günbatımına az kalmıştı; Lapa'ya inip kente karışmaya karar verdi. Kendi özel acılarıyla dopdolu, o buruk, mahzun yenilmişliğiyle kaya gibi dimdik, kendi özel Rio'suna doğru yürüyordu. Yaman bir kapışmaya hazırlanırcasına sert, kararlı adımlarla; ama kederli omuzları, fiyakalı cesaretinin her sözünü yalanlıyordu.

LİMANSIZ YOLCU

Uygarlığın odak noktasından çok uzaklardaki, bu gözden çıkarılmış kıtaya, kim bilir hangi rüzgârların, dip akıntılarının, anaforların sürükleyip bıraktığı gezginler... Nazi eskileri, kanun kaçakları, uluslararası teröristler, çaptan düşmüş diktatörler, denizciler, özgürlük hayaletinin peşinde okyanuslar aşanlar... Bellekte kusursuzluğa ulaşmış bir aşk anısını tropiklere dek kovalayanlar; yitik Atlantis'lerini, "kendilerini" arayanlar; müzik, dans ve tutkunun, varoluş acısının panzehiri olduğunu sananlar... Vicdanlarını, paltoları ve çizmeleriyle birlikte geride bırakıp sudan ucuz çocuk kalçalarının peşine düşenler... Odalarını Che posterleri ile süsleyen, ülkelerinde ölmeye değer bir ideal kalmadığı için bataklıklara koşan iflah olmaz romantikler... Bir

ufuktan ötekine atılan, hep uzak, daha uzak, en uzak kıtaların özlemiyle yaşayanlar... Hayaller, vaatler, masallar çıkını Güney Amerika'ya, üzerine bütün düşlerin çizilebildiği boş bir tuval olan Güney Amerika'ya kapağı atanlar... Ve imgelemlerindeki şatolarda dizüstü kapaklanıp yerleri yalayanlar...

Yeryüzü göçebeleri... Başıboşlar, gece gezginleri, göçmen kuşlar... Bir büyük, bitimsiz yolda bir başlarına yürüyenler... Hep tek yönlü biletlerle yolculuk yapan, iz bırakmadan ortadan yok olan, bir çanta dolusu eşyayla on yıllar geçirenler... Bağlanmayan, topraklaşmayan, bütünleşmeyen, gövdenin ağırlığını taşıyamayacak bir çift kanat uğruna köklerini kesenler... Issız, engebeli patikaları, arka sokakları, belleğin varoşlarını sevenler... Karanlık kulisleri ışıltılı sahneye yeğleyenler... Biri geçmişte, öteki gelecekte saklı iki düşsel liman arasında dönüp duranlar... Limansız yolcular...

Giderek seyrekleşen, kendini yineleyen mektuplar, üç kuruşluk kartpostallar, basmakalıp ayrılık sözcükleri, ısmarlama gülümsemelerle dolu, kötü ışıkta çekilmiş fotoğraflar, yükte de, pahada da hafif armağanlar, kimi de üç satıra sığdırılan, yazım yanlışlarıyla dolu bir ölüm haberi... "Konsolosluğumuz, TC vatandaşı 011-7143 nolu pasaport sahibi T.M.'nin, 24/4 tarihinde, elim bir trafik kazası sonucu vefatını..."

UZAKLAR

Cehennemin bir fersah ötesi cennet,
Cennetin bir adım ötesi cehennem.
İran Atasözü

Kapağında "Doğayı Koru! Yok oluş Sonsuza Dektir" yazılı defteri aldığı akşam, sekiz saatlik işkenceden sonra karakoldan salıverilmişti. Catete'de bir pizzacıya dalmış; bardak bardak papaya suyu, fincan fincan kahve ve belki bir paket sigara içmiş; sonra da işportacıdan ömrü boyunca gördüğü en kalın defteri satın almıştı. Gelgelelim, ilk sayfaya şunları yazabilmesi için günler geçmesi gerekmişti.

Gerçeği, yalnızca gerçeği anlatacağıma ant içerim. Tanık sandalyesine oturanların açılış cümlesi bu, en azından Hollywood mahkemelerinde... Oysa söze böyle giren bir yazar, daha baştan

iki seksen yere serileceğini kabullenmelidir. Yalnızca olguları, kendi adlarına konuşmaya fazlasıyla hevesli olguları yazmaya kalkışsa bile, önündeki matrisi doldurmaya başlar başlamaz seçimler yapmak zorundadır. Neyi, kimi, hangisini? Aynı olguların farklı dizilişlerle bambaşka gerçeklikler doğurduğunu görecektir, 26'lık bir destenin sunduğu sayısız poker eli gibi. Seçimlerinde nesnel olacağını da öne süremez. İster istemez ayrımcılık, adam kayırma, bir-iki kaçamak, bir-iki dalavere işin içine karışacak; itirafa yanaşmadığı ne kadar korkusu, beklentisi, değersizlik duygusu varsa, bir anda gün ışığına çıkıp pek böbürlendiği gözlem gücünü orasından burasından tırtıklayacaktır. Hiçbir ego kendi gerçeğiyle baş edecek denli küçük değildir çünkü. Bu aşamayı da inancını yitirmeden atlatabildiyse -ki onu gözü karalığından ve idealistliğinden dolayı ayrıca kutlamalı- olgular ve sözcükler arasında kendi elleriyle, kılavuzsuz bir köprü kurması, malzeme seçiminden ışıklandırmaya dek, her şeyin üstesinden tek başına gelmesi gerektiğini kavradığında burnu iyice sürtülecektir. Ancak onu bekleyen en korkunç düş kırıklığı, dört duvar arasında, bir kül tablası deryasında geçen ve alnında bir başka çizgiyi derinleştiren sayısız gün ve gecenin sonundadır. Onca çaba, özveri, çırpınış ve bunalımın sonucunda ortaya çıkan, hiç de umduğu gibi bir köprü, ondan dışarıya, dış dünyaya ulaşan bir köprü değildir. Yaşam, bütün kayıtsızlığı ve alaycılığıyla akıp giderken, o yalnızca, gerçeğin korkunç çölünde kişisel bir gözlem kulesi yapmıştır. Çatlak tahtalarından rüzgârlar dolan, sallantılı, uğultulu bir kule... Sonuçta, eline kalem alan herkes şu soruyla fazlasıyla boğuşmak zorundadır: Gerçeğin ne kadarına DAYANABİLİRİM?

Kırmızı Pelerinli Kent'i yazmaya ne zaman karar verdiğini bilmiyordu, hatta böyle bir "kararın" verildiğini bile sanmıyordu. Yaşamda belirleyici olan her şey gibi açıklanamayan rastlan-

tıların, kesişmelerin, çakışmaların ürünüydü. Bir tutku gibi apansız doğmuş, Özgür'ü hazırlıksız yakalamıştı. İstenmeyen çocukların boynu büküklüğü vardı onda.

Rio'daki acı ve korku dolu ilk aylarında, imgelemi, karnı şişip şişip de doğuramayan bir kısrak gibi sancılar içinde kıvranıyordu. "Yıkım Süreci" diye bir etiket taktığı dönüşüm akıl almaz hızda gerçekleşiyordu. Tropiklerde her şey çabucak çürüyordu; çabucak yenileniyordu da. Kesilen ağaçların yerini, bir gecede yaban otlarından, dikenli çalılardan, zehirli sarmaşıklardan oluşan cangıl kaplıyordu. Kaos düzenin yerini alıyordu; parçalar bütünün, yabanıl evcilin... Fizik yasalarınca yönetildiği söylenen evrende termodinamiğin dört dörtlük bir kanıtı...

Acemi cesaretiyle atlamıştı tutkulara, bir sonradan görme arsızlığıyla... Sihirli ve sıradan kucaklaşmalarda, geç keşfedilen tenin sarhoşluğunu tatmıştı. Fernando, Roberto, Rodrigo gibi hep yumuşacık bir "o" sesiyle biten, gitar tınlamalı, Latince adlar tarafından baştan çıkarılmış; her defasında sırılsıklam âşık olmuştu. Kolaylıkla başlarından savmışlardı onu. Bir güzel sözle, bir yeminle, sıcak bir gülümsemeyle, yalnızlığı yok etmekten çok pıhtılaştıran bir aşk gecesiyle... (Ve hep aynı açıklama: Meseleyi kişiselleştirme lütfen. Burası Rio de Janeiro.) "Seni kesinlikle görmeliyim. Hemen bu gece. Kokunu öyle özledim ki. Saat beşte arayacağım." Bu cümleleri farklı sıralamalarla, farklı dudaklardan sayısız kez dinlemişti. Yalnızca bir kere, ilk kez duyduğunda inanmıştı. O tılsımlı "saat beşe" yetişebilmek için bir filmin ortasında çıkmış, uçan halıya binmişcesine evine gitmişti. Saatler, günler, geceler boyu ayrılamamıştı telefonun yanından. Bebeğinin ölü doğduğuna bir türlü inanamayan bir anne gibi...

Önünde kara tüneller gibi uzanan gecelerle başa çıkamadığı için, en yoğun acıların merhemi insan gövdelerine sarılmış; çelimsiz cinselliğinin bir doğuştan sambacıdan ötekine şutlanmasına uysallıkla boyun eğmişti. Aşk öykülerinde konu mankeni olduğunun ayırdına varmıştı varmasına; ama yalnızlıktan öyle

şaşkına dönmüştü ki, en çıkarcı ilişkilerde bile bulunan titrek, kırılgan sevgi soluğuyla yetinmeye hazırdı. Düş gücü eften püften anıları peri masallarına dönüştürüyor; belleği, aldığı zevki de, oynadığı rolü de abarttıkça abartıyordu. Kendini kandırma sanatının doruklarında telefona sarılıyor; telesekreterlerin Rio'ya özgü şımarık, sevimsiz, küstah "Oyyy!" sesini duyar duymaz, tiksinti içinde, alıcı bırakıyordu.

Bu kent onu gözden çıkarmıştı, o da kendini gözden çıkardı. Başka türlü bedenini o kadar kolay sunamazdı ve ne yazık ki Rio'nun aşk dağarcığında son sözü beden söylüyordu.

Telefonda daha bir saat önce sözleştiği kişi, bütün gece ortalıklarda görünmüyor, onu Rio'nun en tehlikeli alanında saatlerce yapayalnız bekletiyordu. Patronun bin bir özürle verdiği ikinci maaş çeki de karşılıksız çıkıyor; sabahın köründe üç otobüs değiştirerek gittiği öğrencisini evde bulamıyor; aç açına, daha kahvaltı bile etmeden dönerken, bir sokak çocuğu gırtlağına bıçak dayayıp çantasındaki son parayı istiyordu. Arkadaşları gözünün önünde sevgililerini ayartıyor, baştan çıkarma sanatının inceliklerini gösterdikleri için, ondan bir de şükran bekliyorlardı. İç dünyasından uzak tutmaya çalıştığı Rio sokakları, dayanabileceğinden çok daha fazlaydı. Kangrenli yaralar, silah sesleri ve cinsellik... Adım başı aç bir çocuk yanında bitiyor ve onu şu soruyla baş başa bırakıyordu: "İnsanlıktan çıkıyor muyum? Yoksa insan olmak bu mu?"

Bütün bir yaşam deneyiminin imbiğinden geçirerek geliştirdiği ilkeler art arda kullanılmış, acımasızca tüketilmiş, bir şeylere alet edilmişti, BEN denilen çemberin içindeki adacıklar birer birer elinden kaçmış, çevresinde bağımsız uydular oluşturmuşlardı. Geride kalan boş kabuk ise yıkıma, çürümeye, hiç kimseyi kayırmayan zamanın insafına terk edilmişti.

Önceleri kadim dostu edebiyata sığınmış; içinde giderek derinleşen geceye ışık tutacak bir yazar aramıştı. Vahşi topraklara ayak basmış, gırtlağına on iki yaşında bir çocuğun -alt tarafı bir

çocuk- bıçak dayadığı bir yazar. Özgür'ün iki ayrı dünyası vardı artık. Piyano sonatları ile Çehov öykülerinden dokunmuş birinci dünyada, yaşam denilen sığ ve engin deniz, ince bir deniz kabuğunda resmediliyordu, ikincisi ise her şeyi ele geçirmeye kararlı cangıla, kiralık katillere ve aşk aldatmacalarına aitti. Özgür, uzun süre, içinde yaşadığı gerçek ama akıldışı dünyayı, kurgusal ama daha gerçek olanla değiş tokuş edecek bir yazar aradı.

Sonunda, çevresini kuşatan boşluğa anlam katabilecek tek kişinin kendisi olduğunu anladı. Başka hiç kimse onun adına yaşamın şifrelerini çözemez, asma kilitlerini açamazdı. Kentin gözü kör şiddetine karşı mevzilerini belirlemeye karar verdiği gün yazmaya başladı. Ne başkaları, ne de kendisi için; sadece yazmak zorunda olduğu için yazıyordu. Bir yarayı kaşırcasına kabuk kabuk soyuyordu Rio gerçeğini ve iç kanamalı bir hastanın kustuğu kara kan, cümlelerine damlıyordu.

Rio'da dördüncü ayını doldurup dördüncü cinayet kurbanıyla karşılaştığında, sıradan bir ölümlü olduğunu çoktan kavramış; herhangi bir sokakta kafasına sıkılacak tek kurşunla kaldırıma serilebileceğini kabullenmişti. Tarihöncesinden beri süregelen bir trajedide kendi kısacık rolü için sıraya girmişti ve sözcükler ona yalnızca ödünç verilmişti.

"İnsanı tanımak için uzaklara gitmek gerekir," demişti bir yazar. Oysa Özgür, ancak uzaklara geldikten sonra Latinleri anlayabiliyordu. "No ire foras..." "Uzaklara gitme, gerçeklik senin içindedir." Yeniden doğmadan önce cehennemi aşmak gerekiyordu belki. Tehlikeli, cehennemsi, hüzünlü tropikleri...

Artık ona "dünya" diye sunulanı elinin tersiyle itmiş; bütün güçlerini seferber ederek, tek bir hedefe yönelmişti. Rio'yu avuçlarının içinde bir kelebek gibi yakalamak ve öldürmeden kendi sözcüklerine hapsetmek. *Kırmızı Pelerinli Kent* doğmuştu.

RIO SOKAKLARINDA BİR YOLCU III

Alev alev yanan kent hummaya tutulmuşcasına titriyor. Isınan asfaltın bulut bulut saldığı su buharına gömülmüş, kumlara serili dev bir balina gibi soluk alıp vermeye çalışıyor. Günlerdir tek bir esinti gelmiyor kumsallardan; sıcaklık içerilere doğru giderek yükseliyor, kent merkezinde kırk beşe varıyor. Sokak köpeklerinin ağzı köpük köpük; sokak çocuklarının dudakları susuzluktan çatlamış; okyanusun mecalsiz dalgaları kentin yaralarını yalıyor. İnsan kokan tozlu caddeleri yıkayan yalnızca ışık yağmuru. Çiğ, keskin, gözleri acıtan tropikal ışık, renkleri önüne katmış, sürükleyip götürüyor. Dayanılması güç öğleden sonralar... Zaman kör uçuşta... Saatler eğilip bükülüyor, uğulduyor, kıvranıyor. Bütün gövdeler yorgun, yapış yapış, son hücresine dek doymuş.

Ölüme çağıran bir uykuda, gece için güç toplamaya çalışıyor. Gün, lezzetli kısımları yiyip bitirilmiş bir meyve gibi çürümeye terk edilmiş.

Rio sokaklarında amaçsız, başıboş dolaşan bir Türk kadını; bir salyangoz kabuğuna nasıl çekilirse, öyle sığınmış kendi benliğine; her an kafasına dayanacak bir silahın korkusu içinde; ağzı zımpara kâğıdı gibi; adımları titrek; koltukaltlarında iri ter halkaları... Gözlerinden başka güvenebileceği hiçbir şeyi yok; ufku bakışlarıyla sınırlı. Bu vahşi topraklarda yürürlükten kaldırılmış geleceğe doğru, solgun varlığını sürüklemeye çalışıyor.

Sürekli aç, ama yemekten tiksiniyor. Sürekli uykusuz ama karabasanlardan korkuyor. Sürekli susuz ama neyin susuzluğunu çektiğini bilemiyor. Sigaraları uç uca ekleyerek içiyor ve dudaklarının ikide bir titremesine engel olamıyor.

Yanından geçip giden rasgele bir kola sarılmak ve bir sözcük dilenmek istiyor. Ne aşk, ne sevgi, ne dostluk; yalnızca tek bir sözcük. Bütün seslere anlam verecek o tek sözcük. Acımasızlığı bir türlü öğrenememiş sırtının yorgun gölgesi, sokak insanlarını yalayıp geçiyor.

YOKUŞ AŞAĞI

Gerçeklik, yanılsama olduğu
unutulan yanılsamadır.
Derrida

Santa Teresa'nın hiç tekin olmayan yokuşundan aşağı, kente doğru iniyordu. Arnavutkaldırımı belki kırk yıldır yenilenmemiş yol, Amazon ırmakları gibi kıvrılıp bükülüyor, ikide bir sert kavislerle yön değiştiriyordu. Yaz gününün sıcaklığını emmiş tramvay rayları, yeni bilenmiş sarı bıçaklar gibi parıldıyor, iç kaldırıcı bir metal dokusu yayıyordu. Japon işadamının öldürülüşünden beri kullanılmayan demiryolunda yürüyordu Özgür. Topukları aşınmış ayakkabıları, Santa Teresa'nın eğri büğrü taşlarıyla baş edemezdi. Bir traversten öbürüne, kimonolu Japon kadınlarının hızlı hızlı, kısacık adımlarını atıyor; arada bir seksek oynarcasına sıçrıyordu. Rio'nun henüz elinden alamadığı son çocukluk kıvılcımı belki de... Metallere kesinlikle basmazdı;

uğursuzluktan korunmak için geliştirdiği nice kişisel törencikten biriydi bu. Daha bir yıl öncesine dek, Brezilyalıların boş inançlarına, karman çorman ettikleri sayısız dine, yarım yamalak anlayıp bağlandıkları her tür mistik düşünceye, astroloji, fal, ikon, ilah ve büyüye burun kıvırırdı. Tek bir tanrının tutunamayacağı denli kaotik kentte, çeşit çeşit din, mezhep, söylence iç içe geçmişti. Bir eliyle yakarken ötekiyle kutsayan Katolik kilisesi; tropiklerin cümbüşünde soluk bir yama gibi duran Protestanlık; sokaklara taşan gürültülü, patırtılı, sambalı ayinleriyle Vaftiz Kilisesi; artık yalnızca kara büyü işlevi gören candomblé; bitpazarı tanrılarına dönüşmüş Kızılderili totemleri; her türlü denge arayışına açık, ekolojik kaygıları olan yeni-kuşak orta-sınıfın gözdesi Zen Budizm; cehennem sıcağında bile takım elbise giyip favela'lara tırmanan Mormonlar; karnaval maskeli Hare Krişna'cılar... İnsan hayatını har vurup harman savuran bu kentte, hiç kimse tanrısız sağ kalamıyordu.

Keskin eğim, bina yapımına olanak tanımadığından, yokuşun sağ yamacı iskân edilmemiş bir cangıldı. Yalnızca, geçen yüzyıl sonlarından kalma bir Fransisken manastırı yüksek duvarların ardında gizleniyordu. Kimsenin içeriye girmesine izin verilmez, rahibeler de dışarıya çıkamazdı. Özgür'ün meraklı gözleri, demir kapının ardında penguenler gibi salınan iki-üç karaltı seçmişti birkaç kez. Sol kolda ise irili ufaklı, yıkık dökük evler sıralanıyordu. Favela'ların Santa Teresa'ya el koymasıyla kaçıp gitmiş darbe-öncesi zenginlerinden geriye kalan villalar, acımasız iklimde vaktinden çok önce çürümüş, dağılmışlardı. Metruk bahçeleri yabanotları, sarmaşıklar, dikenli çalılar, devrilmiş ağaç gövdeleri sarmış; her gün yeniden doğan cangıl, her yeri kaplamıştı. Bir savaş sonrası görünümü egemendi burada; tamamen dağınık, kaotik, yaralı... Bütün gözeneklerden fışkıran, pençesini geçirebildiği her karışı çabucak yutan vahşi yeşilliğin arasındaki tek tük boşluklardan, bir krater gibi derin Santa Teresa Vadisi görülüyordu.

Silah seslerinin geldiği favelinha (küçük favela), koyu yeşil, dev bir çanağa tırmanmaya çalışan, bin bir kollu, kireç renkli bir ahtapot gibiydi. Rio'nun kartal yuvası uçurumlarında, bitkilerin bile tutunamadığı devasa kayalıklarda yerçekimine direnir, günbegün çıban gibi büyürdü favela'lar. Büyüme mi yoksa çürüme mi olduğu anlaşılamayan bir çaresizlik anıtı; birbirine eklemlenmiş nice umutsuzluk, nice yitirilmiş savaşım, nice bireysel çırpınıştan oluşan dokuz canlı bir organizma... Plaj kabinlerine benzeyen, özelliksiz, kişiliksiz, kibrit kutusu evlerin hemen hepsi bitişik nizam inşa edilmişti. Çatıları yoktu; tepelerindeki birbirine geçişli teraslar polis baskınlarını olanaksız kılan labirentimsi yapıyı sağlıyordu. Güneşin hışmına uğramış öğle saatleri dışında, bu teraslar hep karınca yuvası gibi insan kaynardı.

Çalıntı araba ticaretiyle aile geçindiren erkekler mangal sefası için domuz pirzolalarını hazırlar, bira kasalarını taşırlardı. Etine dolgun melez kadınlar çamaşır asar; on beşine gelmeden cinselliğin ve şiddetin her çeşidini tatmış yeniyetmeler, gece "festa"sı için hoparlörleri elden geçirirdi. Güneşten etkilenmeyen tek canlı türü varoş çocukları, kovandan fırlamış arı sürüleri gibi sağa sola koşuşurdu. Rio'yu tanımayanları kolayca kandıracak, huzurlu, dingin, evcimen bir pazar görünümü... Oysa saat başı patlayan silahlar, bütün bunların -pirzolaların, hamakların, iplerde kuruyan bebek çamaşırlarının- gelip geçici, askıda, yitik olduğunu açığa çıkarıyordu. Dirimsel, soluk alıp veren bir maskeydi bu yalnızca; ölümün anısını ve tohumlarını gizleyen.

Ölüler Ülkesinde Bir Yolcu

Favelado'lar, yaşadıkları yere favela demezler, Kızılderililerin kendilerine Kızılderili demeyişleri gibi. Dümdüz, dolambaçsız bir ifadeyle "morro" (tepe) derler. "Morro," Portekizce'de ay-

nı zamanda "ölüyorum" anlamına gelir. Kentin şeytani mizahına bir örnek mi, yoksa dil sürçmesi mi?

Ölüler Ülkesi Yolculuğu'nun gönülsüz rehberi, doğma büyüme "Vigario Geral"li (1994'teki korkunç kıyımıyla dünya çapında ünlenmiş favela), üniversite öğrencisi, komünist parti üyesi, koyu Katolik bir zenci güzeliydi. Maria Theresa, meraktan yanıp tutuşan gringa'yı ve sırf onu yalnız bırakmaya gönülleri elvermediğinden bu yolculuğa çıkmayı kabul etmiş, yoksa ömrü billah favela'ya adım atmayacak dört Carioca'yı, Yeraltı Irmağı'ndan geçirmişti.

Ölüler Ülkesi'nin sinsi, sersefil, sır vermez labirentleri... İnsan kolu genişliğindeki koridorlardan, tünellerden geçerek terastan terasa, taştan taşa atlayarak süren bir saatlik soluk kesici bir tırmanış... Sivilcelerle, çıbanlarla delik deşik olmuş bir yüzü andıran, sıvaları dökük evler; güneşte erimişcesine kaykılmış kulübeler; uygarlığın hangi dönemine ait olduğu çıkarılamayan çalı çırpıdan, sazdan barakalar... Her şey işlevsel, sıkış tıkış, iç içe ve alabildiğine çirkin. Yıkıldı yıkılacak gibi duran bir tiyatro dekorundaydı sanki; çamur ve lağım kokusunu, çürüme kokusunu duyumsuyordu. Adı konamayan bir varlığın, gölgelerde can çekişmesini algılıyordu. Çağlar boyunca kuşaktan kuşağa aktarılmış trajedilerdi bu belki. Karanlık güçler, karabasanlar, felç edici korkular, kan içici savaşımlar, tehlikeli titreşimler...

Her elli metrede bir nöbetçi. Commando Vermelho'nun rütbesiz askerleri, Hades'in on altısından gün almamış bekçileri... Devasa, yırtıcı bir kuşun keskin gözleri hep sırtlarında... Kallavi altın zincirler, saatler takmışlar; bebek mezarları gibi spor ayakkabıları ayaklarında; Bob Marley'li tişörtleri, dünyanın suratlarına çarptığı bütün kapıları açan anahtarı, tabancalarını gizliyor. Rap yıldızları gibi giyiniyor, Hollywood gangsterleri gibi kasım kasım kasılıyor ve sinekler gibi ölüyorlar. Gerçek gettoluların, gerçek gangsterlerin kendileri olduğunu bile anlayamadan.

Dini bütün, kendi halinde bir işçi ailesinin "On Beşinci Yaş Günü" partisine çağrılıydılar. Şimdiden iki çocuk anası gibi duran genç kız kar beyazı, içler acısı komünyon giysilerine bürünmüştü. Kabarık etekli, karpuz kollu, dantelalı bir tuvalet, sivri burunlu, yüksek ökçeli keten pabuçlar, yapay çiçeklerden bir taç, vb... Üzerlerine kutu kutu boya döküimüşcesine alacalı bulacalı renkler giyinmiş kadınlar, kuğulu muğulu, güllü müllü bir pastanın çevresinde toplanmış, hiçbir fedakârlığın esirgenmediği gece için tutulmuş fotoğrafçıya poz veriyorlardı. Kimisi en bön, en ahmakça gülümsemesini yapıştırıyordu yüzüne, kimisi ise ömrü boyunca taşımak zorunda olduğu neşe maskesinden sıyrılıyor, objektifin karşısında gerçek benliğine, ağır, kederli, tükenmiş benliğine kavuşuyordu. İnanılmaz ölçüde tanıdık bir dünya, eski Türk filmlerindeki kasaba düğünleri sanki... Davul zurna yerine gitar, çiftetelli yerine samba... Büyükçe bir salon boyutundaki terasta balık istifi iki yüz kadar konuk, elden ele dolaşan meşrubatlar ve börek tepsileri için cansiperane bir savaş veriyordu. Gringa'ya bir ayrıcalık tanınmış, eline bir tabure ile bir kutu kola tutuşturulmuştu. Konuşmayı öğrenememiş iriyarı bir papağan gibi hissediyordu kendini; taburesine tünemiş, hamam suyu sıcaklığındaki kolasından mikroskobik yudumlar alıyor, üzerine abanan terli gövdelere ve sıcağa dayanmaya çalışıyordu. Bir ara, pırlanta değerindeki köşesini yitireceğini bile bile, merdiven başındaki iki gangsterden izin alıp eve dalmıştı. İçerisi terastan da kalabalıktı. Keşiş hücresi boyutundaki, çoğu penceresiz odalarda, her yaştan kadın, onar-on beşerlik topluluklar halinde kümelenmiş, çıplak ampullerin çiğ ışığı altında, siyah-beyaz ekrana bakıyordu. Akar su yoktu; elektrik yüzde yüz kaçaktı; pencerelere kartonlar, muşambalar yapıştırılmıştı ve her odada bir televizyon vardı. Ne sınırları belliydi evin, ne kapıları, ne de giren çıkanı. "Mülkiyet", "özel hayat" gibi kavramları, enseste ilişkin tabuları geçersiz kılan bir yaşama biçimi egemendi favela'da; ama bir kömünden çok kadınlar koğuşunu andırıyordu. Açlıktan midesi

kazınan şeref konuğu, mutfaktaki tepsilerden bir poğaça aldığında, sert bakışlarla, apaçık serzenişler ve sövgülerle karşılanmıştı. Yeryüzündeki bütün nesneler üzerinde hak iddia eden; gözlerinin ulaştığı her şeyi elleyen, avuçlayan, parmaklayan, haddini bilmez kentsoylu!

Gece yarısı olmadan, küçük topluluğa favela'yı derhal terk etmeleri bildirildi. Hiç kimse bir açıklamada bulunmamıştı elbet, ama söylentilere göre kokain alım satımının yürütüldüğü Boca de Fuma'da (Duman Ağzı) kan gövdeyi götürüyordu.

Ölüler Ülkesi'nden son görüntü: Kılavuzun yarı yolda bıraktığı topluluk dehşete kapılmış, çaresizlik içinde çıkış yolunu arıyor; kendini yokuştan salmış, var gücüyle koşuyor. Çıkmaz sokaklara dalıyor, duvarlara tırmanıyor, damdan dama atlıyor. Eğri büğrü taşlarda tökezleyip düşenler, iki gözü iki çeşme ağlayanlar, serde erkekliği hatırlayıp sövenler... Herkes kendi canının derdinde; kimse kimseye yardım etmiyor, cesaret vermiyor, dönüp de bakmıyor. Yukarılardan yarı-otomatiklerin salvosu duyuluyor. Hortumla yıkanmışcasına sırılsıklam, soluk soluğa Öridiçe korkuyu bile unutacak denli afallamış; geride kalmamak için canını dişine takıyor; iki kez düşüyor ve şişmiş bileğinin acısını duyumsamadan, kanadı kırık bir serçe gibi taştan taşa sekiyor. İdrarını kaçırmak üzere.

Aşağı, yokuş aşağı, durmamacasına aşağı... Bir an bile durma, sürüden kopma, bütün gücünü topla! Bir daha düşme ve sakın dönüp de arkana bakma!

Vigario Geral'e, doksan dört sonbaharında, iki ev dolusu insanın maskeli polislerce katledildiği dev favela'ya yaptığı yolculuğu, bir tek ayrıntı dışında olduğu gibi romanına aktarmıştı. O gece silah sesleri duymamıştı aslında; Boca de Fuma'daki çatışmayı sonradan öğrenmişti. İnsanı dehşete düşüren bütün karabasanlar, günü gelince gerçekleşir ne yazık! Geçen pazar, şiddet

sayfasının başlığı şöyleydi: "Vigario Geral'de 10 ölü. Kokain savaşı yaş günü partisine sıçradı."

Çoğunlukla gerçeğin peşinde soluk soluğa koşan romanının, aniden atağa kalkıp yarışı önde götürmeye başladığı dönemeçlerden biri daha. Anılan, bir kez kâğıda döktükten sonra, yazıldıkları biçimde anımsamayı; sözün, olmuş bitmiş bir gerçeklik diliminin yerini almasını doğal karşılıyordu. Dürüstlük gibi bir erdemi yoktu insan belleğinin, hele yazar belleğinin. Ancak korkutucu olan, imgeleminin kehanet gücüydü. Gelecek üzerinde hak iddia etmesi... Gerçek Rio de Janeiro ile, kırmızı pelerinli kent, hem zamanda, hem uzamda iç içe geçmişti; geçmişte olduğu kadar gelecekte de birleşmiş, çözülemeyen, ayrıştırılamayan bir bütüne dönüşmüştü. El yordamıyla ilerlediği labirent, kuyuları, sarkaçları, gizli odalarıyla, dışarıda olduğu kadar içeride de.

Yüzde yüz özyaşamsal bir kitap yazmaya soyunmuştu bir zamanlar. Alaycı bir gününde tanımladığı gibi, bir "travmatik olaylar tutanağı." Belki de kendisinden bir trajedi kahramanı, kaidesinde devrilmiş, onurlu bir insan anıtı yaratma çabası... İmgelemin plasentasında donup kalmış anıların üzerine bir kat şiirsellik cilası çekmekti amacı. Oysa apayrı bir öykü çıkmıştı ortaya; Özgür'ün "başından geçse de" gerçekte onun "yaşamadığı," bir başka kadına, Ö.'ye ait bir öykü. Karnındaki bebeğin tekmelerini dinleyen bir anne gibi gelişimini izlediği, her geçen gün bağımsızlaşan bu dik başlı kadın, yazardan sürekli rol çalıyor; büyük harflerle yazılmış dramlarda odak noktasını kapıyordu. Özgür'ün renksiz ruhu bir prizmadan geçirilmişcesine, ışık tayfının bütün renklerine kavuşmuştu Ö.'de. Hatta saf, lekesiz siyaha ve beyaza bile. Özgür'den daha somut, daha gerçek, daha insandı sanki. Romanın sonunda, Mavi Tepe Favelası'nın yakınlarında tek kurşunla öldürülüşünden sonra bile daha canlı. Eninde sonunda, yeterince güçlendiğinde, ipini koparacak, Özgür'ü bir kenara itip geçecekti. Kendi ülkesinin vahşi toprakları-

na doğru yola koyulacaktı – yaratıcısını da bir gölge gibi peşi sıra sürükleyerek...

Issız yokuşta uzunca bir süre yürüdü; ensesini ısıran keskin ışınların altında, zift gibi yapış yapış bir ter döküyordu. Guaraná'nın verdiği bir sıkımlık enerjiyi çabuk tüketmişti. Daha yolu yarılamadan başı dönmeye, midesi bulanmaya başladı. Asfalt ayaklarının altında eriyordu, iki yıl önce, Copacabana'da, ilk -ve son- kez okyanusta yüzmeyi denemişti. Beline dek buz gibi suyun içinde, karşılaşacağı ilk dalgayı bekliyordu. Tozu dumana katarak yaklaşan, çelik bir duvar gibi önünde hızla yükselen, belki bir metrelik dev okyanus dalgasını... Kaya gibi dimdik durmuş, yıkılmamıştı. Ta ki dalga geri çekilmeye başlayıp ayağının altındaki zemini kaydırıncaya dek. Toparlanamadan bir dalga daha yemişti, yüzüne acımasızca inen bir tekme gibi, bir tane daha... Şimdi de aynı duyguyu yaşıyordu işte; dünya ayaklarının altından çekiliyordu. Nedenini biliyordu: AÇLIK. Yirmi dört saattir hiçbir şey yemediğini anımsadı.

Çevreyi çarçabuk kolaçan edip "Sokak Çocuklarını Koruma Örgütü"ne ait, uzun zamandır kullanılmayan villanın bahçesine atladı. Sık çalılıkların içinde iki-üç adım ilerledikten sonra, yoldan görünmeyecek bir kuytuluğa sindi. Cep aynasını, beş reallik banknotu ve zulasındaki kokaini çıkardı. Terli avuçlarını pantolonunda kuruladı; hünerli parmaklarla tozu iki ince şerit biçiminde aynaya yaydı; burnuna taktığı kâğıttan hortumla, su içmek için göle doğru eğilen bir fil gibi, kendi yansımasına doğru eğildi. Yola devam etmek için yeterli gücü ve isteği bulamayan bedenine, bir doz arı, katıksız, yapay enerji yolladı. Burnu ve genzi kezzap dökülmüşcesine yanıyordu; tüysiklet dostundan bir kırıntı bile ziyan etmemek için olanca gücüyle burnunu sıktı.

Kokaine bağımlı olacak kadar parası yoktu, ayrıca ondan tat bile almıyordu. Rio'da uyuşturucu bütün söylencelerinden sıyrılmış, herkese eşit uzaklıkta bir tüketim nesnesine dönüşmüş-

tü. Ekmekten bile daha kolay ulaşılıyordu. Hizmetçiden işadamına, üniversite hocasından polis şefine dek bütün Carioca'ların elindeydi. Favela'ları ayakta tutuyor, kentin ekonomisini canlandırıyor, karnavalın akıl almaz giderlerini karşılıyordu. Uzun bir süre, öcü gibi uzak durmuştu kokainden. Bağımlılığın her türüne eğilimliydi, özellikle yalnız ve başıboşken. Zamanla iradesi kan kaybetmiş, kendine karşı aldırışsızlığı öylesine artmıştı ki hiçbir şey gözünü korkutmamaya başlamıştı. Umduğu mucizevi dönüşümü yalnızca ilk denemesinde yaşamıştı. Yaprak gibi hafiflemişti ansızın; süreğen mutsuzluğundan sıyrılmış, zırh gibi ağır kişiliğinden dışarı kaçmıştı. Gecenin on ikisinde hiç üşenmemiş, aylardır ertelediği ev temizliğini yarım saatte bitirmişti. Hızını alamayıp eski gazeteleri, mektupları, yazıları da elden geçirmiş, kitaplığını düzenlemiş, banyodaki sülükleri öldürmüş, en sonunda da iki dirhem bir çekirdek giyinip dışarı fırlamıştı. Sabaha dek, o bar senin, bu bar benim dolaşarak bağıra çağıra şarkılar söylemiş, sambadan axe'ye, dünyanın en belalı ritimleriyle dans etmiş, Sobre Naturel'in sabır çatlatan tuvalet kuyruğunda mavi gözlü bir melezle ayaküstü oynaşmıştı.

Artık yalnızca açlığın korkunç etkisiyle baş etmek için kullanıyordu Andlar'dan gelen kanatlı iksiri. Epeydir uyuşturucuyla da, alkolle de başı pek hoş değildi zaten. Gerçek dünyadan -varsa böyle bir şey- kaçmak gibi bir derdi yoktu onun. Tam tersine, umutsuzca ona yakınlaşmaya çalışıyordu. İç içe geçmiş sonsuz sayıda Matruşka bebeği vardı önünde; ne yaparsa yapsın, en dipteki dünyaya, öze, gerçeğin çekirdeğine erişemiyordu.

Santa Teresa'nın tepesindeki savaş gene başlamıştı. Gangsterler siesta'larından uyanmış, mahmur gözlerle, söylene küfrede işe koyulmuş olmalıydılar. Bir şarjörlük atış, boşluk, bir atış daha. Öğleden sonranın dingin yüzünü çiçek bozuğuna çeviren kurşunlar... "Bu herifler de, benim gibi, pazar günlerinin ailevi havasına katlanamıyor herhalde," diye düşündü Özgür, başını

çevreleyen sentetik mutluluk halesiyle gülümseyerek. "İşte gerçek dünya! Olanca görkemiyle, bir yelpaze gibi açılıyor gözlerimin önünde... Yarı-otomatikler, ipe sapa gelmez konuşmalar, deliler... Soytarılardan oluşma bir fener alayı!.." Ansızın midesine bir yumruk yemişcesine iki büklüm oldu. O korkunç bulantı, eliaçık kentin en kalıcı armağanı...

Bir Rio karnavalını çiğnenmeden, ezilmeden, soyulmadan, bıçaklanmadan, tecavüze uğramadan atlatmayı başarmıştı. Tepeden tırnağa çılgınlığa yakalanmış kent halkı, baldır bacak yağmurundan afallamış birkaç bin turisti de arasına katarak, dünyanın en gösterişli orjisini, on gün-on gece boyunca sahneye koymuştu. Özgür de kapılmıştı elbette, kendisinden kat kat güçlü akıntıya. Kırk derecelik sıcakta, akıncılar gibi kentin dört yanını sarmış bloco'lardan (bir kamyonete tünemiş müzisyenlerin peşine takılan, dans eden, içen, sevişen, dağıtan maskeli-maskesiz insan güruhu) birini bırakıp ötekine koşmuştu. Üzerine çullanan binlerce ıslak gövdenin arasında bir gövdelik yer açmıştı kendine; samba ritminde kalça kıvırmak için canını dişine takmış, frevo ile hoplayıp zıplarken bileğini burkmuş, poposuna atılan çimdiklere ses çıkarmamış, yalnızca iki-üç kez, iş çığırından çıktığında polise sığınmıştı. Sambódromo'nun önünde dağıtılan bir milyon prezervatiften o da birkaç tane kapmıştı -Rio hatırası-; kumsallarda, onun edepli düş gücünü aşan sahneler izlemişti, çiftleşen kedileri gözetlercesine... Cinselliğin baş döndürücü çekim alanına kapılmış; on gün-on gece boyunca, bir aşırı uçtan ötekine, yarı-çılgın bir durumda savrulmuştu. Bataklığa düşmüş bir yavru kuş gibi soluksuz, sırılsıklam, sersemlemiş... Yüzüne karnaval maskesi niyetine yapıştırdığı donuk kadavra gülümsemesi; elinde hep bir kutu kola ile sigara paketi; anahtarları iç çamaşırlarına çengelli iğnelerle iliştirilmiş; kimliksiz, iradesiz, benliksiz... Başka hiçbir yalnızlığa benzemeyen karnaval yalnızlığına dayanamaz olunca da, karşısına çıkan ilk kucağa salmıştı kendini. Seçim yapmaksızın... Saldırıya uğramaktan,

hastalık kapmaktan, aklını yitirmekten ölesiye korkarak geçirdiği günler, geceler boyunca, bir kez olsun mutlu olduğuna; daha doğrusu, mutluluğun bu olduğuna inandıramamıştı kendini. Tek bir an dışında... Belleğin hiç duraksamadan kenefe atması gereken anılar yığınında, aktarılamayan, anlatılamayan, bir daha hiç yinelenmeyecek o an...

En son gece pes etmişti. Koca kentte ağlayabileceği boş bir köşe bulamadığından evine koşmuş, saatler süren sinir nöbetleri geçirmiş, sabaha dek kustukça kusmuştu.

"Karnaval"

Rio, yüzü olmayan bir maskeye, altın tozuna bulanmış dev bir bilinçaltına dönüşmüş. Kent, tam altındaki muazzam bir maden ocağı çöküyormuşcasına zangır zangır titriyor, sarsılıyor, dört bir yandan yıkılıyor. Tek ve aynı ritmi yansıtıyor gövdeler; hoyrat öpüşlerde, ani ataklarında dansçıların ve geri çekilişlerinde, atabaque davullarının vuruşlarında, birbirlerine sarmaşıklar gibi dolanan gövdelerin eşzamanlı salınımlarında.

Bir dağ silsilesinin doruğuna tırmanmak gibi; tam ulaştığını sandığın an, Rio, uzun, zarif, acımasız parmağı ile bir başka çılgınlık doruğunu gösteriyor.

Gerçek dünya ile düş dünyası tersyüz edilmiş. Erkekler kadın kılığında, kadınlar erkek; file çoraplı, tangalı, apartman topuklu travestiler, Reagan ve Thatcher maskeleri takmış; karanlık gecede alev alev yanan pullu giysiler, papağan tüyleri, konfetiler, havai fişekler; yapay erkeklik organları, şişme göğüsler, parlak fetişler; köşebaşlarında kokain dağıtan polisler ve devriye gezen gangsterler; hayat kadınlarına öykünen ev hanımları ve rahibelere öykünen hayat kadınları; badanalanmış, yaldıza bulanmış, alacalı bulacalı renklere boyanmış, fosforlu gövdeler; Nazi subayları, Jül Sezar'lar, firavunlar, titanlar, Apollon ile Dionysos, boğa maskeliler, ayı maskeliler, Afrika tanrıları, Amazon tanrıla-

rı, palyaçolar, soytarılar, akrobatlar, en çok da Carmen'ler, Afrodit'ler, Kleopatra'lar, kedi-kadınlar, panter-kadınlar, kaplan-kadınlar... Adolf Hitler, leopar desenli tayt giymiş melez travestiyle el peşrevinde. Tutankamon, Marilyn Monroe ile işi pişiriyor. Titrek bacaklı John Wayne elma şekerinin peşinde tıknefes. En uç noktaya varıp kendi parodisine dönüşmüş arzu... İçleri boş gibi görünen kostümler, duvar süsleri gibi duran gövdeler, arkasında yüzler olmayan maskeler... Bu şehvet panayırında bile bir an vardı gene de... Bütün maskelerin solumaya başladığı, tuvale dokunan parmakların çıplak insan tenini duyumsadığı an...

Sambódromo'da geçit töreni başlamak üzere. Soluklar tutulmuş, bateria beklenmekte. İlk samba okulunun beş yüz davulcusu, bir saati aşan geçit için güç toplamakta; kiloluk kokain torbaları elden ele dolaşmakta. Hepsi zenci, hepsi favela'lı; Yeni Dünya'ya köle gemilerinde getirilmiş dedelerinden ne daha özgür, ne de daha varsıllar. Artık yalnızca nabız atışlarında yakalayabiliyorlar ufuktan öteye uzanan savanları, savaş danslarını, boyunlarındaki haçlarla ihanet ettikleri çıplak, kara tanrıları... Ve müzik başlıyor...

Bin kol, insafsız güneş ve güneşten de insafsız kamçı altında sertleşmiş bin kol, davulları aynı anda dövmeye başlıyor. Kilometrelerce öteden duyuluyor bateria'nın sesi; yaklaşıyor, yaklaşıyor ve sonsuzca büyüyüp gecenin üzerine bir yumruk gibi kapanıyor. Dizlere, kalçalara tırmanıyor; elleri yakalıyor; dudakları sarıyor, benliğin tam ortasında patlıyor. Sambódromo'yu dolduran yüz binlerce insan ayağa fırlıyor, birbirine kenetleniyor. Çığlık atanlar, avazı çıktığınca bağıranlar, kendinden geçenler, tepinenler... Salt gövdeye, bedenin ağırlık merkezine dönüşmüş yüz binlerden bir güç yayılıyor, dipten kabaran bir dalga gibi. Yaşamın tarihten de, sözden de eski itici gücü... Köle efendiyi yeniyor. Ve dans başlıyor. "Çığlıklar, davullar, dans, dans, dans, dans!"

Bir doruğu varsa çılgınlığın, işte bu an olmalı. Yükseklere çıktıkça seyrelen varoluşun, hiçliğin bağrında çözülüp dağılması.

Ölümü bile sarıp sarmalayan bir yok oluş... Asıl düşüş de bu işte, her şeyin yanı sıra kendini de yok eden düşüş.

"Tropikal köşe" adını verdiği ıssız bahçede, başını dizlerine dayamış, ellerini kanatırcasına ısırarak bulantıyla savaşıyordu. Kurşunlar beynini delip geçiyordu sanki. Kopma noktasına dek gerilmiş sinirlerine hiç de iyi gelmemişti kokain. "Bir parça huzur gerekli bana, huzur ve unutuş. Kendimle aramda bile silah sesleri var artık, bir de şu lanetli roman." Yeryüzünün huzura en uzak köşesinde, cangıldaydı. Yüzlerce böcek, sinek, karınca üşüşmüştü üzerine; bu nemli, tuhaf kokulu, devinimsiz et kütlesinin bir an önce çözülüp dağılmasını bekler gibiydiler. Birbirine dolanmış, yan yana, omuz omuza, tıkış tıkış bitkilerle kuşatılmıştı. Sürekli didişen, boğuşan, sanki içten içe patlayan; korkunç bir ışık susuzluğu içinde, hep yukarıya, daha yukarıya, güneşe doğru yarışan... Her yaprak bir başka savaşımın somutlaşmasıydı, her kurşun ve her sözcük gibi... Bir başka ölümün işareti, bir başka maske...

Solmaya yüz tutmuş orkideler çarptı gözüne. Altı orkide yarı yarıya içilmiş bir puronun çevresinde yarımay biçiminde dizilmişti, MACUMBA! Kara büyü! Rio'nun insanoğluna geçit veren ormanları, candomblé tanrılarına sunulmuş adaklarla doluydu: Altı ya da on iki çiçeğin çevrelediği, yarısı içilmiş bir şişe cachaça ya da bir puro. Bazen de et ya da balıkla yarı yarıya doldurulmuş bir tava. Adaklardaki bu tamamlanmamışlığın anlamını bilmiyordu; belki de dünyanın bir bıçakla orta yerinden ikiye ayrılmışcasına hem tanrılara, hem de insanlara ait olduğunu göstermekti amaç. Commando Vermelho'nun, geceleri favela'lardan inip ölülerini terk edilmiş balıçelere gömdüğünü hatırlamış, birden tedirgin olmuştu. Gerçi ne cesetlerin, ne de kara büyünün zararı dokunabilirdi ona. Yabanıl kabileler gibi toprağını ölülerle paylaşmaktan gocunmazdı; üstelik büyücüler

kadar sırdaş hissediyordu kendini ölümle. Gene de ayağa fırladı. Korkudan çok korku endişesiyle, alelacele çantasını toparladı; duvara doğru koştu. Tam önünde durdu, kuruntularına bir kahkaha savurarak, fiyakalı bir sıçrayışla yola atladı. Çocukluktan aşırılma bir sevinç!.. Sekiz-dokuz yaşlarındayken -yirmi yıl geçmiş!- mahalle arkadaşlarıyla birlikte Göztepe'nin eski ahşap köşklerine "korsan seferleri" düzenler; çoktandır sıçanların sultasındaki viranelerden ganimetlerle dönerlerdi. Bir keresinde bekçinin baskınına uğramışlardı. Çığlık çığlığa birinci katın pencerelerini kırmışlar, sonunda gerçek korsanlar olmanın verdiği esrimeyle yarı sarhoş, elleri kolları kesik içinde, metrelerce aşağıdaki zemine bırakmışlardı kendilerini. Bir tek kişi yakalanmıştı o gün. Dizlerinden ve ayak bileklerinden kanlar sızan küçücük bir Özgür, tam bahçe duvarına tırmanmışken enselenmiş, esaslı bir sopa yemişti. Canı hiç acımamıştı. Ceza, suç işlemenin verdiği zevki pekiştirdiği gibi, onu şehitlik mertebesine ulaştırmıştı.

Lapa'ya inen merdivenlerin başında durdu, Santa Teresa Vadisi'ne son kez baktı. Adasıyla vedalaşan Robinson Crusoe gibi. Tropiklerin, yanında götürüp istediği an büyütebileceği düşünsel bir fotoğrafını çekti. Öbek öbek yapraklarından gövdeleri görünmez olmuş ağaçlar; sık, gür, özsuyuyla dolu hırçın otlar; tırnaklarını geçirebildikleri her yere yayılan sarmaşıklar; şişko, bastıbacak muz ağaçları; başları göğü okşayan kasıntı mangolar; tropiklerin çınarı hantal jacalar; dudaklarını kımıldatarak sürekli bir şeyler mırıldanan çenebaz palmiyeler... Kendini Alpler'de sanan, seyrek, hastalıklı yapraklarının arasından upuzun iskeleti seçilen yabancı bir ağaç... Soluğunu tutmuş, olağanüstü zor bir pozda dengesini korumaya çalışan bir balerin sanki. Hiçbir zaman sararmayan, dökülmeyen, sonbaharı tanımayan yapraklar. Yeşilin her tonu, zümrüt, çam, fıstık, deniz, elma, yeşim, zebercet... Kuzey iklimlerinin içekapanık, çekingen, yılgın doğasından bambaşka bir görünüm vardı karşısında. Coşkuluydu bura-

da doğa, yaşama dönüktü, çığırtkandı. Öylesine canlıydı ki soluk alıp verdiği görülebiliyordu sanki. İnsan elinden çıkma bir resim için poz kesmiyordu. Henüz ne tüketilmiş, ne de tanrıçalaştırılmıştı. Herhangi bir kurulu düzenin parçası olmamıştı. Sahipsiz ve başına buyruktu; sürekli başkaldırıyor, uzlaşmayı reddediyor, özünü tüketirse sönecek bir orman yangını gibi hep ileri atılıyordu.

"Bütün bu görünümleri simgelere dönüştürmeden bilincime alabilsem keşke. Aslında hiçbir duygu taşımayan doğaya kendi duygularımı yüklemesem." Ürkütücü bir ıslık sesiyle sıçradı, sanki dev bir tropikal kuş tam arkasında kanatlarını açmıştı. Çekine çekine döndü. Eriyikmişcesine akıp giden yokuşta incin top oynuyordu. Bir jaca ağacının altındaydı; rugby topu büyüklüğündeki çelik kabuklu meyvelerden böyle bir ses çıkması olanaksızdı. Bir kez tadına bakmıştı jaca'nın. Dile değdiği anda mürdüm eriğini andıran bir tat bırakıyor; ama ilk diş darbesinde acı, keskin, sidik kokulu bir özsuyu salıyordu.. Birçok şeyin simgesi olmaya dört dörtlük bir adaydı bu meyve: Aşkın, yaşamın, gerçekliğin...

"Pıst, pıst. Bana bak!"

Yüreği ağzına gelmişti. O âna dek fark etmediği, sık çalılıkların berisindeki duvarda beş-altı yaşlarında zenci bir kız çocuğu oturuyordu. Senegalliler kadar koyu tenli, ufak tefek ve pek şirindi. Saçları Afrika tarzı örülmüş; isyankâr, kıpır kıpır bukleleri yüzlerce incecik örgüye sığdırılmıştı. Makyajlıydı; taşıra taşıra sürdüğü kiremit rengi ruju, dudaklarını açık bir yaraya benzetmişti.

"Bak, bak! Ben kaleciyim."

Neredeyse yarı boyundaki siyah meşin eldivenleri neşeyle salladı. Özgür, ne diyeceğini bilemedi bir süre.

"Bunlar kaleci eldiveni değil ki. Boksör eldiveni."

Küçük kız yüzünü buruşturdu, altdudağını sarkıttı. Öyle kolay kolay pes etmezdi.

"Bunlar Pele'nin eldivenleri."

"Doğru, ama Pele boksör değil mi?"

Özgür'ü baştan aşağı alıcı gözüyle inceledi. Bir tuhaflık vardı kadında, konuşmasında, görünüşünde... Adını bir türlü koyamadığı bir ayrım...

"Sen çok beyazsın," dedi neden sonra, bir açıklama bulmanın coşkusuyla.

Özgür, çocuğa "gringa" sözcüğünü öğretmeyi düşündüyse de hemen caydı. Yalnızca gülümsedi.

"Siyahı sever misin?" diye sordu kız.

"'Siyah' nedir?"

"Preto" sözcüğünün hem zenci, hem de siyah anlamına geldiğini biliyordu elbette. Özel derslerle geçinmeye başladığından beri, denetleyemediği bir dürtüyle sefillik derecesinde basit sorular soruyor; karşısındakileri akıl sağlığından kuşkuya düşürüyordu. Bir hınzırlıktan çok, kavramları bölünemeyen en temel birimlerine dek çözümleme saplantısıydı bu. Gelgelelim, küçük kız, öğrencileri gibi afallamadı, cevabı anında yapıştırdı.

"Siyah benim rengimdir."

Onaylarcasına başını salladı Özgür.

"Evet, seviyorum. Ya sen? Benim rengimi seviyor musun? Beyazı?"

Yalan söylemek yerine sessizliğe sığındı küçük kız. Uzun süre içlerine dalıp uyumak istercesine eldivenlerini seyretti. Sonra ansızın duvardan atlayıp çalıların arasında kayboldu.

"Hey, ufaklık! Eldivenlerini unuttun!"

"Hey, neredesin? Eldivenlerin bende kaldı!"

Arkasını dönüp uzaklaşmasını öğütleyen önseziye kulak tıkayarak duvara yaklaştı. Tam içine doğduğu gibi, kız çocuğu yer yarılmışcasına yok olmuştu. Gerçekten garipti bu, çok garip! Belki de bir felaket işareti. Eldivenleri bir çift fare ölüsü gibi fırlattı elinden. Midesi bulanmaya, başı dönmeye başlamıştı gene, dudakları titriyordu.

"Tanrım, lütfen bugünü kazasız belasız atlatmama izin ver!"

Merdivenleri ağır ağır inmeye başladı. Akıntıya kapılmış bir salda ayakta durmaya çalışıyor gibiydi; dengesini güçlükle koruyabiliyordu. Daha birkaç dakika geçmeden durdu, gözlerini kapadı ve duasını üç kez yineledi. Kenara çekilecek zaman bulamadan basamakların orta yerine çömeldi; gün boyu midesine girmiş ne var, ne yoksa çıkardı.

RIO SOKAKLARINDA BİR YOLCU
RIO'NUN SOKAK İNSANLARI

Rio'dan sokak görünümleri: Botafogo'da, dev süpermarketin girişinde, sünger yatağı, mukavva kutusu ve üç çocuğuyla yaşayan on sekizindeki zenci kız, el ve ayak tırnaklarını siyah ojeyle boyamış. Cinelándia'daki parkta oyuncak bebeğinin saçlarını yıkayan dokuz yaşlarındaki kız çocuğu... Fuhuş mafyasının elinden kurtarıldığından beri hiç kimseyle konuşmuyor, bakışları bulanık, sanki gözlerine kadife perdeler çekilmiş... Flamengo'da bir mango ağacının dallarına tünemiş, Rio'ya özgü garip bir kuş: Kim bilir kim tarafından oraya yerleştirilmiş, belden aşağısı olmayan hilkat garibesi, kendi elleriyle konuşuyor, görünmez taşlarla satranç oynuyor. Lapa'da, elindeki teneke kutuyu sallayarak dilenen kangrenli adam... Şarkılar, dualar, ilahiler sıralı-

yor; omuzlarını sallayarak kendince dans ediyor; can acısından çoktan çıldırmış. Yanından geçenler bacağının kokusunu almamak için burunlarını kapıyor.

Mevsimine göre ya diz boyu çamur gölcüklerine ya da toza batmış Rio sokaklarının doğal bitki örtüsüdür sokak insanları. Turistik Copacabana'nın palmiyeli caddelerinden, sefil varoşların kuytu köşelerine dek her yere dağılmış, alanları, üstgeçitleri, kilise, otel, lokanta girişlerini, apartman kapılarını mesken tutmuşlardır. Kent sokaklarında dolaşan bir yolcunun, elindeki dev torbadan rasgele, avuç avuç saçtığı bilyeler gibi. Uygarlık çarkının merkezkaç kuvvetiyle, insanlık alanının dışına fırlatılmış binlerce, on binlerce küçük rulet topu... Binlerce, on binlerce insan...

Auschwitz'den henüz kurtulmuş gibi görünen, kafaları sargılar içinde elsiz-kolsuz, fil bacaklı, tahta bacaklı karabasan yaratıkları; çeteler halinde dolaşan, acımasız, kavruk yeniyetmeler; her Allahın günü tecavüze uğrayan yarı çocuk kızlar; çift kişilik açlıkla tek başına boğuşan kanadı kırık gebeler; yaşama alanlarını, kokarcalar gibi, metrelerce yayılan koku bulutları ile belirleyen, paçavralara sarınmış yarı kaçıklar; darp izleri, yanık izleri, işkence izleriyle kaplı dilenci çocuklar; veremli, trahomlu, AIDS'li ilkokul çağındaki çocuklar... Kendi kendine konuşan, kahkahalar atan, mastürbasyon yapan, gelip geçenlerin temsil ettiği insanlığa küfürler -hak edilmiş, kesinlikle hak edilmiş- savuran zırdeliler... Bir an önce defolup gitmeleri beklenen bu dünyaya çürük dişleriyle tutunan yaşlılar... Kastlara bölünmüş evsiz barksız toplumunun derebeyleri: Gaspçılar, hırsızlar, yankesiciler, mafyanın getir götür işlerine bakanlar, muhbirler... "Namusuyla çalışan" orta-sınıf: Elden düşme tezgâhlarında bilet, jeton, hindistancevizi şekerlemeleri, guaraná gazozu, batida satanlar... Geceleri köprü altlarında yaktıkları dev ateşlerin çevresinde toplanan kabileler... Ensest bağlarıyla sarmaşıklar gibi birbirine dolanmış, çocukların ne sayısının, ne yaşının, ne de ebeveyninin bi-

lindiği aileler... Rio'nun sıfır derecesine yakın merhametinden koparabildikleri kadar gün, saat, dakika koparmaya çalışan dilenciler...

Bir de artık dilenemeyecek denli işi bitmiş olanlar vardır. Açlıktan ölme sınırına gelmiş, varoluşun en saf, yalın düzeyine ulaşmışlardır: Salt canlı maddeye... Kaldırımlara serilmiş, çamur birikintilerinin ortasında, ıslak betonda ya da cayır cayır yanan asfaltta boylu boyunca uzanmış, gece gündüz demeden sürekli uyurlar. Haftalarca dinmeyen tropikal yağmurlara, öldürücü güneşe, otobüslere, polislere, üzerlerinden atlayan, bacaklarına çarpan, bazen bir küfür savurup bazen de bir dilim küflü ekmek bırakan insanlara hiç mi hiç aldırmadan sürekli uyurlar. Giderek derinleşen, ağırlaşan, pıhtılaşan bir uykudur bu; Ölüler Ülkesi'nin sınırlarına doğru ağır aksak bir yolculuk... Ölümleri hep sessiz olur, rüzgârda sönen bir mum gibi. Duaların, ilahilerin, borazanların işe karışmadığı bir ölüm. Haykırmazlar, çığlık atmazlar, başkaldırmazlar. Onlara kulak verecek kimse yoktur çünkü. Yalnızca direnirler. İçlerinde kıymık kadar kalmış yaşama, yaşam adına sahip çıkan çelik gibi bir iradeyle, bedenin en eski, en umutsuz, en karşı konulmaz tutkusuyla direnirler, direnirler, direnirler...

NOT: Rio'nun yerleşik düzene geçmiş halkı, manzaralarını bozan, güzelim kentlerini bir açık hava tuvaletine, hastaneye, toplama kampına çeviren, yabancıların gözünde itibarlarını iki paralık eden, sokaklarda korkusuzca dolanmalarını engelleyen bu sürüngenlerden öylesine tiksinir ki, "justiceiro"lara avuç avuç para döker. Büfelere musallat olmuş, kapkaççı bir sokak çocuğundan kurtulmanın tutarı üç-beş yüz doları aşmaz. Ancak turist güvenliğinin ve ülke onurunun söz konusu olduğu karnaval-öncesi dönemde, ücret iki katına dek fırlayabilir.

YENİ DÜNYA

Yazıya dökülenin dışında
kalan tek şey ölümdür.
Robert Pinget

Rio'nun en eski semti Lapa'nın arka sokakları askeri darbeden bu yana, evsiz barksızların, travestilerin, ipini koparmış sabıkalıların elindeydi. Oto malzemeleri, elektrikli araçlar, yedek parça, bıçak ve silah satan dükkânlar kepenklerini indirip dev asma kilitlerini taktıktan sonra, meydan, tangalı, file çoraplı melez dilberlere ve onların sırtından geçinen katil yüzlü adamlara kalıyordu. Yirmi dört saat boyunca yalnızca erkeklere hizmet veren bu sokakları, Özgür gibi görmüş geçirmiş bir göçmen bile kolay kolay arşınlayamazdı. Avrupa'nın en vahşi metropolü, Rio'nun yanında izci kampı gibi kalıyordu. Gelgelelim, Santa Teresa otobüsünü yakalayabileceği tek durak burada, "lanşonet" denilen büfe-bar kırmalarıyla boydan boya kaplı bir cad-

deydi. Kafe kültürü bulunmayan, iklimi kapalı mekânlara elverişsiz Rio'da, kapısı, dört duvarı olmayan, binalara oyulmuş yapay mağaraları, büyükçe duvar girintilerini andıran lanşonet'lere her köşe başında rastlanırdı. Kentin gastronomik yaşamının ağırlık merkeziydiler. Müşteriler uzun tezgâhlara dirseklerini dayayarak yer içer; alev alev yanan yaz gecelerinde kaldırımları kaplayan açılır kapanır masa ve sandalyelere yayılırlardı. Bir zamanlar eşit uzaklıkta oldukları tropiklere, Özgür'ün ruhu, bedeninden de az uyum sağlamıştı. Çay bahçelerinde, kafelerde saatlerce oturabilmenin yaşamsal önemini şimdi anlıyordu. Hele ayaküstü kahvaltı etmek... Ona her türlü tuzağı, pisliği, hırgürü, yalan dolanı hazırlamış yeni günün karşısında daha baştan havlu atmasına neden oluyordu.

Üzerinden tek bir tramvay hattının geçebileceği genişlikteki, yüz elli yıllık taş köprünün altında düzinelerce sokak insanı yaşıyordu. Az ötede, Lapa Alanı'nın bir yanında, duvarı baştan başa çok renkli bir Rio gravürüyle kaplı, gösterişli konservatuvar binası vardı. Altın sarısı kumsallar; gökyüzüne nanik yapan sivri kayalıklar; Rio kartpostallarının demirbaşı, görünmez güçler tarafından havada tutulan ve her an yere kapaklanacakmış gibi duran İsa heykeli; kenti tam ortasından ikiye ayıran, cennetten püskürtülmüş dev bir alev mızrağı ve gökkuşağının okyanusa saplanan yedi oku... Öbür yanında ise Lapa'nın görkemli günlerinden kalma, artık yıkıntıya dönüşmüş yapılar sıralanıyordu. İçlerinden birkaçı devlet eliyle onarılmış, bu topraklarda sözü pek geçmeyen SANAT'a bağışlanmıştı. Konser salonu, Afro-Brezilya kültür merkezi, "Ta Na Rua" adlı sokak tiyatrosu... Aynı Özgür gibi, bembeyaz kuzeyli teni ve tek bavuluyla Yeni Dünya'ya ayak basmış bir Rus balerinin kurduğu Olenewa Stüdyosu...

İnsan nasıl cehennemde bile kendine ait bir köşe bulursa, Özgür'ün bu kentteki sığınağı da iki katlı, ahşap bale okuluydu. Boşlukta sürüklenen günlerinin demir atabileceği korunaklı ko-

yu... Yıllar önce bıraktığı bu çok aristokrat, çok Avrupalı sanata dört elle sarılmıştı Rio'da; onu, özünü yitirse de, biçimini koruyan yaşamsal bir ayine çevirmişti. Reçine kokusu ve piyano ezgileriyle dolu koridorlarında, dimdik sırtlı, incecik kızların ürkek güvercinler gibi koşuşturduğu Olenewa Stüdyosu, dünyadaki bütün bale okulları gibiydi; ama tropiklere özgü ayrıntılarıyla Özgür'ün gözlerini kamaştırmıştı bir zamanlar. Soyunma odasından sınıflara giden yol, mango ağaçlarıyla kaplı bir bahçeden geçerdi sözgelimi ve yağmurlu mevsim başladığında boydan boya su birikintileriyle kaplanırdı. Çatıdan oluk oluk akan sular için sınıflara kovalar konur, tam kapanmayan pencerelerden sızan damlalar dansçıların terli omuzlarını döverdi. Sıcakların bastırdığı aylarda ise, bahçedeki çardak, daldan dala sıçrayan maymunlar ve dondurma kuyruğuna girmiş esmer güzeli kızlarla dolardı. Bir de yarı kaçık, hastalıklı bir kedi, insanlar arasında doğup büyümüş de olsa hiç evcilleşmemiş bir erkek tekir, söylene söylene koridorlarda dolaşır, önüne gelene serzenişte bulunurdu. Hayat bu kadar berbatken, bütün gücünüzü parmaklarınızın üzerinde durmaya harcıyorsunuz, der gibi.

Haftada üç gece bale dersinden çıkar, kulaklarında uçuşan Chopin valsleri, yorgun, susuzluktan dili damağına yapışmış ama Rio sokaklarına bir süre daha yetecek ruhsal arınmaya kavuşmuş bir durumda, ağır ağır "Ernesto"ya doğru yürürdü. İçeceği ilk meyve suyunun düşünü, bir cinsel fantezi gibi geliştirdikçe geliştirir, yaşam iksiri papaya-portakal karışımını olabildiğince ertelemekten ince bir haz duyardı. Bu saatlerde arka sokaklardan pagôde ve samba ritimleri duyulmaya başlar, Afro-Brezilya Merkezi'nin sabırsız çiftleri açılış dansı için ayağa fırlarlardı.

"Ernesto," Lapa'nın tek "Copacabana tarzı" lokantasıydı; yani bir kapısı, dört duvarı, içeriye adımını atar atmaz soğuk duş etkisi yapan kliması bulunan sıradan bir lokanta. (Rio'daki ilk aylarını bu klimalar yüzünden sürekli hasta geçirmişti. Kırk de-

receden on beşe ani düşüş, mayıs ayında, baharlık giysilerle dolaşırken, birdenbire kar fırtınasına yakalanmaya benziyordu. Dünyanın en sıcak kentinde, yanında her daim bir kazak taşıması gerektiğine kim inanırdı?) Rio'lular asla tek başına akşam yemeği yemez; Ernesto da bütün öteki iddialı restoranlar gibi tek kişilik porsiyonlar bulundurmazdı. Özgür, yemeğinin yarısını ertesi akşam için paketletirken kızarır bozarır, onulmaz yalnızlığından dolayı neredeyse özür dilerdi. Özellikle cuma geceleri tıklım tıklım dolardı Ernesto. Konservatuvar öğrencileri, müzisyenler, sinemalara, tiyatrolara, operaya koşuşturanlar... Boşalan bira bardaklarıyla orantılı biçimde artan, okyanus dalgaları gibi art arda patlayan kahkahalar... Ray Charles'e benzemesine özen gösterilmiş, kara gözlüklü kör bir piyanist, Özgür ile yaşı geçkince birkaç ayyaştan başka kimsenin kulak kabartmadığı, miadını doldurmuş şarkılar çalardı: *Autumn Leaves*, *Strangers in the Night*... İstediği kadar ucuz duyarlıklara pabuç bırakmamaya kararlı olsun, gözpınarlarında biriken yaşları engelleyemezdi Özgür. Yalnızlığı, odak noktası belirlenemeyen bir ağrı gibi gövdesine yayılır, sevme ve sevilme gereksinimi ölüm kalım sorunu haline gelirdi. Yaşamı sevecen, anlamlı ya da en azından katlanılır kılan tek şeyin aşk olduğuna inandırırdı kendini. Bazen de, şanslı bir günündeyse eğer, yoldan geçen bir tanıdık, Özgür'ün hüzünlü profilini camdan seçer, bir bira içimi yarenlik ederdi. Kim olursa olsun, eski ev sahibinin oğlu, süpermarketteki satıcı, aylar önce bir konserde tanıştığı adsız bir yüz, dört elle sarılırdı ona; coştukça coşar, konuştukça konuşurdu. Yalnız insanlar hep fazla konuşur. Ne var ki, bu mucize (önemsiz, ayağa düşmüş, ama gene de bir mucize işte!) belirdiği gibi ansızın yok olur; gringa'nın yanlış vurgulu Portekizce'sinden, can sıkacak derecede ağır konuşmasından, bilgisizliğinden -ne Veloso'nun son plağından, ne de İpanema konserinin saatinden haberi vardı- usanan "yaren," alelacele kendi yoluna koyulurdu. Âdet yerini bulsun diye onu bir açık hava partisine ya da dans

salonuna çağırdıktan sonra... Özgür eskisinden de yalnız, bezgin, tükenmiş hissederdi kendini. İncir çekirdeğini doldurmayacak sohbeti kafasında evirir çevirir, yaptığı iki-üç espriye kendi başına güler, defalarca anlattığı bir öyküyü, bu kez biraz daha ustalıkla anlattığı için kıvanç duyardı. En sonunda, onu böylesine eften püften iletişim kırıntılarına avuç açmak zorunda bırakan Rio'ya lanetler okur, özyıkıcılığın doruğunda, kolayca elde edebileceği gövdesel avuntuların peşine düşer ve kapağı Afro-Brezilya Kültür Merkezi'ne atardı.

O an, her şeyden çok, Ernesto'nun dingin, huzurlu, eski müzikaller gibi acı-geçirmez ortamına gereksinim duyuyordu. Kaosun, cangılın, sambanın sızamadığı bir kaleye... Midesindeki kasılmalar henüz yatışmamıştı; genzi, kokainin de etkisiyle, cayır cayır yanıyordu. Şöyle, içinde iri iri buz parçaları yüzen, cennet kokulu bir papaya suyu... İki dolar yirmi sent! "Benim gibi bir çulsuzu ancak lanşonet paklar," diye düşündü. "On beş dakikada bir susayacağım nasıl olsa." O Novo Mundo'da (Yeni Dünya'da), kırk sentlik bir kahve ısmarlayıp yeşil kaplı defterin başına geçmeye karar verdi. *Sıfır Noktası*'nı kaldığı yerden sürdürmeliydi.

Yirmi yaşlarında bir melez, kaldırıma serilmiş, Yeni Dünya'nın kapı yerine geçen sütunlarından birine yaslanarak uyuyakalmıştı. Şaşılacak ölçüde yakışıklıydı yüzü, sokakta yaşayan birinden hiç umulmayacak bir masumiyet, küçük bir oğlan çocuğu ifadesi taşıyordu. Üzerine bir yorgan örtüp, yanağına "iyi uykular" öpücüğü kondurmak geçti içinden. Yamru yumru basamağı tırmanmıştı ki genç adamın bacaklarının ölü yunuslar gibi şişmiş olduğunu gördü. Fil hastalığı! Kurak mevsimde, sokak insanlarının bacakları sukabağı boyutuna varıncaya dek şişer, cılk yaralarla kaplanırdı. Hastalığın son aşamalarında artık yürüyemez, lokantaların, lanşonet'lerin önüne postu sererek, hayatlarını, Âdemoğlunun pek kısıtlı, pek güvenilmez merhametine emanet ederlerdi. Üç-dört ay olmuştu o güzel yüzlü, bakımlı,

makyajlı kadına rastlayalı. Aynı sütunun önünde, kaykaya benzeyen tekerlekli bir tahta parçasında oturuyordu; belden aşağısı yoktu. Bembeyaz, lekesiz tişörtünde "İSA SENİ SEVİYOR" yazılıydı. Dünyayı döndüren gücün sevgi ve iyilikseverlik olduğuna inanan Tolstoy'du, değil mi? Gene duaya başlamıştı Özgür; yaralı-bereli, özellikle de bir uzvu eksik insanlarla her karşılaşmasında, denetleyemediği bir dürtüyle aynı sözleri tekrarlardı. Üçer defa. Artık pek medet ummadığı kişisel tanrısını ONLARIN yardımına çağıran yalın bir nakarat. Kimi günler, öyle sık yoluna çıkıyorlardı ki upuzun bir yürüyüş boyunca dua etmekten başka hiçbir şey yapamıyordu. Bir psikolog, Rio'yu görmemiş bir psikolog, kolaylıkla "iğdiş edilme korkusu" diye açıklardı durumu, ve ne yazık, haklı olabilirdi.

Sendeleyerek içeri girdi. Baş dönmesi ve bulantıyla savaşarak, mangalda kül bırakmayan, kovboy özentisi adımlarla ilerledi. (Bu tür yerlere girerken hep yaptığı gibi.) "Yeni Dünya," üç yıldızlı Rio otellerinin gözdesi, çalımından geçilmeyen adına karşın, lanşonet'lerden yalnızca bir gömlek üstün, salaş bir yerdi. Dört-beş kırık dökük masa, kirden griye dönmüş, fayans kaplı duvarlar boyunca tek sıra biçiminde dizilmişti. Bir dehliz gibi ince uzun, basık tavanlı, günün her saatinde karanlık olan lokantayı denizaltıya benzetirdi. "Nautilus" adını takmıştı bu yüzden. Diplere doğru yürüdükçe keskinleşen yanmış içyağı, çürük portakal ve bira kokusuna, kilitli tutulan tuvalet kapısının altından sızan sular da eklenince, pek iştah açıcı bir yer sayılmazdı doğrusu. İki adım ötedeki Ernesto'ya nispet yaparcasına, Yeni Dünya'nın müşterileri berduşlardan, kulağı kesiklerden, kadın satıcılarından, kodes kuşlarından oluşurdu. Kendilerine yasadışı bir hava vermeye çalışan iyi aile çocuklarının, sade suya tirit orta-sınıf serserilerin tersine, bunlar, sıradan görünmek için canlarını dişlerine takan gerçek suçlulardı. Açık vermezler, suçüstü yakalanmazlar, tepsi gibi dümdüz, derinliksiz dünyalarını, silahlarının üstünde ustalıkla dengelerlerdi. Bir de polisler gelip gi-

derdi Yeni Dünya'ya. Pazar payı yüzünden ölesiye kapıştıkları "suçlu"lardan tek ayrımları, silahlarını uluorta sergilemeleriydi. Aynı karanlık, mezar gibi gözler, iktidar zevkiyle sarhoş, insan kanıyla gırtlağına dek doymuş bakışlar... Düzenle düzendışılığın etle tırnak kadar ayrılmaz olduğunu Rio göstermişti ona. Bir zamanlar, filmlerden kapma bir romantizmle yücelttiği yasadışı dünya, artık gündelik yaşamının tiksindirici, sıradan bir ayrıntısıydı yalnızca.

Özgür, gözlerini önünden ayırmadan, bir çırpıda ortalığı kolaçan etti; ne eksiği, ne fazlasıyla kayda aldı. Pazar akşamının görece huzuru buraya da sinmişti; en dip masada oturan, tamamı zenci, kendi halinde ayyaşlardan oluşan topluluk dışında kimsecikler yoktu. Onu yapış yapış, yağlı, alaycı bakışlarla süzmeyen tek garson, Armando, upuzun tezgâhın berisindeydi. Mutfaktan henüz çıkmış cochiba'ları -manyok ununa banılarak kızartılan tavuk butu- bir tepsiye yerleştiriyordu. İki yıldır bir kez olsun kazıklamamıştı Özgür'ü, parasının üstünü geciktirmeden, eksiksiz getirmiş, Portekizce'sinin içler acısı olduğu günlerde sabırla menüyü öğretmiş, hatta çeklerini yazmıştı. (O zamanlar yüzde binin üzerindeki enflasyon yüzünden nakit para kullanılmıyordu.)

Beyaz kâğıt örtüsü önceki müşterilerden kalma dev salça lekeleriyle dolu bir masaya, gölge kadar sessiz, usulca ilişti. Tuvalete ve ayyaşlar topluluğuna sırtını dönmüştü. Ne yaparsa yapsın, kendini görünmez kılamıyordu! Daha soluğunu toparlamaya fırsat bulamadan, sözcükleri ağzının içinde sıcak patatesler gibi yuvarlayan, sert, çatlak bir kadın sesi duydu.

"Hey, şuraya bakın! Bizim GRİNGA gelmiş. Biliyor musunuz, bunun zenci bir sevgilisi var!"

Roberto'yla birlikteyken, hemen her gece Lapa'nın barlarında karşılaştıkları, yaş sınırından emekliye ayrılmış hayat kadınıydı bu. *Kırmızı Pelerinli Kent*'in figüranlarından biri. Eksik kalan rastlantılar halkası tamamlanmıştı sonunda. Bu kadınla Ö. arasın-

da geçen kurgusal bir konuşmayı, Nelson Mandela'nın başkan seçilmesi onuruna Santa Teresa'da verilen partiyi anlattığı bölüme yerleştirmişti. Gerçekten de böyle bir kutlamaya katılmış, yığınla "Afro-Brezilyalı" arasında ırkçılık hakkında atıp tutmuştu, ama o gece o kadar sarhoştu ki, kiminle ne konuştuğunu kesinlikle çıkaramıyordu. Sırtını dönmeden, yalnızca başını çevirerek, belli belirsiz, kuru bir selam verdi. Armando'nun bakışlarını yakalamayı başaramamıştı. Bir sigara yaktı. Arka masada her kafadan bir ses çıkıyordu; "preto", "negro" gibi zenci sözcüğünün çeşitlemeleri çalınıyordu kulağına. Bir buçuk yıldan fazla olmuştu Roberto'dan ayrılalı; ama anlaşılan, Lapa'nın karaderili ahalisinin gözünde onun dünya ahret sevgilisi olarak kalacaktı. Taparlardı Roberto'ya... Zenciydi, öksüzdü, alkolikti ve "ünlü bir aktör"dü -alt tarafı Ta Na Rua'nın başoyuncusuydu- beyazların dünyasına demirlemiş, su yüzeyinde kalmayı başarmıştı...

Özgür, az uğraşmamıştı onu belleğinden söküp atabilmek için; hatta Rio'da tanıdığı bunca insan arasından romanına sızamayan tek kişi Roberto'ydu. Rahatlıkla "psikopat" denebilecek, baldıran zehiri gibi acı, kara kara bulutlardan ve yıldırımlardan oluşan bir adamdı. Kendi deyimiyle "tecavüz dölü..." İki yaşındayken ölen annesi, evin beyinin kapatmasıymış. Ta Na Rua oyuncuları, onun Brezilya'da dans etmeyi beceremeyen tek zenci olduğunu söylerlerdi. Kısa boylu, çelimsizdi, yakışıklı sayılmazdı ama ateşböcekleri gibi yanıp sönen, nesnelerin üzerine bir konup bir kalkan gözleri, ona kendine özgü bir sevimlilik veriyordu. Ortak dilleri olmadığından yalnızca bedensel iletişime dayalı bir ilişki yaşamışlardı; bu da bütün iletişim biçimlerinin en şiddetlisidir. Özgür'ün, Rio'daki ilk ayları öylesine ıstırap dolu, kuru kalabalık içindeki yalnızlığı öylesine can yakıcıydı ki, bu gözü dönmüş adamdan, sinekten yağ çıkarırcasına, aşk, şefkat, ya da bunların yerine koyabileceği herhangi bir şey koparmaya çalışmıştı. Oysa bir tıkanma gibi yaşadığı her zevk anının bedelini, kat kat fazlası bir aşağılanmayla ödemişti. Gövdesine değer

biçmeyen, kolayca kandırılan, arzunun Bizans oyunlarından bütünüyle habersiz gringa, göz açıp kapayıncaya dek bir seks kölesine, haremin Ortadoğulu gözdesine çevrilmişti. Roberto, onu sıska omuzlarından kavradığı gibi, içinde tatlı tatlı can çekiştiği tutku zindanlarına itelemişti. Sayısız kez karşılaşmışlardı. Rio, ağına düşürdüğünü sürekli kapalı gözlerle zar atmak zorunda bırakan kent, sayısız kez yollarını kesiştirmişti. Partilerde, sinemalarda, konserlerde, hatta bir kere tam evinin önünde... Özgür'ün yok oluş şarkısının hep yinelenen karanlık temasıydı sanki. Her defasında baştan çıkarmıştı sert bakışlı gringa'yı. O geceden... Göğüslerini sıkıp kollarını yalvartana dek kıvırdığı geceden sonra bile... "Adam öldürmenin serbest olduğu bir kentte beni kötülük yapmaktan ne alıkoyabilir ki? Savaş koşullarında her şey mubahtır." Çerçeveletip vicdanına astığı slogan buydu işte. Son kez, pagan kökenli bir şenlik olan juninho'da, sabaha karşı, Santa Teresa otobüsünde burun buruna gelmişlerdi. Özgür'ün mermerden yontulmuşcasına kıpırtısız yüzünü, alaycı, kül yutmaz bakışlarla incelemiş, bıçak yarası gibi gülümsemişti: "Artık çok daha güçlüsün. Rio, gizli silahlarını keşfetmeni sağlamış. Ama eskisi kadar kırılgansın da. En korktuğun şeyi kovalamaktan bir türlü vazgeçmiyorsun, değil mi?"

Belleğinin karantina hücrelerinden birine kapattığı Roberto'dan geriye kalanlar, üzerinden hiç çıkmayacakmış gibi duran bir kirlenmişlik duygusu ve bitmez tükenmez prova gecelerinde, onu beklerken, tiyatronun ikinci katında tek başına geçirdiği saatlerdi. Derin çatlaklarla dolu sahnede sergilediği danslar, genzini yakan toz, adımlarının penceresiz, bomboş salondaki hüzünlü yankısı, siyah kadife perdeler, tek izleyicisi sıçanlar... Askılara asılmış sıra sıra kostümler, maskeler... Gerçek ile yalanın iç içe geçtiği, buram buram yapaylığın kanlı canlı, dirimsel, kendine özgü bir gerçekliğe dönüştüğü bir dünyaydı tiyatro. Karnavaldan sonra bile maskelerini çıkarmayan Rio'nun dört dörtlük bir eğretilemesi...

"Hey, gringa! Baksana buraya!"

Kurtuluş yoktu. Can sıkıntısıyla döndü.

"Baksana. Beni ırkçılıkla suçluyorlar. Sevgilinin zenci olduğunu söyledim diye. Sence de ben ırkçı mıyım?"

Afallamıştı Özgür. Doğrusu hiç ummadığı denli dişli bir soruydu bu. Yalnızca, "Hayır, neden?" diyebildi.

Kadın avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı.

"Gördünüz mü işte! Aldınız cevabınızı. Ben ırkçı filan değilmişim. Turca bile öyle dedikten sonra!"

Masadan bu kez, Türk ve Türkiye sözcüklerinin tınladığı bir kakofoni yükseldi. Ne olup bittiğini çıkaramıyordu, kendisiyle ilgili hummalı bir tartışmanın başladığını anlayabilmişti ancak. Soluğunu gürültüyle salarak sigarasından art arda nefesler çekti. "Lanet olsun! Cimrilik etmeyip Ernesto'ya gitseydim keşke!"

"Hey gringa, baksana. Ne kadar ketumsun sen böyle. Çok utangaç kızcağız bu, çok! Hele Türkiye'den yeni geldiğinde... Dans ederken bile yüzü kızarırdı. Şimdi açıldı biraz. Baksana, Türkçe'de 'cinzeiro' nasıl denir?"

Yüreğinin göğsünde kasıldığını hissetti. Duygusal zırhı bir anda delinivermişti. Güney Amerika'ya adım attığından beri, yani tam iki yıldır, hiç kimse, sevgilileri, iş arkadaşları, öğrencileri, Avrupalı dostları dahil hiç kimse anadiline ilişkin bir soru yöneltmemişti. Hem minnetle dolmuştu, hem de hınçla. Bir de o berbat, kül rengi yalnızlık duygusu...

"Küllük. Türkçe'de 'küllük' denir."

Kadın yanıtı dinlemedi. Tuzu kuru bir gringa'yı, bir karlar kraliçesini parmağında oynatabilmenin tadını çıkarıyordu. Erkekler masasındaki ender iktidar anlarından biriydi bu.

"Peki ya 'mon amour?'"

Masadan gevrek kahkahalar, sevişme iniltileri, şapır şupur öpücük sesleri yağmaya başladı. Dört bir yandan kuşatılmıştı Özgür; kendisine biçilen role, her zamanki gibi uysallıkla boyun eğdi.

"Sevgilim."

"Nasıl? Nasıl?"

"SEV-Gİ-LİM. Lütfen bir soru daha sorma bana!"

"Armando!" diye bağırdı. "Bana bir sütlü kahve!.. Lütfen."

Giderek çığırından çıkan tantanaya sırtını dönüp miğferini dış dünyaya kapadı. Kendini daha küçük, yoğun ve katı bir birim haline getirmek istercesine büzüldü. Yüreğine saat başı bir diken batıran bu kente karşı tek savunması kemikli omuzlarıydı sanki. Hiçbir zaman yırtık, hazırcevap, taşı gediğine koyan biri olamamıştı zaten. Bütün sıkılgan ya da açık yürekli insanlar gibi, kendisinden kat kat aptalların elinde kolayca oyuncağa çevrilirdi. Üstüne üstlük bir gringa'ydı; baston gibi katı, sıfır argolu Portekizce'si bar kuşlarıyla başa çıkamazdı. Sigara paketine uzanırken ellerinin titrediğini gördü. Brezilya'ya gelmeden önce, bunun yalnızca roman kişilerine ya da menapozun eşiğindeki kadınlara özgü olduğunu sanırdı. "Gerçekten aşağılandım mı, yoksa artık iki-üç iyi niyetli takılmayı bile kaldıramıyor muyum? Sinirlerim iyice zayıfladı." Küllükte kendi başına yanıp duran ilk sigarasını çoktan unutmuştu.

Neyse ki, Yeni Dünya'ya giren on iki-on üç yaşlarındaki bir içim su mulata, Özgür'ü ilgi odağı olmaktan kurtardı. Bütün Rio'lu yaşıtları gibi, akıllara durgunluk verecek denli açık giyinmiş, yüzüne bir ton boya sürmüştü. Mor rujlu etli dudakları mürdüm eriğini çağrıştırdı Özgür'e. Bir dişi panter edasıyla, yaylana çalkalana yürüyordu, saçlarını alev almış bir şal gibi savurarak. Yoluna çıkan her erkeği, gözünün yaşına bakmadan yatağa atmaya kararlı görünüyordu. Büstiyerinden taşan göğüslerini, dolgun, dipdiri kalçalarını müthiş bir pervasızlık ve cüretle sergiliyordu; yeniyetme gangsterlerin son model tabancalarını sergileyişleri gibi. Masumiyetini çok erken yitirmiş, mirasyedilere özgü bir savurganlıkla ortaya serilmiş bu beden Özgür'de -herhalde bir tek onda- hüzün uyandırdı, Rio'nun, birbirinin klonuna dönüşmüş bütün kadınları gibi, aslında kendisinin ol-

mayan bir arzuyu taşıyor; kentin dikte ettiği bir iktidar düşkünlüğünün, etin asla doyurulamayan çağrısının sözcülüğünü üstleniyordu. Tellere asılı bir kukla gibi, kendi cinselliğinin bağlarıyla kıskıvrak yakalanmıştı. Elden düşme fantezilerin peşinde Rio'ya koşan turistler, onu gördüklerinde cüzdanlarını okşamaya başlarlardı. Oysa gerçek bir profesyonel değildi; zaman zaman maddi gereksinimden, çoğunlukla da azıcık heyecan ya da değişiklik uğruna gövdesini satışa çıkarsa da... Favela'lı çoğu kız gibi bir gündüz güzeliydi. Varoşlarda sürgün veren bir hercaimenekşe...

Utangaç Armando dışında bütün garsonlar, kan kokusu almış kurtlar gibi, zenciler masasına doğru yürüyen kızın kalçalarını izliyorlardı. Popo çizgisinin üç-dört santim üzerinde kalan şortu, orasından burasından kesilmişti. İç çamaşırı türünden kısıtlamalara alışkın olmadığı apaçıktı. Çilek kırmızısı bir rujla "WANTED" yazılmıştı akıl çelici kavuncukların üzerine. Gülümsemekten kendini alamadı Özgür. "Elbette, WANTED güzelim. Bulunmaz Hint kumaşı filan değil ama gene de dünyanın en WANTED şeyi sunduğun."

Armando'nun narin gölgesini yanı başında duydu. Kadın eli gibi yumuşak, herhangi bir biçimde zarar vermekten ödü kopan bir el, fincanı usulca masaya bıraktı. Gözlerini kaldırdı Özgür; gülümseştiler. Halden anlayan, sırdaş, masum gülümsemeler... Hafif kamburumsu, sırım gibi bir melezdi Armando; kıvır kıvır saçları, upuzun siyah kirpikleri vardı. Bir minyatür gibi ince çizgilerle çizilmiş, dışa kapalı bir acıyı yansıtıyordu yüzü, henüz dinmiş bir fırtınayı... Onda belli belirsiz bir Ortadoğululuk seziyordu Özgür; belki de zenci atalarının arasına, yüzyıl başlarında Latin Amerika'ya göçen Suriyelilerden, "El Turco"lardan biri karışmıştı.

Fincanı iki eliyle kavradı ve beynini düşüncelerden arındırdı. Azıcık höpürdeterek -görgü kurallarına uymasını gerektirecek bir izleyicisi yoktu ne de olsa- sıcak kaymağı dilinin üzerinde yu-

varlayarak, neredeyse soluk bile almadan içip bitirdi. Yeniden tere bulanmış, o korkunç susuzluğundan kurtulamamıştı; ama midesi yatışmıştı en azından. Sigaraları ve yalnızlığıyla baş başaydı sonunda.

Turistik Copacabana barlarının tersine, tropiklere ilişkin en ufak bir ayrıntı yoktu burada; balık ağları, alacalı bulacalı papağanlar, deniz kabukları, naif Bahia resimleri vb. Sıvaları yol yol çatlamış duvarlarda bir Japon minyatürü asılıydı. Kiraz bahçelerinde gezinen bir kadın durgun durgun gülümsüyor, biraz şaşkın bakışlarla, Yeni Dünya'nın çılgınlıklarını izliyordu. Onun yanı başında ise Dünya Kupası günlerinden kalma bir Brezilya bayrağı vardı. İki yanından hafifçe basık kürenin -yeryüzünü simgeliyordu herhalde- üzerindeki flamada "Düzen" ve "İlerleme" yazılıydı. Özgür'ü iki yıldan sonra bile güldürebilen, olağanüstü bir ironi!

Üç minareli bir camiyi andıran dev salça lekesine dadanmış sinekle oyalandı bir süre. Masaların arasından yol açа açа ilerleyen taze kahve kokusunu algılıyordu. Bir tane daha içse miydi? Yeşil kaplı defteri çıkardı çantasından.

Kişisel tarihine derinlemesine bir bakış atmak istediğinde, son iki yılı önündeydi. Dokunmuş, örülmüş, cilalanmış, kesilip biçilmiş anılar... Yarıda kalmış öyküler, birinci tekilden itiraflar, alıntılar...

Toplumsal olayların rüzgârlarıyla buğday tarlaları gibi, bir o yana, bir bu yana savrulan Brezilyalılar, Anneler Günü, Ayrton Senna'nın ölümü; Sevgililer Günü'nden sonra, bir başka toplu çılgınlığa kapılmışlardı: Dünya Kupası. Milli maç günleri resmi tatil ilan ediliyor, öğlen ikiden sonra otobüs seferleri duruyor, bütün dükkânlar kapanıyordu. Koca bir ülke, yediden yetmişe, sarıya bürünüyor; her boyda bayrakla donanıp gürültü çıkarmaya yarayan her nesneyi, borazan, davul, dümbelek, düdük, kaynana

zırıltısı vb. kapıyor; havai fişekleri, konfetileri, biraları istifliyor; en az yirmi kişilik topluluklar halinde evlere, barlara, lokantalara, dev ekranlı konser salonlarına doluşuyordu. Milli maçı tek başına seyretmek insanoğlunun başına gelebilecek en korkunç felaketlerden biri gibi algılandığından, bana bile sağdan soldan davetler yağmıştı.

Bir temmuz ikindisiydi. Yağmur, kenti bütün pisliklerinden arındırmak, çözüp dağıtmak istercesine yağıyordu. Sokaklarda in cin top oynuyordu. Ulaşım durmuş, kepenkler kapanmış, evsiz barksızlar bile çoktan bir yerlere kapağı atmışlardı. Rusya maçı yarım saat içinde başlayacaktı. Bense evime, bu hengâmeden kurtulabileceğim tek yere varmaya çabalıyordum.

Cinelândia'da, bir sinemanın girişinde rastladım o... Ona... (Adını, onu betimledikten sonra koyayım.) Bir karışı bulan çamur birikintisine boylu boyunca uzanmıştı. İğne gibi keskin damlalar yüzüne vuruyordu. Belki henüz can çekişmiyordu ama yaşamın kıyısından geri dönülemeyecek denli açılmıştı. Açlıktan ölmek üzereydi. Gövdesi, ruhuna ihanet etmiş, son yediğini geri yollamıştı. Gücünün son kırıntısıyla, kendi kusmuklarına uzanmaya çalışıyordu. Yeniden, bir kez daha yiyebilmek için.

Hiç kimse dönüp bakmıyordu ona. Issız alandaki üç-beş kişi maça yetişme telaşındaydılar, zaten alışkındılar ölümün çeşit çeşit sahnelenişine. Yalnızca ben, kemik rengi kesilmiş yüzümle, sağanağın altında öylece, kıpırtısız duruyordum. Taşlaşmıştım sanki. Ne ağlayabiliyor, ne de bağırabiliyordum; sessiz bir çığlık yumruk gibi takılıp kalmıştı gırtlağıma. Yıllar önce gördüğüm bir filmi hatırlamıştım. (Gerçeğin karşısında kurgu! Teke tek bir karşılaşmadan ne ölçüde kurtarabilir ki insanı?) Filmin Amerikalı kahramanı, tropiklerin orta yerindeki gözden ırak bir otelde, ömrü boyunca gördüğü en korkunç açlığı anlatıyordu: insan dışkıları arasında henüz sindirilmemiş parçalar arayan bir yerli... Günlerce midem bulanmıştı, açlığın bundan daha keskin bir anlatımı olabileceğine inanamazdım. Oysa Rio sokaklarının çıplak

gerçeği, en acımasız imgelemden bile daha acımasızdı. Açlığın resmini, iki-üç çekiç darbesiyle beynime kazımıştı işte.

Cinelândia'da, Brezilya-Rusya maçının başlamasından yarım saat önce, yani zamanın ve uzamın belirlenmiş bir noktasında yoluma çıkan o adamı anlatmak, herkese anlatmak zorundayım. (İster dinlesinler, ister dinlemesinler.) Gırtlağıma takılıp kalan çığlığın bedeli ödenmeli. Dakikalar boyu onu seyredip hiçbir şey yapmadan yoluma devam ettiğim için lanetlendim ben. Yapılacak bir şey olmadığı için, bir kaşık bulup ona kusmuğunu yediremediğim için, bütün büfeler kapandığı, zaten bir poğaça fazlasıyla geç kalmış olacağı için, çantamdan bir silah çıkarıp bu acıyı çabucak sona erdiremediğim için... Ona verebileceğim ne vardı? Ondan esirgeyebileceğim? Yoluma devam ettim çünkü kendime bir misyon yüklemiştim. Kendi ölümümü erteleyecek bir gerekçe...

Oysa şu an, önümdeki beyaz boşluğa sıraladığım harflere bakıyorum, o adamı göremiyorum. Onu anlatacak bir dilden yoksunum henüz. Yeterince güçlü, yeterince gaddar, yeterince merhametli değilim. Yeterince aç kalmış değilim. Sözcükler ona yaşamını geri veremez, ama en azından adını iade edebilir: O bir İnsan'dı.

Birdenbire çok tuhaf bir duyguya kapıldı; sanki kendi cümleleri ansızın yazarlarına doğru dönmüş, onu izlemeye başlamışlardı. Kalemini kaptı, sayfanın üzerine dev bir çarpı işareti attı. Bir tek cümle yazdı sonra:

"Kendimi olduğumdan daha büyük göstermek için yazıyorum, çünkü... çok, çok küçüğüm."

Kasaya doğru yürürken, evsiz barksız, ama üstü başı temiz bir kadın, Yeni Dünya'ya girdi ve sesini hafifçe yükseltti: "Bana

bir yemek ısmarlamak isteyeniniz var mı?" Otobüstekilere fazla biletleri olup olmadığını soran mahcup bir üniversite öğrencisi gibiydi; ölçülü, görgülü, ince... Hiç kimse yanıtlamadı; yalnızca Özgür utanç içinde gözlerini yere indirdi. "Teşekkürler," dedi kadın başını eğerek, sessizce çıktı. Önemsiz rolünü kazasız belasız tamamlayan bir figürandı sanki. Sarhoşlar masasından, feleğin çemberinden geçmiş hayat kadınının sesi duyuldu.

"Burası Üçüncü Dünya filan değil, Sekizinci Dünya! Sekizinci!"

Bacakları şişmiş genç adamı süzerken hak verdi kadına. Sütunun önünde bir dölüt gibi kıvrılmış uyuyordu. O mucizevi, saf, el değmemiş ifade silinmemişti yüzünden. "Baldırı çıplak bir halk bu, yalnızca kendi parıltısıyla giyinen... Kaynağı belirsiz bir yaşama sevinciyle yetinen... Oysa yaşam diye belledikleri bir kandırmaca. Genelgeçer bir mutluluk yutturmacası."

Armando'ya hoşça kal demediği için pişman olmuştu. Cezaevinde son gününü geçiren bir mahkûm duygusallığı gelmişti üstüne; hoş izlenimler bırakmak istiyordu ardı sıra. Yeni Dünya'ya geri döndü. Armando ile öteki üç garson, melez kızla birlikte, zenciler masasının tepesine dikilmişlerdi. Hepsi birden, lokantada kim var, kim yoksa kahkahadan kırılıyordu. "Ben kim oluyorum da gerçeğin kendi tekelimde olduğunu sanıyorum? Herhalde Rio'da mutluluk konusunda ağzını açacak son kişi benim!" Kahve makinesinin önündeki kominin dikkatini çekmeyi başardı; WANTED kalçalara muz soyarmış gibi bakan çocuğu, bir kâğıt bardağa süt doldurması için ikna etti. Karşı kaldırımda korkuyla bağıran yavru kediye doğru yürürken yaşamdan hiçbir beklentisi kalmamış, yaşlı çok yaşlı bir kadın gibi hissediyordu kendini.

RIO SOKAKLARINDA BİR YOLCU
RIO'NUN MELEZ KADINLARI

Yeryüzünde melez kadınlara ait bir metropol varsa eğer, bu yalnızca Rio de Janeiro olabilir. Kentin herhangi bir yerinde, günün herhangi bir saatinde çekilecek fotoğrafın vazgeçilmez ayrıntısıdır mulata. Kıvır kıvır saçları, etli dudakları, giysilerinden fışkıran dolgun kalçaları, boynundaki haçıyla varoşlu melez kadın... Lanşonet'lerde görürsünüz onu; bara dayanmış, fıçı birasını yudumlarken, sağa sola laf yetiştiriyor; kilise önlerinde, yüzünde nurlu bir anlam, bağış topluyor... Süpermarketlerde; etteklerine tutunmuş boy boy çocuklar, beşer kiloluk fasulye paketlerini sırtlanmış... Copacabana kaldırımlarında; savaş boyalarını sürmüş, silahlarını kuşanmış, file çoraplar, dizüstü çizmeler, deri tangalar vb. Samba kasetlerinin kapağında; yarı çıplak, kafasın-

da boyundan uzun papağan tüyleri; mutlu, kocaman gülücükler saçıyor ve var gücüyle kalçalarını sallıyor. Karanlık bastıktan sonra varoşlara kalkan tozlu otobüslerde; on iki saatlik hizmetçilikten sonra yarı ölü; gözleri iki kurumuş kuyu; elindeki sefertasından akşam yemeğini yiyor. Kumsallarda görürsünüz onu, en çok da kumsallarda... Okyanus dalgalarının sahile bıraktığı bir denizkızı gibi... Islak saçlar, hindistancevizi sütü kokan dudaklar, üstünkörü sarılmış bir pareo; eli açık, kalender, kıpır kıpır kalçalar; ışınlarla okşana okşana şımartılmış bir ten... Sanıldığının tersine, güzel değildir Rio'lu melez kadın; yani Batı ölçütlerine göre güzel değildir. Şişkodur, kısa boyludur, bastıbacaktır... Ama öyle sersemletir ki karşısına çıkanı, çekiciliğini öyle pervasızca dayatır ki, Rio'da Kadın, mulata'ya dönüşür.

Yaşamın, her sabah yeniden başlayan ölümüne bir kapışma olduğu kente, rahatına düşkün, semirmiş gringa'yı çekenler bu kadınlardır işte. Yeşil dolarları konfetiler gibi saçmasını sağlayanlar... Tam bir keşmekeş içindeki üçüncü dünya metropolünü, göz açıp kapayıncaya dek tropikal bir adaya çevirirler. Altın renkli kumsallar, palmiyeler, deniz kabuklarıyla dolu, artık yalnızca turistik afişlerde var olan düşsel bir adaya...

Kıvrak, ritmik adımlarla yürürler hep, başlarında hevenk hevenk muzlar taşır gibi, ağır çekim samba yapar gibi... Akılları bir karış havada, telaşsız, acelesiz... Kollarını açmış bekleyen, görünmez bir sevgiliye doğru... Kulaklarında büyüleyici bir şiirin fısıltıları, boşluktaki tutkulu aynaya gülümserler. Kadınlıklarının sonsuzca bilincinde, hiçbir zaman kendilerine ait olmamış bedenlerini bütünüyle sahiplenmiş... O müthiş iktidarlarının, bir kır çiçeği kadar kısa ömürlü iktidarlarının zevkiyle yarı sarhoş, cennetten daha değerli yasak meyveler vaat ederler.

Plantasyonlarda öğrenmişlerdir gövdenin korkunç talanını... Değerini ve fiyatını... İlk eğitmenleri kamçıdır. Dünyaların dünyasının kalçalarında mayalandığını; tarihi yazan kalemin değil ama yaşamı söndüren tekerleğin bacaklarının arasında ba-

rındığını bilirler. Şarkı sözleriyle duygulanıp içten gözyaşları dökseler de, futbolculardan iyi kalpli İsa'ya, sayısız ilaha tapsalar da, pörsüyene değin bir erkekten ötekine paspas olsalar da, aslında bilirler. Kamçının öğrettiğini beden hiç unutmaz.

Çetin cevizdir Rio'nun melez kadınları. Yatağa atmak istedikleri erkekleri baştan aşağı süzmekten, mavi mavi, çipil çipil bakan turistleri elle taciz etmekten, sokağın ortasında işemekten çekinmezler. Bağıra çağıra konuşur; saç saça, baş başa kavgaya tutuşur; polislere, otobüs şoförlerine, patronlarına, kocalarına kafa tutarlar. Belki bu yüzden, şiddet ve AIDS kurbanları sıralamasında dünya birinciliğini kimselere kaptırmazlar. Tek odada üç kuşak büyüdüklerinden, cinsellikleri utanma sıkılma tanımaz. Daha on beşini çıkarmadan, aşk gecesi yadigârı bir bebekle kalakaldıklarında, ne kin tutarlar, ne de yas. Her yeni düş kırıklığında, her yüzüstü bırakılışta, her çocukta kadınlıkları daha bir pekişir sanki. Kadından başka bir şey olmalarına izin verilmeyen bu kentte, onlar da sonuna dek kadın olmuşlardır, SALT-KADIN...

Bir ömür boyu ölümle samba yapan, kara tenli, kara gözlü, kara saçlı mulata... Onun kopkoyu, depderin, silinemez karanlığı bedenindedir. Yalnızca bedeninde... Ruhu yoktur çünkü. Çoktan elinden alınmıştır.

SIFIR NOKTASI

Bırakın, ölüler ölüleri gömsünler.
Kitab-ı Mukaddes

Karınca yuvası gibi evsiz barksız kaynayan Lapa'da saatini çantasından çıkartamazdı, ama altı suları olduğunu kestirebiliyordu. Uzak gölgelerle dolu bir akşam çoktan başlamış, sokaklara bir sessizlik çökmüştü. Fırtına öncesi gibi değil de, sanki fırtınayı da içeren bir sessizlik... Gecenin belirsiz, sıkıntılı işareti... Az sonra ihtiyar gözkapaklarını kapayacaktı dünya.

Yol ayrımında durmuş, kararsızlık içinde sağa sola bakınıyordu Özgür. Önünde iki seçenek vardı: Ya Gloria Caddesi boyunca Flamengo Körfezi'ne doğru yürüyecek ya da sinemaları, gece kulüpleri, açık hava birahaneleriyle ünlü Cinelândia Alanı'na gidecekti. Cinelândia... Sinema Ülkesi...

Bir afiş çarptı gözüne. "YILIN MÜZİKALİ: ROMEO VE JULYET" Broadway deneyimli, anlı şanlı yönetmen Sergio

Mancini, bu "hiç eskimeyen trajediyi," yaşamı bir müzikal sanan Rio'lular için uyarlamıştı. Favela'lı, ama her nasılsa suça bulaşmamış, karaderili Romeo ve İpanema'lı, süt beyazı, masum Jülyet... Tenin çağrısı söz konusu olduğunda, gerçekten de sınıfsal ve ırksal ayrımlar yok sayılabiliyordu bu kentte; ama yalnızca teni doyurmak adına. Geçenlerde çağdaş bir Romeo-Jülyet öyküsüne gazetenin suç sayfalarında rastlamıştı. Turano favela'sından bir bandito, rakip çetenin reisiyle işi pişiren, bu arada yüklüce kokaini de iç eden İpanema'lı sevgilisini (üniversite mezunu, meslek sahibi, varlıklı vb.) Turano'ya gelmeye ikna etmiş; "Duman Ağzı" denilen alanda, korkunç işkencelerle, ellerini, dilini, kulaklarını keserek öldürmüştü. Olay, Turano'lu Romeo bir silahlı çatışmada öldürülünceye dek aylarca gizli kalmıştı. "Ah, aşk! Dünyayı döndüren güç!" Yarım gülümsemesiyle afişi inceliyordu Özgür. Aradığı isim tam karşısındaydı: Eli Vitor de Santos. Romeo rolünde...

Sinema Ülkesi anavatanıydı Eli'nin. El fenerinin cılız ışığıyla, Özgür'e kılavuzluğunu yaptığı dünya, Cinelândia'nın neonsuz, tabelasız, izbe barları, eşcinsel kulüpleri, sado-mazo şovlarıydı. Cuma akşamları, Afrika dansları dersinden çıkar; bir lanşonet'te taze hindistancevizi suyu içip bıçak parıltılı gecelere doğru yola koyulurlardı. Kimsenin dönüp de Özgür'ün yüzüne bakmadığı, sigara ve marihuana dumanına boğulmuşla buram buram terli erkek gövdesi kokan, arzu kılığına bürünmüş Azrail'in kol gezdiği kadınsız barlar... Sıfır numara tıraşlı, zincirli, kamçılı yarı-çıplak zenciler; değme kadına taş çıkartacak, tangalı, file çoraplı travestiler; havuç uzunluğunda yapay tırnakları, yastık genişliğinde kalçaları olan hormon fıçısı şov kraliçeleri... Bir keresinde, göbeği neredeyse bacaklarına değen bir kraliçenin yapay penislerle yaptığı gösteriyi seyrederken fenalık geçirmişti Özgür. Eli, kahkahadan kırılarak onu kucaklamış, dışarı taşımıştı. "Ah zavallı Türk kızı! Sana ağır geldi besbelli!" (Kraliçe gündüzleri bir devlet lisesinde tarih dersi veriyormuş; geceleri

bol kepçeden et sunan kulüp de, saat ona dek vejetaryen lokantasıymış.) Bazı geceler, Eli'nin canı "normalcilik" oynamayı çeker, âşığından kopardığı parayla beş yıldızlı İpanema barlarına götürürdü onu. Hep kucak kucağa oturur; yarı-şaka, yarı-ciddi oynaşlara girişirler; Rio'da bile aşırı kaçan danslar sergilerlerdi.

Bütün bunlar Juninho Gecesi son bulmuştu. Mumlarla, kandillerle dolu balonların gökyüzünde birbiri ardına patladığı pagan şenliği Juninho Gecesi... "Birazdan oradayım. Şimdi çıkıyorum," demişti Eli telefonda. Ne kadar beklemişti o birahanede acaba? Belki dört, belki beş saat... İpini koparmış toplulukların taciz sağanağı altında, imaları, alayları, bedeninde ıslak sülükler gibi dolanan bakışları görmezden gelerek... Son Santa Teresa otobüsüne yetişmek için fırlamış, alanda sokak çocuklarının saldırısına uğramış, bir soygun girişimini sağ salim atlatmış ve Eli'ye aldığı doğum günü armağanını, Oscar Wilde'in *De Profundis*'ini çöpe atmıştı. Sonra da Roberto'yla karşılaşmıştı.

Cinelândia'ya sapmadı. Gloria'nın katıksız serserilerini, pazar akşamları Hollywood filmlerine akın eden çakırkeyif kalabalığa, kokain arsızı, taşkın muhallebi çocuklarına yeğlerdi. Gece ilerleyip de sokaklar yalnızca eşcinsellere kalmadan önce, ilk gençlik yıllarının pazar günlerini hatırlatıyordu bu alan ona. Okyanusun öbür kıyısında bile kurtulamadığı o boğucu yılları... Ailecek gidilen piknikler, ayçekirdekleri, siyah-beyaz ekrandaki Amerikan dizileri, bitmek bilmeyen ev ödevleri, kısıtlamalar, yasaklar, söylevler, cezalar... Acemi öpüşlerin hoyratlığı, annesinden aşırdığı Parliament paketleri, bir çift topuklu çizme, ilk caz plakları ve arkadaş evlerindeki, gürültülü patırtılı cumartesi öğleden sonraları... Gülümseme provalarını keyifle izleyen aynalar ve dudaklarıyla birleşen sırmalı camın umutsuz soğukluğu... İç çamaşırındaki kan lekeleri, yeniyetme bedeninde kök salan utanç... İçinde ölme isteği uyandıran aşklar... Ve hep yarı-karanlık, hüzünlü bir arayış... Yaşam başka yerlerde, başkalarının, onu koparıp alabilenlerin elindeydi. Dağınık saçlı, sert bakışlı, korku içindeki

bir kızın, bir kadına dönüştüğü yıllar... İnsanların dünyasına doğru yokuş aşağı bir kayış... Artık biliyordu. Amazonlar'a dek kaçsa da, kendini yanında götürecekti. Küf kokulu, yüklü bir geçmiş bohçasıyla birlikte... Uzak kıyıların ağaçları, başka hiçbir şey öğretmediyse bile, bunu öğretmişti en azından.

Gloria Caddesi'nin ilk birkaç yüz metresini koşar adım geçti. Karanlığı, cinayeti, yıkımı iyi tanıyan bir yerdi burası; hayat kadınları, gaspçılar, ellerinde şırıngalarla soyguna çıkan AIDS'liler, çöplükler, yıkık dökük evler, izbe bekâr pansiyonları, saat başına yatak kiralayan motellerle doluydu. Santa Teresa'ya bir kobra yılanı gibi kıvrıla kıvrıla tırmanan, kimsenin kullanmaya cesaret edemediği yolun başında küçük bir balık lokantası vardı. İyi cins Arjantin şarapları ve morina balığı sunar, yalnızca mum ışığıyla aydınlatılırdı. Bütün masaları çift kişilikti. Kapıdaki iki dev meşalenin arasından kendini geçirecek bir şövalye bulamamıştı henüz Özgür. Zaten artık etin her türünden tiksiniyordu, çatalını bir cesede saplama düşüncesi midesini ağzına getiriyordu. Lokantanın az ötesinde, Rio'nun en ünlü seks oteli, altı ya da on iki saatliğine tutulan odalarda, piyanodan saunaya, porno kasetlerden kamçıya dek, çiftleşme eyleminin gereksinebileceği her türlü araç gereci sunuyordu. Flamengo Körfezi'nin başladığı bu noktada, Gloria ansızın değişiyor; kirli, tozlu bir viranelikten geniş, ferah, ağaçlıklı bir caddeye dönüşüyordu.

Sokaklar canlanmaya başlamıştı. Kozasından çıkmaya hazırlanan tropikal gecenin sabırsız devinimleri... Sesleri, görünümleri, kokuları emerek ağır ağır yürüyordu Özgür, geceye doğru... Ilık, şerbetli, su kıvamındaki hava, ıslak bir öpücük gibi dudaklarına kapanıyor; günün son ışıkları kaldırımlardan sekiyordu. Yol boyunca, saatler önce dağılmış Gloria pazarından geriye kalan çürük mangolar, papayalar, muzlar, jaca ve hindistancevizi kabukları, ilk zamanlar mangal odunu sandığı, kurumuş dalları andıran manyok kökleri saçılmıştı. Kasalar, meşrubatlar, üç-beş kamyonet, sağdan soldan duyulan samba ezgileri... Kör-

feze yaklaştıkça, daha şık, daha açık tenli, daha öfkesiz insanlar görüyordu. Portekiz tarzı bitişik nizam villalar, demir parmaklıklarla çevrili dev apartmanlar, klimalı dükkânlar, palmiyeler başlıyordu yavaş yavaş; lanşonet'lerin kalitesi giderek artıyor; Rio kartpostal kılığına bürünüyordu. İşyerlerinin amblemini taşıyan bir örnek tişörtler giymiş iki genç geçti yanından. Sonuna dek açık el radyosundan maç yayınını dinliyorlardı. Yüzüne yoğun bir bira bulutu savurarak laf attılar: "Hey. Minas peyniri! Sapsan takıl bize." Keyifleri yerindeydi; tuttukları takım bu hafta da kazanmıştı; ayda yüz dolara geberesiye çalıştıkları şirket pazar payını artırmıştı; Brezilya dördüncü kez Dünya Kupası'nı kazanmıştı. Eli ile Cinelândia'ya yürüdükleri bir gece, bardaktan boşanırcasına yağan yağmura dayanamayıp bu geçide sığınmışlardı. Kırk dakika kadar tir tir titreyerek beklemişler; zaten sırılsıklam olduklarından daha fazla ıslanamayacaklarına karar verip ustura gibi damlaların altında koşmaya başlamışlardı. "Dünyanın neresine gidersem gideyim, her yağmurda Rio'yu hatırlayacağım," demişti Özgür.

Üstgeçitten sonra cadde yeniden daralmaya başlıyordu. Deniz, bir sihirbazın değneği dokunmuşcasına ansızın yok oluyor; kıyıya paralel yürüyen yolcu, Rio'nun benzersiz topografyası sonucu, birdenbire kendini körfeze sırtını dönmüş buluyordu. İşte burada, Guanabara Körfezi ile yollarının ayrılacağı noktada, kumsala indi. Uçsuz bucaksız çölün başlangıcındaki bir atlı gibi, durgun suları izledi uzun uzun. Benliğindeki sayısız Özgür'den biri, okyanusa, günbatımına, serüvene hâlâ âşıktı.

İnsan eylemlerinden çok uzakta, dingin ve yalındı okyanus, kendi dünyasına kapanmış, derin düşüncelere dalmıştı. Sonsuzluğa açılan bir kapıydı sanki Guanabara Körfezi ve hiçbir güzellikle yetinmeyecek denli engin gökyüzü, ufuktan da öteye uzanıyordu. Günbatımı... Yaşamın bütün görkemi ve sefaletiyle gurup

rengine büründüğü saat... Tropiklerde bir son, bir bitiş gibi yaşanmaz, asla hüzün uyandırmazdı. Coşkulu bir senfoninin ilk notaları gibiydi daha çok; eskimiş, köhnemiş, tüketilmiş bir düşü yeniden, baştan yaratıyordu. Saf ışıktan dokunmuş, incecik bir ağ atılmıştı göğün üzerine, bir tapınağın yarı-saydam perdesi gibi; altın ve erguvan renkli parıltılarla yanıp sönüyordu bulutlar. Kundağındaki geceyi taşıyan kocaman, karanlık kuş, uçları alev almış kanatlarını yavaşça açıyordu. Durgun, saf, berrak, ölümsüz gökyüzü...

Arkasına döndü. Kızıl pustan kefenine sarınmış cangılda küçücük bir benek gibi duran Mavi Tepe Favelası'na ve cılız kollarıyla kenti kucaklamaya çabalayan demirden İsa'ya baktı. Eve dönmeliydi artık. Karanlık bir anda bastıracak, onu gene gafil avlayacaktı.

Kendi kendine konuşan, kahkahalar, küfürler savuran, yüzü çıbanlarla kaplı bir berduş geçti yanından. Çamaşır ipleriyle bağlanmış yirmi kadar köpekle dolu bir el arabasını itiyordu. Bu adamla hemen her pazar karşılaşırdı. İçler acısıydı köpeklerin durumu. Kimi olanca gücüyle havlayıp yürekleri çift deriyle kaplı Rio'lulardan yardım umuyor, kimi kurt atalarının coşkusuyla uludukça uluyordu. Çoğunluğu, ise, protein gereksinimlerini karşıladıkları sokak insanları denli uysallıkla yazgısına boyun eğmişti. Gözlerini tek bir noktaya dikip yirmiye kadar saydı; hem ağlamaya, hem de kusmaya karşı geliştirdiği etkili bir yöntemdi bu. Farkında bile olmadan dua etmeye başlamıştı. Yoluna çıkan her şey, ölümün bu kentte bütün düşlerini gerçekleştirdiğini, cennet köşesine kavuştuğunu söylüyordu.

Catete Polis Karakolu'nun önünden geçerken yavaşladı, işinin ehli bir hırsızın ışık hızındaki bakışlarıyla çevreyi kolaçan etti. Her tarafını yaban otları bürümüş, bakımsız bir bahçenin ortasındaki gülkurusu renkli ahşap villada sekiz saat geçirmişti. Aç,

susuz, sigarasız, güneşin altında bırakmışlardı onu; kafasına bir silah dayamışlar; pinpon raketini andıran bir nesneyle parmaklarını nasıl kıracaklarını anlatmışlardı. Sokak Çocuklarını Koruma Derneği'nde çalışmaya başladığı günlerdi. Lapa'da otobüs beklerken, "İşte O! İşte O!" diye bağıran bir ses duymuş; ani bir frenle yanı başında duran arabadan fırlayan sivil giyimli üç kişi tarafından karga tulumba buraya getirilmişti. Bütün bunları sadece bin dolar koparmak için yaptıklarını anlaması saatler almıştı. Pes etmemişti Özgür. Yargı, mahkeme, savunma gibi kavramların ayak bağı olarak görüldüğü bir ülkede, dillerini doğru dürüst anlamadığı polislere papuç bırakmamış; ne özgürlüğü, ne de parmakları için tek kuruş ödeyip -zaten parası da yoktu- elini kolunu sallayarak bu lağım çukurundan çıkmayı başarmıştı. İşin tuhafı, şekerleme çağrışımları yapan şipşirin binaya da (Rio'da bütün karakol ve kışlalar pembenin tonlarına boyanmıştır) işkencecilerine de kin besleyemiyordu. Önünden her geçişinde, akıldışı bir özlemle pencereleri tarıyor, sorgulandığı odanın yerini saptamaya çalışıyor, "kendi" polisleriyle karşılaşmak için sapkınca bir istek duyuyordu. Onu tanıyıp tanımayacaklarını merak ediyordu nedense. Sonuçta, Catete Karakolu, bu yabancı kentte bir anı içeren ender binalardan biriydi.

Her şeyden çok nezaretteki kader arkadaşını anıyordu. Öğlen güneşini dimdik alan, küvet boyutlarında bir balkona kapatılmıştı. Kızgın taşlara çömelmiş, yüzünü ışınlardan korumak için dertop olmuştu. Çok uzun süre, hayvanat bahçesi gibi kafeslere ayrılmış avluyu da, iç çamaşırlarıyla oturan, palabıyıklı, şişman melezi de fark etmemişti. Adam başını kaldırmış, Özgür'e bakıyordu, fırtınalı denizi seyreden yaşlı bir denizci gibi. Gözlerini bir an bile ayırmadan... Anlamı çıkarılamayan, derin, acı dolu, sessiz ve bitimsiz bir soru soruyordu. Kendi derdine düşmüştü Özgür. Öylece bakakalmıştı adama. Hiçbir sevecenlik, bağ ya da ileti taşımayan, yalnızca kendi boşluğunu yansıtan sabit bakışlarla... Bandito polisler tarafından sorguya -belki iş-

kenceye, belki ölüme- götürülünceye dek, her biri kendi acısının derinliklerinde, ötekinin gözlerinde yitip gitmişti.

Yıkım süreci, bu kentteki her şey gibi baş döndürücü bir hızda başlamış; o daha ne olup bittiğinin ayırdına varamadan, geridönüşsüz noktaya gelmişti. Yok oluşun yabani tohumları, bir anda kök salmıştı ruhunda. Sonraki aylar boyunca sinsi sinsi filizlenecekler, yüreğinde damla damla biriken umutsuzlukla beslenerek boy atacaklardı. Karanlıkta büyüyen ağaçlar gibi.

Rio'da üçüncü haftası dolmuştu. (Yalnızca üç hafta!) Hades'in ayartıcı çağrısına kapılıp ilk favela yolculuğunu gerçekleştirmiş, Afrika dansları kurslarına kaydolmuş, otobüs numaralarını, sigara markalarını ve Portekizce şimdiki zaman çekimlerini öğrenmiş, Copacabana kumsalında Atlantik Okyanusu'yla göz göze gelmiş, beyazpeynirin uzak akrabası Queijo Minas'ı ve papaya suyunu keşfetmiş, bir düzine festa'ya gidip düzinelerce insanla tanışmıştı. Âşık olup terk edilmişti bile. Sol elinin işaretparmağı asansör kapısına sıkışıp kırılmıştı. Oturduğu sokakta bir dişçi, saatini vermediği için kurşun yağmuruna tutulmuştu.

O günlerde de parasızdı, ama kök söktüren Brezilya bürokrasisini alt ettiği gün bağlanacak maaşın beklentisiyle, dolarcıklarını har vurup harman savuruyordu. Hemen her gece, tek arkadaşı Deborah ile caz kulüplerine, bossa-novalı İpanema barlarına, Japon lokantalarına gidiyorlardı. Dört yıldızdan aşağıya burun kıvırırdı Deborah. Aynı üniversitede çalışıyorlardı; ama kırkına merdiven dayamış bu akademisyen kadını hayatta en az ilgilendiren şey bilimdi herhalde. Onun dehasını konuşturabildiği alan hazlardı. Japon yemekleri, deniz, güneş, samba, erotik serüvenler, aşk... (Ah, aşk!) Bir de astrolojiye takmıştı kafasını. Neredeyse cüce sayılacak denli kısa boylu olmasına karşın, eski Hollywood yıldızlarını andıran, ince belli dolgun vücudu, çağlayanlar gibi beline dökülen altın parıltılı kızıl saçları, ufacık ama pek

kurumlu burnu, ıslak çakıltaşları gibi parıldayan deniz mavisi gözleriyle soluk kesici bir kadındı. Sözcüğün tam anlamıyla soluk kesici. Baştan çıkarmada virtüözlük düzeyine ulaşmıştı. Çekiciliğini, gündelik alıştırmalarla, düzenli sınavlarla, birbirinden zorlu hedeflerle her gün yeniden bilerdi. Arzuları, mıknatıs gibi üzerinde toplayan bir kedi-kadındı, mırıl mırıl, sokulgan ve acımasız.

Kültür Merkezi'ne dönüştürülmüş eski Başkanlık Sarayı'nın karşısındaydı. (Askeri darbe sabahı, o zamanki Brezilya Başkanı, tam burada, kafasına sıktığı tek kurşunla intihar etmişti.) Yeni Dünya'dan iki gömlek üstün bir pizzacıdaydı. Kırmızı formika masalar lekesizdi; garsonlar sizli bizli konuştukları gibi eline çabuktular da; içleri boş yağlı böreklerin yerini Fransızca isimli pizzalar almıştı. Duvarı boydan boya kaplayan panoda en az kırk çeşit meyve suyu yazılıydı. Tropikal meyveler, şeftali, çilek gibi ateş pahası ithal meyveler, katledilmiş Kızılderili şeflerini anımsatan Amazon meyveleri: Tamarindo, Cupuaçu, Genipapo. Rio'lular genel geçerden hiç sapmadıklarından, bu sonuncuları, Özgür gibi aşırı meraklı birkaç yabancı dışında kimse denemezdi. Darren ile böyle bir pizzacıda tanışmışlardı. Abartılı el kol hareketleriyle, farkında olmadan bağırarak mantarlı pizza ısmarlamaya çalışan İngiliz, kola yerine mate içeceğini anlatmak için ter döken Türk kadınından yardım istemişti. Kıvırcık saçları, kısa boyu, üç-beş kelimelik Portekizce'sinden ötürü onu Brezilyalı sanarak... Darren, sokak çocukları cinayetleri üstüne bir belgesel çekmek için Rio'daydı. Hayatını işine, yani I. Dünya'nın sulugözlü röntgenciliğine adamış bir iletişim çağı misyoneriydi. Bir elinde kamera, ötekinde sözlükler, arka cebinde sıtma tabletleri ile prezervatifler; tifodan sarı hummaya bütün aşılarını tamamlamış; Nikaragua'dan Bosna'ya, Afrika çöllerinden Brezilya varoşlarına, kelle koltukta koşturup dururdu.

Rio anaforlarında tek başına ayakta kalamayacağını üç haftada kavramıştı Özgür. Yüzüstü bırakılmanın taze acısını yeni bir aşkla avutmayı umuyordu. Aslında avutulma isteği sandığı, dayaktan sersemlemiş bir boksörün maçı sürdürme kaygısıydı. Kendisinden kat kat güçlü akıntıya kapılmıştı bir kere; bir kayalıktan ötekine çarpa çarpa sürüklenmeye yazgılıydı artık. Kentin vahşetiyle kuşatılmış iki yabancı kaçınılmaz biçimde yakınlaşacak, kumsallardan esen erotik rüzgârlarla birbirine doğru yelken açacaktı. Ne var ki, Eski Dünyalıların çekingen ilişkisi, buğulu tropikal iklimde filizlenmeye fırsat bulamadan, Özgür, bu kentteki sayısız yanlışından birini daha yapacak; Darren'ı Deborah ile tanıştıracaktı. Tek bir gece yetmişti doğma büyüme Rio'luya...

Deborah, Copacana'nın neon ışıkları, "Erotica"ları, "Pussy Cat"leri arasında soluksuz kalmış turistleri Santa Teresa'ya götürecekti. Müşterilerin hep bir ağızdan şarkı söyleyip teflerle, dümbeleklerle, kibrit kutularıyla müziğe eşlik ettiği; kırık dökük, sıkış tıkış masaların arasında çiftlerin dans ettiği bir bara... (Özgür'ün Sobre Naturel'i de, Santa Teresa'yı da ilk görüşüydü bu.) Bir Paganini sonatını yorumlarcasına, sanatını sergileyecekti sonra. Tanrıçalık ile serçeliğin, neşe ile dokunaklılığın, saldırı ve geri çekilmenin tam kıvamında bir alaşımı... Kâh dans ederek, kâh Edith Piaf'tan aşırma devinimler ve hafif kısık bir sesle pagôde söyleyerek... Yeri geldiğinde bir peçeteyi kıvırıp Möbius şeridini anlatarak... Yeryüzünde başka hiç kimse "Möbius" sözcüğünü bu kadar iç gıcıklayıcı bir biçime sokamazdı herhalde. (Darren bu noktada Özgür'e dönmüş, "Böylesine güzel bir kadının böylesine zeki olması! İnanılmaz!" demişti, doğru seçimi yaptığını bir de ona onaylatmak istercesine. Sonra da eklemişti: "Sen de matematikçiydin, değil mi?") Özgür, yaşamı boyunca hiçbir erkeğe Möbius şeridini anlatmayı akıl edemediği; daracık, cart kırmızı bir elbise yerine, paspal bir kot giydiği; bu yaşa dek kulaklarını deldirip bir ruj edinemediği; çenesini tıtamayıp "aşk serüvenini" ballandıra ballandıra anlattığı için bin

pişmandı. Doğrusu onun Ortadoğulu kurlaşma yöntemleri, Deborah'inkilerin yanında tarihin ilk savaş arabaları gibi ağır, hantal ve işlevsiz kalmıştı. Bu güzel, alımlı, becerikli, süratli, büyücü kadının karşısında, kendini Himalayalar'ın kar adamı gibi hissediyordu. Yarı-sersem bir durumda, etkileyici gösteriyi izliyor, Doberah'ı tanımlayabilecek sıfatları art arda diziyordu: Şuh, fettan, hoppa... (Çok sonraları aynı sıfatları Rio'yu betimlerken de kullanacaktı.) Olmak istediği şeyin kusursuz bir görüntüsünü sunan: KADIN.

Üstüne üstlük, yan masadaki iki çift, son iki saattir, içki ve tuvalet molaları dışında dur durak bilmeksizin tam iki saattir, bir çiftler arası şampiyonadaymış gibi sürekli öpüşüyordu. Özgür'e nispet yaparcasına... Abartıya kaçarak, krala gerçeği en saf biçimiyle gösteren soytarılar gibi. Geri planda da, melodrama çok uygun düşen ağlamaklı choro müziği çalıyordu. Midesine kramplar girdi. Onu arabaya taşımak, alelacele eve bırakmak zorunda kaldılar.

Çalar saati sekize kurarken güneş doğmak üzereydi. Kendine acımak bile bir avuntu sağlamıyordu ona artık. Ev sahipleri, Paskalya'yı geçirmek için Sao Paolo'ya gittiklerinden, beş odalı saray yavrusu dairede tek başınaydı. Örtülerle kaplanmış ağır kanepeler, incecik bacaklı maun sehpalar, gümüş şamdanlar, baştan aşağı kana bulanmış dini tablolar, Madonna bibloları, İspanyol kılıçları, düello tabancaları, bilmediği bir dilde yazılmış, kesinlikle ilgisini çekmeyen kitaplar -yelkencilik, İtalyan Mutfağı, Brezilya Anayasası vb.- arasında, kafesteki bir kaplan gibi dönüp duruyordu. Karnının ağrısına dayanamadığında, İran halılarına kapaklanıyor; çığlık atmamak için tırnaklarını koltuk örtülerine geçiriyordu. Sanki bağırsa duyacak biri vardı! Ona tepeden bakan, küstah, züppe nesnelerle kuşatılmıştı, aynaların bile alay konusuydu. Antika bir guguklu saat, "Seni buda-

la, seni budala!" diye ötüyordu saat başı. Çifte kumrular, D. ve öbür D., onun sokağında (ne bu ev ona aitti, ne de bu ülke; ama sokağı sahiplenmişti), yaklaşık kırk dakika muhabbet kuşları gibi cıvıldaşmışlar, kahkahaların dördüncü kata ulaştığı, büyük olasılıkla Möbius şeridini içermeyen bir sohbetten sonra, bilinmeyen bir yere çekip gitmişlerdi.

Gecenin başlangıcında, Rio'lu Kleopatra halıdan fırlamadan önce, Darren ile sabah onda Copacabana kumsalında buluşmak üzere sözleşmişlerdi. Gelmeyeceğini biliyordu, gene de sabahın köründe kalkıp hazırlanmaya başladı. Bir kış ülkesinden henüz gelmiş, görünümüne aldırış etmeyen, bakımsız bir kadının, mayo giymeden önce yapması gereken işlemi yineliyordu, beden tüylerine karşı girişilen Sisyphos'vari, anlamsız savaşı. Yere serdiği gazeteye düşen kıllar gibi hissediyordu kendini; doğal, zararsız ve nedense istenmeyen.

Paskalya, bütün saatlerin durduğu Paskalya, böyle başladı işte. Copacabana'ya hiç kimse gelmedi. Tangaları, pareoları, gitarları, dümbelekleri, yağda kızartılmışcasına parlayan gövdeleri ile dört kilometrelik kumsalı tıka basa dolduran yarım milyon insan geldi gelmesine. Ama onun için hiç kimse...

Paskalya başlamış, kenti yöneten şeytani iradenin buyruğuyla bütün saatler durmuştu. Çalar saat sekizde son görevini tamamlamış, alaycı, çenebaz guguk kuşları ansızın yuvalarına çekilmiş, kol saatinin pilleri bitmişti. Saat pillerinin nerede satıldığı gibi basit, incir çekirdeğini doldurmayacak, yaşamsal bir bilgiyi henüz edinememişti. Sıcaklık ansızın kırk ikiye fırlamıştı. Havalandırmayı çalıştırmayı beceremedi. Gömütlük benzeri bir evde, ceset gibi kıpırtısız bir telefonla, yalnız başına kapalı kalmıştı. Dört bitimsiz gün, dört dipsiz gece... Yarı yaşamdaydı sanki. Sessizlik topyekûn saldırıya geçmişti; saatler durunca zaman da durmuştu. Kozasını kırıp dışarı çıkamayan bir böcek gibi, hep aynı günün içinde dönüp duruyordu. Sıcak, yapışkan, havası giderek tükenen bir koza... Astım nöbetlerine yakalanmıştı.

Zaman zaman çıldırmanın eşiğine geliyor, dış dünyanın gerçekliğine inanmayı sürdürebilmek için, fırın gibi yanan sokağa atıyordu kendini. Kentin tek tanıdık yeri Copacabana Caddesi'nde bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu. Tek kişilik hapishanesinin avlusunda voltalayan Rudolf Hess gibi. Sıcak, enerjisini çabucak emip bitiriyordu. Okuyamıyor, yemek yiyemiyor, soluk alamıyordu. Ciğerleri sıcak balçıkla dolmuştu sanki. Üzerine geçirdiği her giysi fazla kalındı. Dudakları susuzluktan çatlamış, idrarı çamur rengine dönmüştü. Feri kaçmış gözlerinin önünde sürekli mavi şimşekler çakıyordu. Bütün saatler durmuştu ve aklını yitiriyordu. A-Ğ-I-R A-Ğ-I-R akıyordu zaman. Sarmallar, burgaçlar, menderesler çiziyor, deltalara ayrışıyor, çatallaşıyordu. Birbirinin üzerine gürültüyle devrilen kararsız, unutkan dakikalar... Teker teker dökülen kum taneleri... Yaşamdan ölüme, düzenden kaosa, yaşamdan...

Kutsal Pazar'da karşılaştı Copacabana'nın melez kadınıyla. Yolları Sıfır Noktası'nda kesişti. İsa Peygamber, Ölüler Ülkesi'ne yolculuğunu tamamlamış, yeryüzüne dönmeye karar vermişti o gün. En azından bir suret olarak...

Midesindeki açlık sancıları yüzünden çıkmıştı evden. Son günlerin tek iç açıcı gelişmesi, yeni keşfettiği Lübnan lokantasıydı. Tezgâhın önüne atılmış dört-beş masadan oluşan büfe-restoran kırmasında yiyeceği beyazpeynirli pideyle patlıcan salatasının düşünü kuruyordu. Vurgun yemiş imgeleminin üretebildiği biricik fantezi... Gelgelelim lokantayı bir türlü bulamıyordu. Otobüs duraklarından birine çok yakın olduğunu kaydetmişti belleğine; ancak her zamanki dikkatsizliğiyle durağın adını es geçmişti. Açlıktan, sıcaktan bayılmak üzere, neredeyse sürünerek, oradan oraya yürüyüp duruyordu. Birdenbire, aynı durağın önünden belki dördüncü geçişinde melez kadını gördü. Elektrik direğine sırtını dayamış, taşıtların vızır vızır geçtiği anacaddeye bacaklarını pervasızca uzatmıştı. Uyuyordu. Rengi kirden seçilemeyen bir elbise vardı üzerinde, yalınayaktı. Grimsi kafa de-

risi, kırpık kırpık kesilmiş saçlarının arasında yama gibi duruyordu. Otobüsler tabanlarını yalayıp geçtiğinde, egzozlarını yüzüne saldığında bile hiç istifini bozmuyordu. Nasıl da derin bir uykuydu bu!

Yanından geçti, iki-üç adım attı. Bir tuhaflık vardı kadında, daha doğrusu kadının renginde. Yüzü kirli sarıydı, belki balmumu rengi denebilecek, çok garip, çok tuhaf, hiçbir ırka ait olmayan bir renkteydi. "Açlık bu, herhalde," diye düşündü önce. Ansızın, şeytanın çelmesiyle uyandı. Zihnini aydınlatmaktan öte küle çeviren yıldırımlar... Kadın ölmüştü! Dehşetini bastırmaya çalışarak, her an sıvışmaya hazır, ikircikli adımlarla yaklaştı. Kafatasıyla boynunun birleştiği noktada, matkapla açılmış gibi duran derin yara izini ve sırtını boylu boyunca kaplayan kurumuş kanı gördü. Kadın öldürülmüştü! Yardım istemek için umutsuzca sağa sola bakındı. Arabalar, motosikletler, otobüsler, Paskalya ayininden, ağır öğle yemeklerinden, kumsaldan dönen kayıtsız insanları taşıyordu. Herkes kendi dünyasındaydı, herkes perdelerini kapamıştı. Köşeye fırlatılmış boş bir çuval kadar bile ilgi uyandırmıyordu kadın. Sanki yaşamın parlak, pürüzsüz yüzeyinde kirli-sarı, biçimsiz bir lekeydi. İnsanlığın suratına yapışmış balgamlı bir tükürük!

Kimden yardım isteyebilirdi ki? En yakın karakolun adresini soracak üç-beş cümlelik Portekizce'den yoksundu. Güpegündüz kentin en işlek caddesinde bir cinayet kurbanıyla karşılaşınca ne yapması gerektiğini bilmiyordu. Lanet olası Rio'da saat pillerinin nerede satıldığını bile bilmiyordu ki! "Bırakın, ölüler ölüleri gömsünler!"

Parçalanmış, dağılmış, un ufak olmuş bir durumda, o güne dek hiç olmadığı denli hiçliğe yakın, tek sığınağına, beş odalı saray yavrusuna koşuyordu. Ansızın Lübnan lokantası, çölde bir serap gibi önünde beliriverdi. Düşünmeden içeri daldı. Ispanaklı börek, patlıcan salatası ve beyazpeynirli pide ısmarladı. Bir de buz gibi papaya suyu... Hiç ama hiçbir şey hissetmiyordu; yalnız-

ca belli belirsiz, sinsi bir titreme dudaklarına yerleşmişti. Çatalı böreğe sapladığında, vıcık vıcık yağlı, iç içe geçmiş bir ıspanak kütlesi hamurdan dışarı fırladı, işte o an kusacak gibi oldu. Ancak o an...

Gene de, o korkunç bulantıya karşın, yemeğini sonuna dek yedi. Günlerce kesilmeyecekti bulantı, aylar, yıllar boyu sürecek, Rio'nun üzerine kirli-sarı bir bulut gibi çökecekti. Yağlı, vıcık vıcık, çıkışsız bir bulut...

Yıkım süreci başlamıştı.

Sıfır Noktası'na varan herkesin bildiğini o da biliyor artık, insanın yoluna çıkan bütün cesetler, onu tek bir yerinden, en zayıf yerinden vurur: Kendi içindeki cesetten.

Derin bir soluk alarak kalemi masaya bıraktı. Gözleri, hâlâ yeşil kaplı defterdeydi, kendi geçmişine takılıp kalmıştı. Romanını bitirmişti. Dünyaya söylemek istediği herhangi bir söz kalmamıştı artık. Bir uçtan ötekine kendi cehennemini anlatmıştı işte. Bütün yolların aynı kör noktaya açıldığı gerçeklik labirentinde son durağa varmıştı. İşkenceden geçmiş, yarı yarıya erimiş gibi hissediyordu kendini; ama aynı zamanda, bir şekilde büyümüştü de. Yıkım sürecinin dışına çıkmış; onu, diri diri ambere gömülen bir sinek gibi, kaskatı sınırlar içinde sonsuza dek yakalamıştı. İstediği an hayranlıkla seyredebileceği bir nesneye dönüştürmüştü.

Ansızın bastıran ürkütücü sessizliğin ayrımına varınca başını kaldırdı. Şaşkınlık içindeydi. Aynı anda bulunduğu iki ayrı evrenden hangisinin daha gerçek olduğunu çıkaramıyordu. Bütün müşteriler suspus olmuş, şefin değneğine gözünü diken orkestra üyeleri gibi, girişteki, boyu iki metreye yakın, izbandut gibi adama bakıyorlardı. Üstü başı özenliydi ama giysileri bir başkasına aitmiş gibi duruyordu. Başında en az üç-dört beden küçük, eğreti bir kasket, elinde de tomar tomar kâğıt vardı. Balıkşları,

odaklandıkları nesnelerin üzerinden yağ gibi kayıyordu. "Gözlerinin ortasında bir kuyu var sanki," diye geçti Özgür'ün aklından. "Ölüler Kitabı'nı henüz bitirmiş ve bütünüyle kavramış gibi." De Oliveira'yı hatırlamıştı.

İnsan azmanı, haremini inceleyen bir padişah edasıyla herkesi teker teker süzüp Özgür'de karar kıldı. Ağzının kenarından, tükürürcesine birkaç sözcük fırlattı ona. Suntalı bir küfür ya da tehdit... İnsandan çok gorili andıran, beynin denetiminden çıkmış, bütünüyle uyumsuz devinimlerle yaklaştı. Sağa sola çarparak, kâğıtları yere saçarak... Özgür'ün tepesinde dikildi, kara bir dağ gibi.

"Demek benimle sohbet etmek istemiyorsun!"

Defterini apar topar çantasına sokuşturdu. Zaman kazanmalı, deliyi başından savacak bir yanıt vermeliydi. Bütün kaçıklar da onu buluyordu nedense! Portekizce bilmediğini mi söyleseydi? Rio'da yabancı olduğunu belli etmek hiçbir zaman akıl kârı değildi. Herhangi bir karara varamadan, işi oluruna bırakarak gözlerini kaldırdı. Ansızın saldırdı adam. Özgür'e değil, onun hemen yanındaki, işçi tulumlu bir gencin tek başına oturduğu masaya... Tabaktaki son pizza dilimini kaptı. Hırsla, öfkeyle, hınçla ısırdı. Ona bunca eziyet etmiş dünyaya haddini bildirmek istiyordu sanki; insanlığı, bütün yağına, sosuna, süslü püslü Fransızca adlarına karşın, canı çektiği an, köpek dişlerinin arasında parçalayacağını kanıtlamak... Tek bir ısırışta dilimin yarısını gövdeye indirmişti. Yüzünü tiksintiyle buruşturdu. Az öncesinden daha atik ve öfkeli, gösterişli bir hamleyle tabağa geri fırlattı. Dükkânda çıt çıkmıyordu, garsonlar da dahil herkes ipnotize olmuşcasına donakalmıştı. Aynı zembereğinden fırlamış kukla adımlarıyla tezgâha yöneldi, ketçabı kaptı ve neredeyse bütün şişeyi boca etti. Kan denizinde boğulmuş bir karabatak gibi görünen zavallı son yarım dilimi de yutup fırladı çıktı. Geldiği gibi bir anda yok olmuştu; arkasında tomar tomar Metodist Kilisesi bülteni ve öfkesinin karanlık hayeletini bırakarak...

İçerideki ölüm sessizliği bir süre daha sürdü. Kimsenin kimseye diyecek sözü kalmamıştı sanki. Özgür son dilimini çaldırmış genci izliyordu. Biraz şaşırmış, biraz alınmıştı. "Neden ben?" diye soruyordu, bütün kurbanlar gibi. Böylesine onur kırıcı bir durumdayken incelenmek, hem de bir kadın tarafından, ağrına gitmişti; gözlerini sokağa çevirdi ve yüzüne bir gülücük kondurdu. Küçük korku dükkânı yavaş yavaş eski canlılığına kavuşurken; şakalar, yorumlar, takılmalar başlarken; müşteriler mantarlı pizzalarına, fiçı biralarına, havadan sudan sohbetlerine geri dönerken; yaşam, sonuna dek gerildikten sonra salınan bir ağaç dalı gibi, bildik, sıradan, güvenli konumuna kavuşurken, o neredeyse doğaüstü bir iradeyle gülümsemesini dudaklarında tuttu da tuttu. "*Mona Lisa* ve *Alice Harikalar Diyarında*'ki kedinin bir melezlemesi," diye düşündü Özgür. Papaya suyu ısmarladı ve yeşil kaplı deftere son cümlelerini yazdı.

Kaosun denklemi çok basit aslında. Yaşam = yaşam. Ölüm = ölüm. Oysa hepimiz kendi denklemimizi kurmanın ve dünyayı ona eşdeğer kılmanın peşindeyiz. Ne aymazlık!

Senin içindekini barındıracak derinlikte hiçbir şey yoktur gerçek dünyada; ama sen de, yaşamın, ölümün ve bütün düşlerinle, gerçeğin korkunç sonsuzluğunda, oylumsuz bir noktadan daha büyük değilsin.

Dışarıya çıktığında karanlık bastırmıştı. Tropiklerde bir pazar gecesi daha başlıyordu. Yeryüzünde pazar gecelerinin hüznüne yenik düşmeyen tek kent Rio de Janeiro'ydu belki. Yalnızlığa, sessizliğe, kedere bir saniye bile katlanamazdı Carioca'lar. Gene de, gene de... Bir yabancı için pazar geceleri hep korkunçtur.

Az sonra sokaklar, soğuk duşlarla yenilenmiş, makyajlarını tazelemiş, gece umutlarıyla canlanmış insanlarla dolacaktı. Do-

mingueira'lara, kulüplere, barlara, lokantalara, kumsal konserlerine doğru bir koşuşturmaca başlayacaktı. Sınırsız seçenek arasından, herkes kendine uygun bir köşe, kendine göre bir ritim seçecekti. Samba, axe, bossa-nova, tango, caz... Beş parasızlar şezlonglarını lanşonet'lerin önüne atacak, teyplerini sonuna dek açacaktı. Her kapı aralığında dans edilebilir, her kuytulukta sevişilebilirdi. Sokak insanları bile tutunacak bir ezgi bulacaktı. Kadifemsi gecede ölüm, suya atılmış bir tutam toz boya gibi dağılıp çözülecek, karanlığa kendi görünmez imzasını atacaktı. Aşk zarfına konmadan yollanacaktı arzu mektupları. Şafağa kadar ki zamanı doldurmak için, ne var ne yoksa istifleyecekti kent halkı. Kasa kasa biraları, şişe şişe cachaça'ları, tomar tomar şarkıları, renk renk sevgilileri üst üste yığacak, yalnızlığın saldırısı karşısında sayılara sığınacaktı. Özgür de istifliyordu aylardır. Paket paket sigara alıyor, tükenmez kalemlerini diziyor, anılarını sıralıyor ve cümlelere dönüştürmek için döner-bantlara yerleştiriyordu. İp üstündeki bir cambaz değneğine nasıl tutunursa, o da kalemine öyle tutunmuştu aylar boyu. Her gece, hiç aksatmaksızın her gece, silahlarını kuşanan bir şövalye kararlılığıyla imgelemini bilemiş; harf üstüne harf, sözcük üstüne sözcük, acı üstüne acı koyarak, bir kaleyi ağır ağır kurmuştu. Gizil gücü, gerçeğin ilk kasırgasında açığa çıkacak bir kale...

RIO SOKAKLARINDA BİR YOLCU GECE

Siyah kadife eldiven, ufukta ışıldayan yakutun üzerine yavaşça kapanıyor. Elmasa bile işleyen tropikal gece... Islak bir dil gibi bedeni yalıyor; bütün çatlaklardan dokuya sızıyor; ve orada, tam içeride, kendi ritmini yakalıyor. Her nabız atışında yankılanan gece...

Sokakların çağrısına, enfes ve dayanılmaz hafifliğine kapılacak yolcu. Gece ülkesine doğru yola koyulmuş kervanlardan birinin peşine takılacak. Bir gürültüde yitip gitmek, bir çılgınlıkta kendini bulmak, tutkuların en zehirlisini tatmak için. Uzaklarda davulların gürültüsü; tamtamlar, atabaque'let, marimbalar, pandeiro'lar... Uçsuz bucaksız yalnızlık çölündeki dev şölen

ateşine varacak. O da katılacak kendinden geçmişcesine dans eden kalabalıkların arasına. Zincirlerinden boşanmış, esrik, zevkle lanetlenmiş... Ortak ateşlerinin, onları dört bir yandan kuşatmış geceyi ve kendi içlerindeki geceyi aydınlatması için umutsuzca dans edenler... Aynı ritimde, aynı çölde, aynı gecede... Uygun adım, el ele, omuz omuza bir yok oluşun diplerine doğru yürüyenler... Büyük Sır orada, o kör noktada işte: Yaşam iki göz kırpması arasında görülen bir düştür. Yalnızca bir düş...

"Çığlıklar, davullar, dans, dans, dans, dans!"

VE HAVAİ FİŞEKLER PATLIYOR!

Her insanın kaderi, ancak o insanın belleğinde var olana benzediği ölçüde kişiseldir.
Eduardo Mallea

Eski Başkanlık Sarayı ile Mavi Tepe Favelası'na açılan kuytu sokakların arasındaki geniş alandaydı. Okyanustan gelen akşam esintisi, boğazındaki demir halkayı bir parça gevşetmişti. Günün son görünümleri, birer ikişer yanmaya başlayan kent ışıkları altında siliniyor, geceye yol vermek için sessizce sokaklardan çekiliyordu. Yarı-değerli taşlar, burç kolyeleri, tukan, sinekkuşu ve papağan bibloları, elden düşme kitaplar satan işportacılar tezgâhlarını topluyor; büfeciler, upuzun bir karanlığın susuz yolcuları için kahve makinelerini doldurup bira fiçılarını yuvarlıyor; sokak çocukları, tablalarındaki son gofretleri, şekerlemeleri mideye indiriyor; kazandıkları üç-beş kuruşa sıkı sıkı yapışarak akşam yemeği için annelerini aramaya çıkıyorlardı. Kumsallardan

dönen otobüsler, ıslak saçlı, tuz kokulu yolcularla hıncahınç doluydu. Gün boyu emdikleri ışınların rehavetiyle boş çuvallar gibi yayılmıştı gövdeler; kumlu sandaletler, havlular, pareo'lar sağa sola saçılmıştı. Kültür Merkezi'nin önünde, şekerli patlamış mısırları, kolaları, caju fıstıklarıyla bekleyen, iki dirhem bir çekirdek topluluk, 19:30 seansına girmek üzereydi. Üstünkörü inceledi afişleri Özgür. Kent merkezindeki sinematek dışında Rio'da doğru dürüst film izleyebileceği yer yoktu. Günlük program: Bram Stoker'in *Dracula*'sı.

Yanından on beş-on altı yaşlarında bir çocuk, olsa olsa savaş dansı olacak adımlarla, sallana yaylana geçti. Horoz ibiği gibi duran son moda kesimli saçlar, balık desenli kavuniçi tişört, Amerikan malı spor ayakkabıları, "Rio Çocuğu" amblemli şort... Her haliyle, "Ben bir favelado'yum, kokain ve kola severim. Günün birinde müthiş bir silahşor olacağım," diye bağıran bir çocuk... Bir ezgi çalındı kulağına. "Elle foi um bandito..." Sözler bir kez daha yüreğine işledi; tıpkı öğleden sonra, Santa Teresa'da tok sesli şarkıcıyı dinlediğindeki gibi. Gözleri yaşlarla doldu. Geçmişin bütün acıları, hayal kırıklıkları, yumrukları yüreğinde topluiğne başı kadar bir noktaya saplanmıştı sanki. Usanmıştı artık, yaşama asılmaktan, kendini savunmaktan, sille üstüne sille yemekten...

"O bir hayduttu, ama iyi bir insandı." Şu korkunç pazar geceleri göçmenliğin... Uzun, upuzun, tortuluydular; pıhtılaşmış bir karanlık... Kalemine sarılmadan geceye katlanamıyordu artık. Bir asker nasıl bilirse korkuyu ya da bir akrobat nasıl tanırsa kendi bedenini, bir gezgin de yalnızlığı öyle tanırdı. Hele Rio sokaklarındaki bir yolcu! Tropiklerin limansız yolcusu... "Ne işin var o kentte?" diye sormuştu annesi, kuzey yarımküreden gelen kar kokulu, endişeli sesiyle. "Neden hâlâ dönmüyorsun?"

Parmakları çantasındaki şişkinliğe, yıpranmış derinin altından, belli belirsiz titreşimlerle canlılığını duyuran deftere gitti. "Koskoca iki yılı boşa harcasam da en azından bir kitap yazdım

ben. Hiç kimsenin işine yaramayacak belki, hiç kimseyi hiçbir şeyden kurtarmayacak. Yalnızca gerçeğin yerine koymak için seçtiğim olgular, yaralarımı yıkayan yalanlar... Karanlık bir okyanusta üç-beş ışıltılı kıpırtı. Titrek, sıradan, tılsımlı... Yazdım, çünkü insan hayatına on ile dört yüz dolar arasında değer biçen bu kentte, ölüme karşı başka bir siper bulamadım. Şu an kendi kambur çocuğumla baş başayım, ama eskisinden de yalnızım."

Sıfır Noktası'nın doğum yeri pizzacının kapısında ansızın Eli göründü, mezarının başında beliren Lazarus gibi. O hiç kimselere benzemeyen yürüyüşüyle, bir Kızılderili savaşçısı gibi dimdik, Kültür Merkezi'ne doğru gidiyordu. Yalnızca onun duyabildiği görkemli bir ritimle dans edercesine... Sanki hayat, bıçaklı bir capoeira dansçısıydı ama Eli, o son derece atik, kurnaz, usta rakibinin hamlelerinden korunmayı çoktan öğrenmişti. Kaşla göz arasında yan sokaklardan birine saptı Özgür, burun buruna gelmelerine ramak kala karanlıklarda kayboldu.

Brezilya'nın, o lanetlenmiş, kevgire çevrilmiş koca ülkenin, kan sıçramamış tek fotoğrafıydı Eli. Upuzun bir listenin üzerine nefret dolu bir çarpı atmasını engelleyen tek isim. Oysa o gerçek bir şiddet dölüydü. Güney Amerika'nın Afrikası, eski köle limanı, yedi kapılı Salvador'da doğmuştu. "Annemi hatırlamıyorum, ben daha emeklemeden ölmüş. Büyük olasılıkla o da babamı hatırlamıyordu," diye anlatmıştı, cümlelerin sonuna nokta yerine koyduğu buruk, alaycı, dokunaklı gülümsemesiyle. "İlk kez tecavüze uğradığımda beş yaşındaymışım. Dayımın ve dört arkadaşının elinden kurtardıklarında, kan kaybından ölmemem için dikiş atmak zorunda kalmışlar. Ağzıma bile... O gün belleğimden silinmiş ama dayımı unutmadım. İnsan ilk aşkını hep yanında taşır, derler ya." Çocukluğunun, "sanki hâlâ gırtlağımda duran kapkara bir taş" diye tanımladığı çocukluğunun en belirgin anısı, sefil bir yetimhanede uykuya direnerek geçirdiği geceler... Hep yenik düşmüş ve on dört yaşına dek, her sabah, yatağını ıslattığı için demir çubuklarla dövülmüş.

Belleğinden de derinlere, gövdesine kazınmış açlık, kasları yeterince güçlenince konum değiştirdiği tecavüzler, yatakhanenin kırık camlarından içeri dalan okyanus kokulu sıcak yağmurlar, sis düdüklerini, kampanaları, uzak kıyıların çağrısını taşıyan rüzgâr... Karşı cinsle on sekizinde tanışmış; onu, Avrupalı bir biyologun, Amazon maymunlarını inceleyişi gibi incelemiş; kendi dünyasından herhangi bir iz görememişti. Karaderili bir Herkül'ün eşcinselliğini, korkunç bir israf, hatta hakaret gibi algılayan, ısırganotu gibi yapışkan sayısız Brezilyalı kadından sonra, içe dönük, çelimsiz Özgür, uzak kıyılardan gelen gringa, güvenli bir limandı.

Flamengo'daki Afrika Dansları Kursu'nda tanışmışlardı. Salona adım attığı gün, profesyonel dansçılardan oluşan -hepsi kara derili, hepsi eşcinsel- topluluğun, kanını sise çeviren bakışları önünde dizleri titreyerek ilerlemişti. (Şöyle bağrışlar arasında: "Zenciler gibi dans etmek isteyen bir beyaz daha!"... "Önce zenciler tarafından becerilmesi gerek oğlum!"... "Ay, dur! Canımı yakıyorsun!") Kendisine gülümseyen tek kişinin ardına sığınmıştı. Böylece öğrenmişti caz-dansı, Afrika ayinlerini, candomblé'yi... Bedenin, yalnızca kara kıtanın bildiği tek sırrını: Ritmi... Eli'nin kasları alabildiğine gelişmiş sırtından bir an bile gözünü ayırmayarak, olağanüstü esnek devinimlerini taklit ederek, her davul vuruşunun hakkını veren dansına öykünerek... Sınıfın görüp göreceği en ilginç ikiliydiler. Yunan tanrılarından çalınma bir bedene sahip, kapkara candomblé dansçısı ile iskelet gibi, fildişi renkli balerin. Aralarında zamanla oluşan uyum gerçekten olağanüstüydü. Burnundan kıl aldırmayan topluluk bile, hem beyaz, hem kadın, hem de gringa olmak gibi üç ölümcül günahına karşın, Özgür'ü adam yerine koymaya başlamıştı. "Candomblé'de dans etmenin yalnızca bir yolu vardır," demişti Eli. "Hiçbir şeyi sakınmayacak, saklamayacak, esirgemeyeceksin. Ne kırk yıl sonra, ne de yarın, hemen şimdi, müzik bittiğinde ölecekmiş gibi dans edeceksin."

Sonunda sevgisini tehlikesizce yöneltebileceği birini bulmanın coşkusuyla sıkı sıkı sarılmıştı Eli'ye. Eli de ona... Her türlü talep, zorbalık, pazarlıktan arınmış bir ilişkiydi onlarınki. Ancak iki çocuğun arkadaşlığında görülebilecek bir kendiliğindenlik içeriyordu. Rio'da yokluğu öylesine can yakan bir kirlenmemişlik, masumiyet... Aslında "masumiyet" gibi ağdalı sözcüklere pek inanmazdı Özgür. Kirlenmenin ne olduğunu da açıklayamazdı. Eli'ye duyduğu sevgi cinsellik-dışı değildi kesinlikle. Tam tersine, onu fırtınaya tutulmuş bir yaprak gibi titreyecek kadar arzuluyordu. Gene de... Gene de, Eli'nin tek kişilik yatağına uzanıp başını göğsüne koyduğunda, ne olduğunu bile bilmediği, varlığına inanmadığı yitik cennetine kavuştuğunu duyumsuyordu.

Broadway deneyimli, anlı şanlı yönetmen Sergio Mancini'yi baştan çıkaran Eli, önceleri bu altmışını geçmiş, haz düşkünü adamın kaprislerine boyun eğmiş; sado-mazoşist fantezilerinde başoyunculuğu üstlenmişti. "Yılın Müzikali"nde Romeo rolünü de kapmıştı böylelikle. Artık onun gösteri dünyasındaki baş döndürücü yükselişini yalnızca gazetelerden izliyordu Özgür. Yaşlı kurdun kıskançlığı, sağ kalmayı beş yaşında öğrenmiş Eli'nin işbilirliğiyle birleşince, bir anda gözden çıkarılmıştı.

Mumlarla, kandillerle dolu balonların gökyüzünde birbiri ardına patladığı pagan şenliği Juninho Gecesi... Son Santa Teresa otobüsüne dek beklemişti, Cinelândia'daki o korkunç birahanede. *De Profundis*'i çöpe atmış ve Roberto'yla karşılaşmıştı. "En korktuğun şeyi kovalamaktan bir türlü vazgeçmiyorsun, değil mi?" demişti Roberto.

Bir daha hiç aramamıştı Eli'yi. Onu yazmıştı. O zamanlar, oğlunu yitiren bir anne gibi acı çektiğini düşünüyordu. Gerçi hiç çocuğu olmamıştı. Evlat sevgisiyle kıyaslayabileceği bir tek *Kırmızı Pelerinli Kent* vardı elinde. Oysa artık, romanında anlattığı Eli'yi, gerçek Eli'den daha çok özlüyordu. Sevgili Eli! Hemen şimdi, müzik bittiğinde ölecekmiş gibi, zaten defalarca

ölmüş gibi dans eden, ama sağ kalmayı beş yaşında öğrenmiş Eli! Lama sabakhtani?

Erken yakılan bir sokak lambası, favela'ya çıkan patikanın başında, granitten oyulmuş bir yontu gibi duran deri ceketli adamı aydınlattı. Göz göze geldiler. Özgür'ü alnından topuğuna dek, ıslak solucanlar gibi kayan bakışlarla süzdü. Karşısında pis kokulu, ufak bir böcek vardı sanki. İçten içe yanan bir alevle kararmış yüzü, bir zombi kadar yaşamdan yoksundu. Uyarı ışıkları yandı Özgür'ün beyninde. Delilerde bile böylesine bir boşluk, anlam yoksunluğu görmemişti. "Bütünüyle ruhsuz olmalı bu adam. Bir katil... Para ya da zevk için değil de, bir varoluş, kendini dile getiriş biçimi olarak öldüren bir katil. *Kırmızı Pelerinli Kent*'ten firlamış gibi." Adamın kendisiyle ilgilenmediğini, Mavi Tepe'ye tırmanan kamyonları gözlediğini anlayınca rahatladı. Polisti herhalde, büyük olasılıkla Catete Merkez Karakolu'ndan bir sivil.

HAVAİ FİŞEKLER! Bombardımanın ortasında kapana kısılmış; korkunç patlamalarla sarsılan kaldırımda donakalmıştı Özgür. Nerede olduğunu, nereye gittiğini, kim olduğunu bile unutmuştu. Masmavi, fosforlu alevler kaplamıştı bilincini. Mavi Tepe Favelası'ndan yükselen havai fişekler, karanlık gökyüzünü, bir anda rengârenk kuyrukluyıldızlarla, kıvılcımdan fiskiyelerle, alev almış lotus çiçekleriyle, tespih taneleri gibi dökülen ışıltılı taşlarla doldurmuştu. Sonsuz boşluğun doruklarına, gecenin diplerine atılıyor; artlarında parıltılı izler bırakarak, yok oluşa doğru son hızla yol alıyorlardı. İçi barut dolu bir fişeğin olağanüstü güzellikte bir evren doğurduğu; balkabaklarını kupa arabalarına, katilleri meleklere çevirdiği; kırmızı pelerinli bir kentten masallar diyarı yarattığı âna doğru... Siyah Orfe'nin müziğinin, yeryüzünün bütün uğultularını, feryatlarını, inlemelerini bastırdığı mucizeye doğru... İşte o an, boşlukta parlayan düşsel bir maskenin soluk alıp verdiğini gördü Özgür.

Kamyonlar dolusu kokain Mavi Tepe'ye vardığında, hiç ummadığı, sarsıcı bir aydınlanmaya ulaşmıştı. Havai Fişekler, yok oluşlarının titrek, tılsımlı izleriyle karanlığın resmini çizmiş ama bir yandan da onu geçmişe yollamışlardı. Geceyi hem çağıran, hem de yırtıp parçalayan bir çığlık gibi. Sevgi sözcüğünün daha dudaklardan dökülmeden çürüdüğü Rio de Janeiro'ya âşık olduğunu anlamıştı Özgür. O cart renkli, ucube kartpostalı gördüğünden beri, yazgısının uçurumlar kentiyle birleştiğini... Uçurumlar, leşler ve kartallar kenti... Ustura keskinliğindeki yağmur damlalarıydı Rio; bir ağızdan şarkı söyleyen ayyaşlarla, soyguncularla dolu Santa Teresa otobüsü; karnaval davullarının çıldırtıcı gürültüsü... Daha ilk günden akıntısına kapıldığı o hüzünlü zenci sesiydi ve iyi kalpli haydutlar; Eduardo'nun armağanları; bale okulunun, dallarında maymunlar sıçrayan mango ağaçları; vadiden gelen esintiyle çın çın öten deniz kabukları... Eli'nin hiçbir zaman silinmeyecek ilk günkü gülümsemesi... Okyanusun korkunç kahkahalarını gizleyen Guanabara Körfezi... Artık yüreğinde de dal budak sarmış, korkunç bir ışık susuzluğu içinde, hep ileri atılan cangıl... Tehlikeli, cehennemsi, hüzünlü tropikleri sevmişti.

Yalnızca kendisi için var olan bir sevgiydi bu; yoksul, yaralı, bilinçsiz, çılgınlığa çok yakın, tiksinti ve nefret patlamalarıyla yüklü – ki böyle bir sevginin yazgısı, yok oluşu aramaktır. Vitrinde solan bir çiçek gibi, hiç kimseye ulaşamadan zehirlenmiş, en insanca biçimde kirlenmişti.

Her köşe başında ölüm çıkmıştı karşısına; semirmiş, pisboğaz, maymun iştahlı bir ölüm, yazdığı her sözcüğe sızmıştı. Oysa karanlık labirentlerde bir ucundan yakalamak için kovaladığı, başka bir şeydi. Sersefil favela'larda, karnaval maskelerinin ardında, sokak insanlarının perdeli bakışlarında aradığı... Bedenin, bütün sözcüklerden daha eski ve daha güçlü, umutsuz yaşam tutkusu... Uyurgezer gibi arşınladığı sokaklarda günbegün, anbean yoluna çıkan buydu işte... Kırmızı pelerinli kentin yüreğin-

de atan, alev almış kaldırımlardan gövdesine tırmanan ritim, yüzyıllarca kamçıya boyun eğen kölenin toprak zeminli kulübelerde yarattığı ritimdi. Karanlık basıp da bedeni yalnızca kendisine ait olduğunda, hüzünlü şarkısını söyleyen, Siyah Orfe'ydi. Onun ezgilerini duymuş, hayal meyal algılamış, bedeninde taşımıştı, ama söze dökememişti.

Kırmızı Pelerinli Kent'i yazmış, ölüme karşı kişisel zaferini kazanmıştı. Önemsiz, küstah, acemice, yanıltıcı zaferini... Yarattığı kusurlu evrende kendi suretini gören bir tanrı gibi, ancak şimdi anlıyordu. Yaşamı sevmeyi, yalnızca yaşam adına sevmeyi hiçbir zaman başaramamıştı. Onunla uzlaşmamıştı da; ama sonunda, Sıfır Noktası'nda gözlerini açtığında onu kutsayabilmişti.

Boş sandıkların, çuvalların, mukavva kutuların, çöp tenekelerinin yığıldığı sokak, bir araba mezarlığıydı. Motorları, farları, lastikleri sökülmüş arabalar, işkence kurbanları gibi kaldırımlara devrilmişti. 60'lı yılların Chevrolet'leri, Dodge'ları... Dişsiz ağzıyla kadavra gibi gülümseyen, gözleri oyulmuş bir Buick... Yarı yarıya yanmış, alüminyum bir iskelet... (Markasını çıkaramadı Özgür, ama arka plaka hâlâ yerindeydi.) Yeraltı ülkesinden sızan bir bulut gibi sokağı saran yanık odun kokusunu algıladı. Sağa sola saçılmış çivilerin, cıvataların, kaporta parçalarının, cam kırıklarının, yağ birikintilerinin arasında dikkatsizce yürüyor, günün sıcaklığını emmiş asfalttan tabanlarına yayılan ısıyı hissediyordu. Bir depo soğuk soğuk üfürdü yüzüne. Bu sokağın ona çok tanıdık gelen bir yanı vardı. Kokusu belki de... Babası işten döndüğünde, çalıştığı fabrikanın, makinelerin, kabloların kokusunu taşırdı eve. Özgür'ün gözünde, yalnızca büyük ve önemli işlerin görüldüğü, dev, erkeksi, güven verici bir dünyaydı bu. Neden aylardır, romanına başladığından beri, tek bir mektup yazmamıştı? Neden bir kez olsun Eli'yi aramamıştı? Boşluğunu korumayı ve onu yazmayı, gerçek Eli'ye yeğlemişti belki de.

Havai fişeklerin yarattığı o benzersiz coşku, iğne batırılan bir balon gibi çarçabuk sönmüştü. Gerçekliğin çekirdeğine ulaştığı,

sonsuzluğu avuçlarında yakaladığı an, çoktan akıp gitmişti parmaklarının arasından. Yaşam biçimlerden, simgelerden, kavramlardan oluşan peçesini yeniden takmıştı. Belki de onun kadri bilinmeyen kılavuzları, beylik şarkı sözleriydi, hüzünlü şarkıcılar, davullar, havai fişekler... "Gene Anne Frank'çilik oynadım. Göçmenliğe özgü bir duygusallık, sulugözlülük benimki. Yalnızlığımız çok fazla can yaktığında, acıyı kaptan kaba aktarıyor, aslında zerre kadar anlam içermeyen hayata ne derinlikler yüklüyoruz!" Romanına ilişkin teknik ayrıntılar takılmıştı kafasına. Metne eklemlemekte kararsız olduğu, birinci tekilden bölümler sözgelimi. *Sıfır Noktası*'nı nereye koyacağını da bilemiyordu. Şu aşamada, kurduğu yapı iskambil kâğıtlarından bir kule kadar kırılgandı. İlk yanlışta yerle bir olurdu. Beyninin bir köşesine dipnot düştü: "Japonca'da havai fişek anlamına gelen Hanabi, Hana ve Bi'nin yani ölümü simgeleyen Ateş ile yaşamı simgeleyen Çiçek..."

"Hey, çantanı ver bana! Yoksa gırtlağını keserim!"

Gece yarısı uyandırılan bir hasta gibi şaşkın, gözlerini yerden kaldırdı. Niye rahatsız edildiğini anlayamamıştı.

"Hey, teyze! Sana söylüyorum. Çantanı ver!"

Aşırı kısa, etine dolgun bir melezdi karşısındaki genç kız; Özgür'ün çenesine zar zor erişiyordu. Sokak lambasının ışığında parıldayan koyu kahve teni, fosforlu gibi duran iri dişleri vardı. Gözleri sincabı andırıyordu, hafifçe de şehlaydı galiba. Taş çatlasa on sekiz yaşındaydı ama yüzü, daha ergenlik sivilcelerinden kurtulmadan yaşlanmıştı. Çingene pembesi bir bluz giymişti. "Ne uğursuz bir renk!" diye geçti Özgür'ün aklından. Pembeden nefret ederdi.

"Hayır güzelim. Ver-me-ye-ce-ğim," diyen bir ses duydu Özgür; ancak ne bu hortlağımsı ses, ne de sözler kendisinden çıkmıştı.

"Vermezsen gırtlağını keserim."

Elindeki kırık şişeyi baştan savma, çapsız bir devinimle salladı. Havaya yayılan tozlar, yarı karanlıkta bir anlığına yanıp söne-

rek ışıltılı bir yay çizdiler. Tehdidi öyle göstermelikti ki Özgür onun acemi olduğunu hemen anladı. Sır vermez yüzünün gizlediği korkusunu, bedeninden apaçık okumuştu. Kararlı davranmaya karar vermiş birinin, başkalarından ödünç alınma, bir sıkımlık cesareti... Yüreği burkulmuştu, elinde avcunda ne varsa paylaşmak geçti içinden. Hatta yalnızca iki-üç reali kaldığı için hayıflandı. İkisi de duralamıştı. Nasıl devam edeceklerini bilemiyorlardı. Yüzyıllar uzunluğunda birkaç saniyeden sonra, genç kız, herhalde aklına daha iyisi gelmediğinden, sağır bir inatla repliğini yineledi.

"Çantanı ver diyorum sana! Anlamıyor musun?"

Gözleri ansızın parladı. Her ne kadar zekâsı, açlıktan, dayaktan körelmişse de, bunca yıldır Rio sokaklarında yaşıyordu. Defalarca köşeye kıstırılmış bir av hayvanı kadar kurnazdı. Üstelik insan sarrafiydı da. Karşısındaki sıska, bitkin görünümlü, dalgın kadının yabancı olduğunu anlayıverdi.

"Dollars! Dollars! Understand?"

"Dolarım filan yok tatlım," diye yanıtladı Özgür, birden akıcılaşan Portekizce'siyle. Turist yerine konmaya katlanamazdı doğrusu.

"Gırtlağını keseceğim senin!"

Şişeyi bu kez ilkinden daha ustaca salladı, tozlar bir kez daha yanıp söndüler. Kurbanın yabancı oluşu, özgüvenini tazelemiş, nefretini keskinleştirmişti. Küstahça bir gülümseme yerleşmişti dudaklarının köşesine. Özgür'ün gözleri, yakası gevşemiş pembe bluzdan taşan iri memelere takılmıştı. Aralarındaki boy farkı yüzünden uçlarını bile seçebiliyordu. Hayatı boyunca gördüğü en çekici göğüslerdi bunlar. Sütle doluymuşcasına dimdiktiler, dipdiri, iştah açıcı. Kendi ütü tahtası bedeninden belli belirsiz bir utanç duydu. Genç kızın, neredeyse boynu yokmuş izlenimi verecek denli kaslı omuzlarını, kasap kadınları gibi kalın kollarını, fermuarını zorlayan göbeğini süzdü. Hiç de açlık çeken birine benzemiyordu. Hele Özgür'e kıyasla...

Asıl gösteriyi kaçırmış son birkaç havai fişekle gökyüzü bir kez daha aydınlandı, sokak yeniden sarsıldı. Birdenbire kendini bir müzikalde sandı Özgür. Sanki az sonra, genç kızla kol kola girip, cıvıl cıvıl şarkılar söyleyecekler; hurda arabaların arasında dönüşler, sıçramalar, fiyakalı figürler yapıp, parıltılı şişelerini sallaya sallaya dans edeceklerdi. Rio'ya uyarlanmış bir *Batı Yakası Hikâyesi!*

Acemi çaylak, onun bakışlarını yanlış yorumlamış, ölümüne bir dövüş için rakibini ölçüp biçtiğini sanmıştı. Silahına daha sıkı sarıldı. Gövdesindeki her kas sonuna dek gerildiğinden, ansızın boy atmış gibiydi; çirkin bir anlatım yerleşmişti yüzüne. "Kafamı-toparlamalıyım-kafamı-toparlamalıyım-bir-şeyler-yapmalıyım." Mors sinyalleri gibi kesik kesik akıyordu sözcükler zihninde. Gözlerinin önünde sere serpe yayılmış utanmaz göğüsler dikkatini dağıtıyordu. Durup dururken, beş paralık bir melodramda başrol oyuncusu olmuştu. Oysa kolundan tutulup zorla tiyatroya sürüklenen, melodramlardan sıtkı sıyrılmış bir seyirci gibi hissediyordu kendini. Hem oradaydı, hem de değildi. Tıpkı karabasanlardaki gibi, kendisi olduğunu bildiği kişiyi, kaçınılmaz bir sona doğru adım adım izliyor, ama duruma bir türlü el koyamıyordu.

"Dollars gringa, dollars!"

Sırtına bir kırbaç yemişcesine sıçradı. "Gringa" sözcüğüyle tuhaf sarhoşluğundan sıyrılmıştı. Kuş beyinli, inek memeli yeniyetme onu turist sanıyor, yarı-aç, yarı-tok yaşadığının ayrımına varmıyordu. Eski püskü çantayı, dizleri delik deşik pantolonu da mı görmüyordu yoksa? Sokak insanlarının yandaşı olduğunu, kurbanların, ezilenlerin, yitip gidenlerin sözcülüğünü üstlendiğini nasıl anlamazdı! O bir turist değil, yersiz yurtsuz bir göçmendi. Bıçak kınından çıkmıştı sonunda. Bir anda eyleme geçti. Kaldırımın kenarında gözüne çarpan kırık şişeyi kaptı, GRİNGA! Nefretten, isyandan, hınçtan çığlık atacaktı neredeyse.

"Hadi, al bakalım çantayı. Kolaysa!.. Benim adım gringa değil! Duydun mu? GRİNGA değil benim adım!"

Astım nöbeti geçirir gibi kesik kesik soluk alıyordu. Gözleri kısılmış, dudakları alt dişlerini açığa çıkaracak denli gerilmişti. Az önce melez kızın yüzünde gözlemlediği anlatım aynen onda da vardı artık. O an, ne ölebileceği, ne de öldürülebileceği aklından geçiyordu. Yaşam boyu bir sarmaşık gibi dolandığı ölüm kavramını bütünüyle unutmuştu. Deliliğe çok yakın bir transtaydı. Hızla atan ana damarını seçtiği, koyu kahve, şekilsiz, yumuşak bir gırtlak vardı karşısında, o kadar. Bir de uğursuz bluzdan taşan memeler...

Taş kadar suskundu genç kızın yüzü. Yalnızca gözleri, kısacık, belli belirsiz bir şaşkınlığı ele verip hemen yatıştı. Özgür'e... Hayır, Özgür'ün arkasında bir noktaya odaklandı. Giderek yaklaşan ayak sesleri... Bir-iki-üç... beş adım. İnfaz hücresindeki bir mahkûmun şafak vakti duyduğu ayak sesleri gibi... Kulaklarının dibinde koca bir kent yıkılıyormuşcasına, sağır edici gürültüde beş adım saydı Özgür. Belki de yeniden havai fişekler patlamıştı. Çelik bir el yüreğini kavradı, korkunç bir basınçla aşağılara, karnına doğru itti. Hafif bir tıkırtı. Namluya sürülen merminin kaçınılmaz, ölümcül tıkırtısı. Geri-dönüşsüz, insafsız, yadsınamayacak denli yoğun bir gerçeklik... Sanki bir de ıslığımsı bir ses çarptı kulağına. Santa Teresa'dan aşağı yürürken duyduğu, dev bir kuşun kanat açısını andıran o tuhaf ıslık... Katil yüzlü adam! İki kişiydiler elbette! Rio'nun en yaygın soygun yöntemi! Nasıl tongaya basmış, en acemi turistin bile düşmeyeceği tuzağa düşmüştü. Tereyağı gibi eriyen bacaklarında bir sıcaklık duydu. Kendini bildi bileli ilk kez altına kaçırıyordu.

"İş işten geçmedi daha. Hâlâ şansım var. Şişeyi atarım. Hayır, yavaşça yere koyarım. Hayır! Önce teslim olduğumu söyler, sonra koyarım. Ani hareketlerden kaçın! Onları sinirlendirme! Her şey yavaş olmalı. Hadi kızım, topla gücünü ve konuş! KONUŞ!"

Sessizlik... Nutku tutulmuştu sanki, tek sözcük çıkmıyordu ağzından. Parmakların arasından kurtulan şişe ayağının üzerinde parçalandı ama farkına bile varmadı Özgür. Sağ elini çantasına koydu, yumuşak deriye dokundu. On sekizinci yaş gününde annesi vermişti. Tam on yıldır böyle kullanışlısına rastlamamıştı. İçine kitapları, bale eşyalarını sığdırabiliyordu, üstelik gizli bölmeleri de vardı. Cüzdanında iki-üç real kalmış olmalıydı. Ev anahtarları... Bu gece nerede uyuyabilirdi? Güneş yağı, kol saati, yeryüzünde bildiği bütün adres ve numaraların yazılı olduğu telefon defteri... Uğur kolyesi... Karnını yoklayan gebe bir kadın gibi parmaklarını çantasının üzerinde dolaştırıyordu. Bir şişkinliği algıladı. *Kırmızı Pelerinli Kent*! Romanın tek kopyası, bütün notları, iki yıl boyunca yazdığı her sözcük yeşil kaplı defterdeydi. Rio'ya verip verebileceği tek yanıt, söyleyip söyleyebileceği tek söz... Dünyayla arasındaki tek-sesli diyalog... "Boş ver," dedi kendi kendine Türkçe konuşarak, "BOŞ VER. DEĞMEZ."

Kulağının dibindeki korkunç patlamayı duydu kuşkusuz, ama yorumlamaya zaman bulamadı. Şansı yaver gitmişti. Vurulduğunu bile anlamadan, ağır bir maske tarafından yeryüzüne çekiliyormuşcasına, yüzüstü kaldırıma devrildi. Dayanılmaz acılarla can çekişmeden, çok kısa bir süre içinde kesinkes öleceğini bilmenin dehşetini yaşamadan, tek bir ses çıkaramadan ölmüştü. Dimdik bir insan gövdesinin yere yıkılması ne kadar sürerse, işte o kadar bir zaman diliminde... Kişiliğine uygun düşen, gösterişsiz, tanıksız, tek başına bir ölüm... Duaların, ilahilerin, borazanların işe karışmadığı, bütünüyle rastlantısal, bütünüyle anlamsız bir ölüm... Canının yanıp yanmadığını hiç kimse bilemez. Ya da o tek saniye boyunca ne düşündüğünü, korkup korkmadığını, hayatının bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçip geçmediğini... Son, sessiz çığlığı, uçsuz bucaksız sessizlik okyanusunda yanıtsız kaldı.

Pazartesi sabahı işbaşı yapan Catete Merkez Karakolu devriyeleri, düşerken bile çantasına sıkı sıkı yapıştığını fark ettiler. Bir de gözlerinin iri iri açılmış olduğunu. Korkudan, can acısından ya da dehşetten değil de, daha çok, düşünsel bir yoğunlaşmanın belirtisi gibi. Sanki o anda, ölmenin nasıl bir şey olduğunu anlatmaya çalışıyordu. Rio de Janerio adındaki bir kentte, havai fişeklerle sarsılan sıradan bir pazar gününde, gökyüzü tropikal günbatımından sonra bir kez daha karanlığa teslim olurken; boğucu bir sıcak, okyanustan başlayan esintiye karşın etkisini sürdürürken; Rio'lu kadınlar, pazar danslarına, lokantalara, konserlere gitmek için makyajlarını tamamlarken; Copacabana kumsalından dönen otobüsler ıslak saçlı, tuz kokulu yolcularla hıncahınç doluyken; büfeciler, upuzun bir karanlığın susuz yolcuları için kahve makinelerini doldurup bira fıçılarını yuvarlarken; sokak çocukları, akşam yemeği için annelerini aramaya çıkarken, Mavi Tepe Favelası haftalık kokainin satışa hazır olduğunu kente duyururken ve uzaklarda bir yerde hüzünlü choro ezgileri çalarken, hurda arabalarla, cam kırıklarıyla, yağ lekeleriyle dolu bir sokakta ölmenin nasıl bir şey olduğunu anlatmaya çalışıyordu. İlk ve son kez bir trajedi kahramanı olmanın, baş edilemez bir gerçekle teke tek karşılaşmanın şaşkınlığı içinde... Görkemli sıfatların, can alıcı imgelerin, gerçeğe en yakın sözcüklerin peşinde iri iri açılmıştı gözleri. O tek ânı, yaşamın sonsuzca küçülerek oylumsuz bir noktaya sığdığı ve böylece sonsuzca büyüdüğü ânı iletmeye çalışıyorlardı. Aslında tam istediği gibi ölmüştü.

Santa Teresa'da
serseri bir kurşunla ölen
Eduardo'ya...

Dünya okurlarınca "geleceğe kalacak elli yazar" arasında sayılan Aslı Erdoğan'ın Türkiye'de olduğu kadar Avrupa'da da ses getirmiş kitabı: Kırmızı Pelerinli Kent. Bir kentin karanlık sokaklarında, kuytu köşelerinde kendi izini süren bir yalnızlık öyküsü.

THG
574313
BVZ

ISBN 975-289-358-9
9 789752 893580
www.everestyayinlari.com